

România literară

La mulți ani!

PERSPECTIVA

ANUL 1971 a fost, în multe privințe, un spectacol cee ce istoria, în tot ce are ea mai nobil ca idee și faptă, ne face să retrăim activ, în prezent. Acum o sută de ani s-au creat în țara noastră primele curenturi socialiste, marcând astfel vechimea nișcării noastre muncitorești și bazele ei de trănicie, prin aderarea încă din deceniile 8 și 9 ale secolului trecut la teoria marxistă. În martie 1871 s-a instaurat Comuna din Paris, al cărei centenar a prilejuit evocarea și a altor dintre „comunarzii” români, combatanți în rindurile primei armate proletare internaționaliste.

Semicentenarul Partidului Comunist Român a constituit pentru noi toți nu numai o dată mai vibranta dintre aniversări, dar și un veritabil flux de îmbogățire a conștiinței noastre politice, de mândrie pentru un trecut de luptă revoluționară ale cărei victorii sînt acum sub ochii noștri, ale cărei perspective sînt pe deplin intrate în sfera certitudinii. Cînd astăzi sărbătorim Ziua Republicii, țara ne apare ca un monument viu, cu un spor de strălucire în sufletul fiecăruia, după cum însuși numele de „România” spune înfinit mai mult acum oamenilor de bine de pe toate meridianele lumii.

SEMNICIFICATIE deosebită are pentru noi 1971 prin aceea că în cursul său, ca o continuare stenică a aniversării celor 50 de ani de la întemeierea Partidului am respirat, zi de zi, tot mai intens, aerul tare, improspătător, al dezbaterilor de idei, al acelei vaste cuprinderi de orizont pe care au generat-o direcțiile din ilie, menite a polariza în conștiințe nivelul actualei etape a construcției socialiste, etapă definită prin însuși propășirea României în lumina Congreselor IX și X ale Partidului. Dezbaterile acestea — de conștiință și de finalitate revoluționară — audat culturii românești în toate sectoarele a un nou suflu de aripă, cel al noii noastre istorii, într-o lume intrată pe ansamblul și într-o nouă etapă decisivă a destinului uman.

PLENARUL din 3—5 noiembrie, în al cărui obiectiv de perfecționare a orînduirii noastre au intrat cu atîta pregnanță mijlurile de etică și echitate socialistă, a constituit — prin ea însăși — cu atît mai mult, prin prelungirea ei în conștiințe — unul din evenimentele majore ale acestui an. Evenimentul poartă însemnele a ceea ce, pe drept cuvînt, nu numai noi cei ce o trăim direct și aici, dar și atîta factori de opinie publică de peste hotare denumesc **epoca Nicolae Ceaușescu**. Ea se datorește tocmai acestui larg orizont, deschis cu atîta înțelepciune, vibrință de atîta entuziasm și sinceritate, prin inițiativa, prin efortul, prin stilul de muncă al secretarului general al Partidului, — însuși concretizînd o sinteză a genului întru călăuzirea destinului unui popor, în construirea viitorului de autentică civilizație și cultură a unei țări.

Conferința recentă a secretarilor comitetelor de partid și a președinților consiliilor populare comunale a încheiat o atît de bogată, febrilă activitate caracterizînd anul 1971, într-un veritabil forum reprezentînd pe cel 12 milioane de oameni ai ogoarelor, reușii pentru a chibzui parametrii urbanizării — rapide, la nivel contemporan — a satelor noastre. Ca și a orașelor, a Capitalei, a țării întregi.

Amploarea sarcinii, sorții ei de izbîndă prin călăuzirea lucidă, exemplară a partidului nostru, dau istoriei naționale un nou freacă, un nou elan, o nouă dimensiune.

Cea comunistă.

George Ivașcu

Desen de Elena G. Bichi (10 ani) de la școala din comuna Vulturești

LA VULTUREȘTI, acolo unde în suflul Artei bat aripile talentului atîtor ființe, numele locului se înscrie simbolic, parcă pentru a spune: **IATĂ, — AȘA NE SÎNT COPIII ȚĂRII.**

I-am găsit în fața școlii. Ne așteptau. Pentru noi au desenat o poveste frumoasă, a satului și a copilăriei, în ceasurile de vis și de speranță ale **ANULUI NOU.**

Din 7 în 7 zile

SE-NȚELEGE de la sine că dacă cineva — în aceste zile, ce încheie, doar calendaristic, o secvență de timp numărînd de cite 365 ori cite 24 ore — ar încerca să tragă linia unui „bilanț” pe plan extern, sarcina i-ar fi infinit îngreuiată. Nici un computer — oricît de... genial conceput și materialmente realizat — n-ar putea totaliza cu adevărat, în toate datele și în reala lor semnificație, ceea ce numim de obicei „anul internațional”.

S-ar părea, totuși, că 1971 nu se încheie fără a-și trasa o anume schiță de profil, schiță ea însăși în evoluție și trecînd, desigur, „pragul” în 1972.

În ceva mai largă măsură decît anul precedent, în 1971 aria vieții internaționale s-a îmbogățit, desigur, cu mai complexe și mai variate inițiative, acțiuni în finalitatea destinderii și a tendințelor de consolidare a ceea ce numim coexistență pașnică.

EUROPA, mai întii, ea este aceea care a oferit în anul 1971 cele mai elocvente semne în această direcție. Desigur, tratativele purtate cu succes între Uniunea Sovietică și Republica Federală a Germaniei, apoi între aceasta și R.P. Polonă, cărora li s-au adăugat cele, în curs, cu R.S. Cehoslovacă, — iată un complex de eforturi menite a contribui substanțial la ameliorarea situației de pe continent, în sensul atît al unei mai marcate stabilizări, cit și al unei dinamici mai stimulatoare în relațiile economico-comerciale, tehnico-științifice și culturale între țări și popoare a căror istorie constituie o coordonată definitorie a vieții internaționale pe întregul glob, căci europenii sint cei ce poartă amintirea cea mai răvășitoare a celor două războaie mondiale declanșate în prima jumătate a secolului.

Ponderea politicii de destindere și de coexistență pașnică activă a țărilor socialiste, relațiile bilaterale, ca și cele de ansamblu, ale guvernelor lor — precum acțiunea, tot mai intensă, pentru o Conferință generală a securității europene — a crescut în 1971 și e de așteptat ca 1972 să preia, în această privință, o zestre încurajatoare.

ROMANIA și-a cîștigat o binemeritată recunoaștere, la scară mondială, pentru via ei activitate internațională, șeful statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, constituind actualmente una din figurile de prim plan pe eșichierul internațional, ca exponent al unei politici mereu active, de finalități niciodată contrazise de bunul simț al popoarelor, de datele realității internaționale. De aici volumul — mereu crescînd — al relațiilor noastre interstatale; de aici vizitele — reciproce — la cel mai înalt nivel oficial, sau la niveluri pe domenii de activitate; de aici multitudinea contactelor de ordin economic, științific, cultural.

LA O.N.U., anul 1971 a înscris unul din cele mai mari evenimente din istoria ultimelor două decenii: ocuparea de către Republica Populară Chineză — cu deplina majoritate de voturi — a locului ce i se cuvenea, pe drept, în cel mai înalt for internațional, — unde, din primele zile, cuvîntul reprezentînd peste 700 milioane de oameni s-a făcut cu deosebire remarcat.

Din nefericire, situația din Orientul Apropiat nu și-a aflat — nici în 1971 — soluționarea, reluarea conflictului armat amenințînd precara stare, e adevărat, prelungită, de „încetare a focului”.

Nu mai puțin dramatic s-a desfășurat conflictul indo-pakistanez, într-un complex de factori a căror evoluție, chiar după „încetarea focului”, implică și acolo încă destui factori imprevizibili.

ANUL 1971 a înregistrat, pe de altă parte, și unele progrese în domeniul dezarmării — ne referim, desigur, la tratativele S.A.L.T.

DE ASEMENEA, spre sfîrșitul anului 1971 au fost anunțate, pentru 1972, vizitele în R.P. Chineză și apoi în U.R.S.S. ale președintelui nord-american, Richard Nixon.

Altfel, politica Statelor Unite a continuat a fi grevată, și în 1971, de „războiul murdar” din Vietnam, pe o arie încă mai întinsă, în peninsula indochineză, — aceasta în disprețul celor mai elementare norme ale eticii internaționale. Și tot S.U.A. au trebuit să înregistreze criza dolarului, care pentru lumea capitalistă a marcat anul 1971 ca un semn de loc bine prevestitor.

ÎN sfîrșit, un eveniment, trecut de asemenea în soldul anului 1971, este alegerea unui nou secretar general al Organizației Națiunilor Unite, în persoana lui Kurt Waldheim.

Succedînd lui U Thant, a cărui îndelungată activitate a fost recunoscută ca merituoasă de către quasi-unanimitatea membrilor, noul secretar general are înaintea sa o tradiție de mare experiență în procedura — uneori atît de dificilă și de delicată — a importantului organism internațional menit a consolida și apăra pacea lumii. Declarațiile făcute pînă acum de către Kurt Waldheim — atît cele privind universalitatea organizației, cit și temeinicia speranțelor ca cele două state germane să devină cit mai curînd membre ale O.N.U. — au fost considerate de bun augur pentru o atît de laborioasă misiune.

Cronicar

Excelsior

A mai trecut un an...

A MAI trecut un an! Iată o propoziție pe care firese o rostiești de fiecare dată la sfîrșit de decembrie. „A mai trecut un an!” Iată o propoziție încărcată de posibile reflecții cit un dicționar mare, de enciclopedie filozofică. Nostalgie? Neliniște? Regret? Un strop de tristețe? Melanholie filozofardă? Puțin din cite fiecare? Aceasta nu-i decît o strună a inimii care vibrează mai mult sau mai puțin intens sub adierea unei bătrîneți presimțite chiar dacă niciodată mărturisită. Corzile miraculoasei viori sint însă mult mai numeroase. Degetele timpului le înfioară pe toate și nu în același fel. „A mai trecut un an!” poate fi rostit și tonic, cu satisfacție, cu împlinire, rotund și înmiresmat ca o portocală în care s-a cuibărit toată căldura unei veri încinse. „A mai trecut un an!” — spune adolescentul, cu mirare și bucurie ascunsă, cu gîndul că se apropie cu încă un pas de mult visata vîrstă a bărbăției adevărate.

Ce este timpul? E o categorie strict subiectivă, alta pentru fiecare dintre noi? Timpul e o formă dependentă exclusiv de conștiința omului, o formă a trăirilor lui subiective. cum susține Berkeley, Hume, Mach sau Bergson, sau „o formă pură a intuiției sensibile” — așa cum se străduise să o demonstreze Kant în „Critica rațiunii pure”? Știința modernă a rezolvat problema în mod tranșant și irefutabil. Constituirea geometriilor ne-euclidiene a năruit concepția aprioristă kantiană, iar Einstein, prin teoria relativității restrinse și generalizate, a stabilit legătura organică, obiectivă și necesară, dintre materie—mișcare—spațiu—timp. Durata fenomenelor depinde de viteza de mișcare a sistemelor materiale. O călătorie în spațiu cu o navă a cărei viteză se apropie de aceea a luminii ar face ca scurgerea timpului să se apropie tot mai mult de lentoarea nemiscării, de unde și posibilități de reversibilitate a timpului în ipoteza depășirii pragului atins de viteza luminii. Dacă timpul, ca și spațiul, este formă de existență a materiei în mișcare, caracterul lui obiectiv e indiscutabil: succesiunea sau simultaneitatea evenimentelor nu depinde de conștiință, durata nu e formă a trăirii subiective. Ne place sau nu ne place, ne convine sau nu ne convine, o dorim sau nu, Pămîntul se învîrtește în jurul axei sale, zilele alternează cu nopțile, anii se succed impenetrabili unul după altul. Tic-tac-ul pendulei sau ceasul electronic măsoară mai exact scurgerea secundelor decît străvechea clepsidră, e adevărat, dar timpul e același nemilos trecător, „străin și rece” în scurgerea lui infinită.

Dar dacă timpul trece pe lîngă noi cu surisul său ironic și etern, noi trecem

pe lîngă el tot atît de lasibili și diferenți? Sau, de fiecare a, gîndind la el, atunci cînd ne prî în oglindă descifrăm urmările devotoare ale cerii lui perfide, suspir aidoma dragostitului ale cărui timente sînt fost niciodată împărțate? Există, siguranță, și un timp sctiv. E timpul fiecăruia dintre noi, ump psihologic E modul în care trăim, planul subiectivității, scurgerea timp obiectiv. mînea este tinerețeeleii — spu Schopenhauer, mărturis un mod de simți timpul; ne simț mai puterni mai dispuși, mai stăpepe facultă noastre... Dimineata e tesența vii. Dimpotrivă, seara este trinețea zil. Referindu-se la acele adimensiuni biective ale timpului t, Voltaire dea și o soluție: „Tim este destul lung pentru cine știe profite de cine muncește și gînde îl extinde mîta. Poți trăi mult făsă vegete delung”. Voltaire avea pte. Com marea sau dilatarea tiului subiectiv în funcție de densitat evenimentele trăite sau, cum ar ziceinstein, de centrarea maselor substanțe și de intensitatea cimpului gravitațional gener de acestea. O clipă poate să-ți pa mai lungă, mai bogată, ma vie și pabilă decît ceasuri întregi de somnolen și trîndăvie. Modul în care iți trăie timpul tău e, în cele din urmă, o form în care se cristalizează o concepție eti despre viață și rosturile ei. Anii cei m rodnici, cei mai bogăți, ce mai frumo cei care trăiesc în memoriemai viu și m proaspeți, sint anii în care ai făcut ceva sint anii în care evenimentele la care participat sint mai dense și mai impo tante. Sint anii în care ti realizezi sa ca să folosim un termen filozofic, obiectivezi. De unde rezulă că nici trrea subiectivă a timpului nu e pură autonomă; e și ea în strnsă relație c timpul obiectiv, cu scurgerea lui irevesibilă și eternă. Aspirația individuală subiectivă spre eternitate prinde cont numai în măsura în care e inserează l timpul obiectiv al epocii ale, al colectivității din care faci parte. Scîncetul stric subiectiv al pierderii timpului tău e rezultatul unei neînțelegeri grave și sterilității proprii. „Nu te plinge de timpul tău — spunea pe bună dreptate Carlyle; dacă-l găsești rău, înreabă-te ca a lucrat ca să-l faci mai bu?”

A mai trecut un an! Ce ai lucrat e să-l faci mai bun? Dar dacă n-ai lucrat prea mult? Memento: începe altu nou.

Dumitu Ghișe

Confluente

SUNET și CUVÎNT

RILKE socotea muzica „un peisaj sonor” care „ne smulge din noi înșine”, găsind „lăuntru impresur”, Juan Ramón Jiménez o numea „un cristal adînc în care stau stelele”, iar Carl Sandburg, „tăcere”. Atunci „cînd muzica amuțește, rămîne tăcerea identică aproape cu mișcarea muzicii, — spunea Sandburg. A cunoaște tăcerea, înseamnă a cunoaște muzica însăși”.

Am trăit pe scenă între muzică și literatură. Am trăit o viață, două, zece. Pentru că nimeni nu mi-ar mai putea spune exact cînd s-a petrecut acea întîlnire cu Wagner fără să fi auzit de el. Întîlnindu-l pe Wagner, i-am întîlnit, de fapt, pe vechii elini cu tablourile lor literare înspăimîntător de emoționante. Cunoșcîndu-l pe Wagner, i-am cunoscut apoi mai ușor și pe Enescu. Cu cine să-l asemăn pe Wagner? Cu care pictor, cu care scriitor? Dar pe Enescu? Am auzit adesea apropiieri între Beethoven și Michelangelo, între Mozart și Corregio... Deși aceste comparații între maeștrii unor arte diferite ar putea părea zadarnice, nu pot să mă rețin de a observa că artele sint atît de înrudite, atît de asemănătoare, încît, uneori, pot fi chiar confundate. Le confundă omul însuși, adică cel căruia i se adresează toate întrebările. Făcînd critică de artă, vom spune totdeauna că substanța unei opere nu poate fi separată de forma sa; că autorul și frumusețea sint două elemente distincte, dar care formează un tot unitar. În același timp, însă, vom spune că pentru a asculta trebuie să știi să citești, pentru a citi trebuie să știi să auzi; într-o carte cuvintele pot fi

sunete sau culori, cum, bt așa, într-o simfonie sunetele pot fi cuvinte.

Literatura a dat muzicii cuvîntul. Există însă, indiscutabil, o putere incantatorie excepțională a muzicii care innobilează versul sau fraza dintr-o proză, o replică de teatru sau chiar un paragraf eseistic. Și observația nu vizează efectul exterior, stilistic, ci substanța emoțională, sentimentul lătric, conținutul uman activ, bogăția și autenticitatea acestuia. Sugestia muzicală s-a instaurat de mult în sensibilitatea artistică a lumii; avînd valoare de simbol, de element particular intrat în țesătura unei cărți, decor sau fundal de acțiune, element de subtext ea a hrănit proze memorabile, străbătute de adînci și revelatorii semnificații (*Sonata Kreutzer*, *Jean Cristophe*, *Tristan* și, mai ales, *Doctor Faustus*). Poezia a căpătat și ea ritm și culoare vie tocmai datorită sevelor melodice. Să ne gîndim la muzica liederurilor lui Heine la ritmul interior eruptiv din versurile lui Bacovia, dar mai ales la registrele de orgă foarte complexe, la marea sensibilitate muzicală a creației eminesciene: *Sara pe deal*, *Luceafărul*, *Mai am un singur dor*, *Dintre sute de catarge*, *Ce te legeni codrule*... Proza, poezia, teatrul — în exprimarea inefabilului sufletesc al omului — nu se pot lipsi de muzică, după cum nici muzica nu se poate lipsi de sugestia poetică, dramatică a literaturii.

Pentru că așa cum nu se poate cînta numai prin sunete, nu se poate vorbi nici numai prin cuvinte.

Petre Ștefănescu-Goangă

Ancheta „României literare”

ÎN climatul de confruntări și dezbatere, stimulat de Plenara C.C. al P.C.R. din 3-5 noiembrie, trăim cu toții un moment creator al vieții ideologice și artistice, al întregii noastre culturi socialiste, în care contribuția scriitorilor apare din ce în ce mai fecundă, abordând aspecte din cele mai variate și semnificative.

ÎN acest climat de emulație care încheie un an și inaugurează un altul sub semnul major al efortului general pentru consolidarea și dezvoltarea eticii și echității în societatea noastră, pentru îmbogățirea, ca ata-

re, a universului uman al operei de artă :

■ CUM definiți — din perspectiva preocupărilor și a operei dv. — actualele probleme ale creației noastre literare ?

■ CUM vedeți raportul specific dintre temă și valoare literară, dintre semnificația morală a operei și limbajul ei estetic ?

Zaharia Stancu

Fără iubirea patriei și a oamenilor patriei, fără înfățișarea adevărului, nu este posibilă crearea unor opere de mare valoare

tochmai ceea ce era mai important să fie spus.

Acum, când s-ar putea spune multe, începe să ne lipsească timpul, zilele nu se întorc niciodată. Ce s-a pierdut, pierdut a rămas...

Trebuie să ne planificăm cu mai multă înțelepciune proiectele pentru viitor, să așternem pe hirtie ceea ce este mai important să fie scris și publicat acum; să aminăm pentru mai târziu și, eventual, pentru niciodată ceea ce nu ar reprezenta decât materiale și probleme de o categorie secundară. Noi am apucat calea literaturii, cu alte cuvinte, am dorit să devenim scriitori pentru a ajuta la îmbogățirea și înfrumusețarea lumii, la înfrumusețarea omului și la înfrumusețarea vieții omului, la înfrumusețarea vieții pământului, la păstrarea păcii, la înlăturarea a tot ceea ce este urât și rău și strîmb.

Pe atunci — era îndată după primul război mondial — nici nu ne gîndeam măcar că vom trăi clipa cînd oamenii vor ajunge la Lună, se vor plimba pe scoarța ei și se vor întoarce sănătoși acasă cu pulbere și cu pietre lunare în traistă și că acesta va fi numai începutul celei mai minunate ere din viața Pămîntului.

Nu știam, și nici nu aveam cum să știm, cît de frumos va fi Pămîntul văzut, pe cer, din Lună.

Dar noi, scriitorii și al altor timpuri decît cele de azi, visăm să ajutăm oamenii să înfrumusețeze Pămîntul, înfrumusețîndu-și astfel propria lor viață. Pentru aceasta, mulți dintre noi ne-am atașat încă de tineri forțelor politice și sociale cele mai înaintate ale acelui timp și care au rămas și astăzi cele mai înaintate : **comuniștilor**. Legătura noastră cu partidul și cu poporul nu este una de formă, ci sinceră, adîncă, de nesfârșită. Noi știm, ne-am însușit învățătura partidului nostru revoluționar. Credem cu neclintire în biruința totală a forțelor celor mai înaintate ale societății umane.

Personal m-aș simți dezonorat dacă de sub condeiul meu ar ieși un singur rînd care să slujească forțele de pe baricada adversă. Dar nu va ieși. Aceste convingeri, pe care timpul prin trecerea lui nu le slăbește ci, dimpotrivă, le dă mai multă putere, caut să le imprim în toate scrierile mele — poezii, nuvele, romane, conferințe, articole de ziar.

SOCOTESC că am început să devin cu adevărat scriitor odată cu publicarea unui roman despre viața satului românesc, — a satului pe care îl cunoșteam cel mai bine, satul din preajma întîiului război mondial. Aș dori să-mi închei cariera scriitoricească cu publicarea unui roman privind înfățișarea aceluiași sat, însă în

perioada puterii populare, în perioada construcției socialiste a țării noastre. De fapt, am început să scriu acest roman de mai multe ori și tot de mai multe ori l-am lăsat de o parte.

Motivul ? Sau, mai bine zis, motivele ? Au fost multe. Lipsa de timp, de care am vorbit ceva mai înainte, nu este singurul. Această lipsă cred că poate fi înlăturată printr-o mai bună planificare a muncii.

Ar rămîne ca principal motiv necunoașterea, în adîncime, a vieții satului românesc de după Eliberare. Cum poate autorul lui **Descuț** să facă o asemenea declarație ?

Iată că poate. Nu ajungem nicăieri, dacă ocolim adevărul. Prins pînă peste cap în diferite munci dificile pe linie de stat sau de partid, m-am întors, și atunci pentru puține zile, la sat, însă și atunci grăbit și totdeauna privind realitățile de acolo ca un vizitator. Ce poți afla, ce poți prinde pentru atmosfera unui roman, pentru zugrăvirea reală, cu înaltă măiestrie, a unor fapte pozitive în asemenea condiții, căci de cele negative lumea dă serioase semne că s-a săturat pînă în gît.

DE cîte s-au petrecut la noi de cînd mă aflu departe de țară, am luat cunoștință cu oarecare întîrziere și nu totdeauna pe deplin. O ! ce mult mi-ar fi plăcut să asist, de exemplu, la lucrările — care au durat trei zile în șir, poate și trei nopți — ale primei Conferințe pe țară a secretarilor comitetelor de partid și a președinților consiliilor populare comunale ! I-aș fi revăzut în istorica sală rotundă de la șosea pe teleormănenii mei, pe cei de pe Vedea și pe cei de pe Călmățui, precum și pe nenumărați alți prieteni de prin numeroasele sate ale țării.

Acum trei-patru ani, cineva mi-a scris o scrisoare în care, între altele, îmi spunea : „Dumneata, nene, scrii despre Călmățui ca și cum Călmățuiul ar fi Mississippi“. N-am știut atunci și nu știu nici acum dacă vorbele acestea conțin adevărul. Ceea ce știu este că mi-am dat toată osteneala de care am fost în stare să scriu despre Călmățui ca despre Mississippi și despre modestul meu sat natal ca despre cea mai frumoasă și mai încîntătoare așezare omenească.

Fără iubirea patriei și a oamenilor patriei, fără înfățișarea adevărului — cu dragoste pentru adevăr, cu sinceritate — nu este posibilă, după părerea mea, crearea unor opere de mare valoare. Iar cititorii, cei de la orașe, dar și cei de la sate — aș sublinia : mai ales cei de la sate, s-au învățat cu literatura bună. Noi i-am învățat, punîndu-le la îndemînă operele clasicilor noștri și ai literaturii universale, cărțile celor mai buni scriitori români și străini contemporani. Ce să facem acum ? Să-i dezvoltăm pe temelii proverbului care spune că „tot învățul are și dezvîț“ ? Nu, stimați colegi, să nu-i dezvoltăm. Dimpotrivă ! Să-i povățuim să fie și mai severi și mai exigenți și — să spunem și mai pe șleau, — să-i îndemnăm să fie și mai pretențioși : pentru bani buni, cărți bune ; pentru bani muncii, cărți muncite, în sensul șlefuirii artistice ; pentru bani adevărați, cărți adevărate !

TRĂIM într-o țară cu peste 12 milioane de țărani care acum, sub regimul nostru comunist, au deschis ochii la carte, au învățat să scrie, să citească, să gîndească, să guste arta și literatura, să facă, în sensul cel mai bun,

politică, să muncească, dar și să conducă într-un sector sau altul de muncă o parte din statul nostru.

Mi-a părut rău că motive nedorite de mine și, cred, de nimeni, m-au ținut departe de țară, și mă mai țin încă pentru un timp pe care îl vreau cît mai scurt posibil. Așa s-a făcut că foarte importanta cuvîntare a secretarului general al Partidului nostru, de la ședința de care vorbim, am ascultat-o nu ca de obicei, într-o sală de ședințe frumoasă și încăpătoare, ci într-o cameră modestă, citită de soția mea. Dar și auzită în asemenea condiții, cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu a rămas tot emoționantă, tot seducătoare și, în primul rînd, tot atît de puternic convingătoare. Oricare ar fi problemele pe care Nicolae Ceaușescu le abordează și le pune în discuție, cuvîntările secretarului general al partidului nostru încîntă, entuziasmează, conving, cuceresc.

Care să fie oare taina acestui uimitor om politic, plecat de foarte tînăr, de copil aș putea spune, ca mulți dintre scriitorii noștri, de la sat ?

Ceaușescu își iubește cu pasiune patria, poporul, partidul. Ceaușescu este profund convins de justetea cauzei sau cauzelor pe care le susține, crede cu profundă sinceritate în tot ce spune, în cuvîntările, în articolele și în cărțile sale. Laudă cu sinceritate cînd este cazul să laude, ceartă și critică cu sinceritate cînd e cazul să certe sau să critice. După părerea mea, Nicolae Ceaușescu este una din expresiile cele mai pure, cele mai aproape de desăvîșire, aș spune, ale bătrînului și mereu tînărului nostru popor.

ÎN anii din urmă s-a vorbit mult la noi despre literatură. Este bine că s-a vorbit. Este bine că se vorbește și acum. În acest context s-a vorbit și se vorbește încă despre **literatura cu subiecte luate din viața țărănilor**. S-a vorbit și despre literatura care ar trebui să fie scrisă pentru țărani, mai ales în perioada și despre perioada de desfășurare a procesului de socializare a agriculturii. Este greu de pus și de discutat această problemă acum și aici. Dar ceva, totuși, trebuie spus.

Acum cîțiva ani, cînd se împlinea un secol de la nașterea — într-un sat din preajma Năsăudului — a poetului George Coșbuc, noi am organizat, prin mijlocirea Uniunii Scriitorilor și a unor organe de partid și de stat, o aniversare la care au participat delegații scriitoricești din peste patruzeci de țări, iar de la noi a participat întreaga țară. Scriitorii străini, care au trăit și au văzut în România socialistă „Zilele Coșbuc“, mi-au mărturisit că, după știința lor, nicăieri și niciodată unui poet nu i s-a dat de către poporul său o atît de înaltă cinstire.

Noi am vrut să cinstim atunci nu numai amintirea unui poet, nu numai prețuirea operei sale, ci și să arătăm că dăm o prețuire deosebit de adîncă literaturii legată prin toate fibrele ei de poporul muncitor, creator al atîtor bunuri materiale, morale și artistice. Unii au crezut — după părerea noastră, greșit — că odată încheiat procesul de cooperativizare a agriculturii, la sate nu se va mai întîmpla ceva deosebit care să atragă pe scriitori în vederea receptării unor date umane necesare unor opere literare valoroase. În orice caz, în acești ani din urmă, s-a

(Continuare în pagina 8)

Șerban Cioculescu

Către un nou stil al bucuriei de a trăi și de a crea

PROBLEMELE de totdeauna ale creației literare și artistice au fost acelea ale omului, în momentul istoric care i-a fost dat să trăiască. Așadar, arta este răspunsul în imagini, forme și sunete la întrebările problematice umane. Este în firea noastră să ne întrebăm neconștient ce sintem, ce este universul, ce este societatea. Omul ca *zoon politikon*, cum l-a definit Aristotel, adică o ființă socială, netrăind izolat în lume, își leagă destinul său de acela al grupului, mai mic sau mai mare, căruia îi aparține. Problemele lui sînt, firește, acelea ale unui agregat, ale

unei colectivități. În antichitatea greco-romană, noțiunea de cetate a generat pe aceea de cetățean. Măreția patriei era un titlu de onoare pentru fiecare bărbat care spunea cu mîndrie: *civis romanus sum*. El știa că cetatea îl apără printr-o rețea de instituții și de legi, tari ca și zidurile ei, iar la rîndul său, el se simțea dator, printr-o disciplină liber consimțită, să vegheze neconștient la consolidarea sistemului juridic și politic al statului, să-i asigure gloria și perenitatea. Expresia supremă a virtuților omului antic a fost **Viețile paralele** ale lui Plutarh, operă care, timp de un mileniu și jumătate, a propus generațiilor succesive modele umane exemplare, generatoare de emulație în virtute și în fapte mari. Oamenii Revoluției franceze își luau ca model pe acești bărbați, spre a se lua la întrecere cu ei prin similare virtuți: dezinteresare, abnegație, jertfă de sine.

Un simptom curios al eticei „moderne“ este tendința de dispariție a noțiunii de **virtute**. În jurul ei se așterne tăcerea, fie ridicolul. Bărbatul virtuos pare o **contradicție în adjecto**, ceva de neconceput, iar femeia virtuoasă un anacronism, cînd nu se amestecă psihanaliza, ca să scoată din recuzita ei etichete ca: inhibiție, refulare, complex etc. Ca o consecință a liberalismului anarhic, individul tinde să se elibereze de orice disciplină, să se „defuleze“, să trăiască în plenitudinea simțurilor, a

instinctelor și mai apoi și a inteligenței, umil plecată înaintea subconștientului, a iraționalului, a forțelor oarbe ale vieții. Ce alta este noțiunea de „societate de consum“, decît expresia unor apetituri fără friu sau frînă, care caracterizează un moment de criză al lumii capitaliste. Această criză a valorilor etice, puse în umbră de drepturile omului, abuziv înțelese, e însă istoricește depășită de luptele pentru eliberarea socială și națională, care caracterizează epoca noastră postbelică și au ca rezultat transformarea nu numai a hărții lumii, dar și a sistemelor de guvernămînt și a concepțiilor de viață.

Trăim o epocă istorică de mari prefaceri, pe plan mondial, prefaceri care nu pot lăsa indiferentă literatura și artele. Ele au evoluat, între cele două mari războaie, către forme abstracționiste, care le-au rupt de cititori și de public. Arta a încetat de a fi, prin tendințele ei extreme, expresia societății, așa cum a definit-o critica, în momentul romantismului. Or, marile stiluri de artă au fost, în ceasurile solare ale omenirii, acelea ale colectivităților. Marile monumente arhitectonice de pe cele patru continente, care uimesc și astăzi pe privitori prin grandoare și armonie, prin proporții și ritm, prin îndrăzneală și măsură, expresie evidentă a sensibilității publice, mai adeseori nesemnate, poartă pecetea grupului uman care le-a creat, cu conștiința de a dura lucru trainic. **Aere perennius**, așa a fost opera de artă în trecut, cînd oamenii gîndeau, simțeau și concepeau în același ritm al inimii, și așa trebuie să fie și astăzi, cînd socialismul biruitor pe toate latitudinile și longitudinile creează o nouă conștiință colectivă și ridică masele la cultură.

O revoluție socială și națională pe plan mondial implică și o nouă concepție a artei, pe măsura omului nou, care are nevoie de certitudine. Prea mult s-a răsucit problematica omului din ajun în cercuri vicioase, în care parcă se căutau mai puțin soluțiile decît dificultățile în punerea problemelor și în termeni, ca să se încheie în aporie și agnosticism. Cuvîntul cheie al acestuia: **ignorabimus** este dezmințit de uriașele cuceriri ale inteligenței umane în toate domeniile

științei, de progresul fantastic al tehnicii de saltul enorm săvîrșit de cunoașterea noastră. Omul nou, care lucrează aparate electronice, care face prognoze asupra viitorului, planificînd progresul cu fața la viitor, nu mai poate fi un „a goasat“, un schizofrenic, de tipul eroilor lui Kafka, Ionesco și Beckett. Niciodată în zilele noastre nu s-a confirmat mai mult, pe plan individual, ca și pe plan social, că a voi înscămna a putea. Dacă acesta este ritmul dinamic al omului constructor, pe șantierele muncii ale creației tehnice, de ce n-am fi o timiști și în ceea ce privește viitorul teraturii și al artei, chiar dacă ele sînt parca de-o parte de acest elan creator, stăruind mereu în impas?

O tematică nouă, în literatură și artă, nu se poate să nu corespundă omului din zilele noastre, care domină materia și transformă natura, sfarmă lanțuri și făurește structuri social-politice ecilibabile. Această tematică nu mai poate fi naturalistă, pentru că centrul de gravitate al omului nu sînt instinctele joase, ci inima și creierul, îngemănate, același avînt creator. Ea nu poate fi niștră abstracționistă, pentru că noua tinerețe a lumii nu mai are nimic comun cu lumea crepusculară care eliminase tematica, în profitul unor scheme lipsite de viață și de semnificație. Arta și literatura își vor regăsi misiunea umanistă și a integra noile probleme ale omului în sinteze etico-estetice, adică în opere de creație, pe cît de frumoase, tot atît de educative. Dacă artele ne-au putut oferi în ajun o falsă estetică a urîtului, moștrii umani într-un climat de infern, mîgildețe și stridențe de tot soiul, nu pot tem concepe frumosul zilelor noastre decît ca un nou stil al bucuriei de a trăi și de a crea, în libertate și în pace, un stil al îmbinării frumosului cu binele, într-un limbaj al limpezimii și al luminozității. Dacă ermetismul din ajun a putut satisface bisericuțe de etetiști, cu spatele la public, acest nou limbaj al artelor va fi desigur expresia societății noastre creatoare, dușmană tenebrei de tot felul. Tematica omului care-și pune probleme, și le și rezolvă, se va împlini estetic prin valori de cel mai înalt nivel.

Alexandru Ivasiuc

Nu virtuozitatea e creatoare de valoare, ci substanța care ni se dezvăluie în și prin formă literară artistică valabilă

PROBLEMELE creației sînt mereu aceleași, ele îmbracă însă în fiecare epocă forme specifice. Mereu trebuie restabilit un echilibru, o adecvare, între neformulatele și profundele întrebări și năzuințe ale unei etape istorice, ale unei structuri sociale dinamice și expresia lor artistică, deci formularea lor. Fiecare timp își așteaptă un mare creator capabil să-i dea glas, închegînd un univers valoric, deschizînd o perspectivă. Rostul suprem al literaturii este să dea glas și formă, să cristaliceze modalitatea în care omul se ra-

poartă la timpul său. Acest mare glas de sinteză dură și esențială reface fericirea copilului care descoperă cuvîntul și denumește precis universul, pînă atunci inform și copleșitor. Uneori apariția acestei opere nu e observată imediat, alteleori ea izbucnește ca o bombă în colectivitate.

Poate să fie vorba de o carte sau de mai multe cărți, se încheagă oricum un stil care dă nume unei epoci.

Aceeași problemă se pune și pentru noi și cu toată tăria. Cum trebuie să fie acea operă sau acele opere? Exact nu știm, pentru că am spus de la început că ea formulează ceea ce nu este încă formulat, precizează ceea ce nu este precizat, este un act de cunoaștere, de descoperire a noului chiar prin creația sa, uneori chiar dincolo de conștiința artistului, avînd capacitatea magnetică de a se încălzi de conștiințele și valorile colective. Opera autentică este un pas progresiv în cunoaștere. Putem numai ghici, de aceea, forma ei posibilă, observînd cîteva tendințe, încercînd să cristalizăm un sentiment general. Cum se prezintă, deci, scena literară română în acest moment?

În proză, observăm dacă nu apariția unor cărți realiste, de probleme, atunci un mare interes pentru ele, atît în rin-

dul criticilor, cît și al publicului. Lumea s-a plictisit și există o adevărată iritare față de cartea chisnovată, ultra-experimentală, excesiv complicată sau mai ales lipsită de substanță. A fost un timp cînd, ca o reacție la schematicism și simplificare, s-a aplaudat apariția stilului încărcat sau a experimentului, mai ales în mediile literare. Acest timp s-a terminat. Se așteaptă cărți pregnante și adevărate, simple în mod superior. Am început să resimțim un mare plictis față de cuvinte, de prea multe cuvinte. De acord, să fie prinsă figura complexă a omului contemporan, dar și axa întrebărilor sale. Ținîm după structura cristalină. După afirmarea unor adevăruri, după dezvăluiri de esențe, nu după învâlui. După expresia directă și sintetică, în puține cuvinte. În proză mai ales, dar și în eseu. În publicistica literar-filozofică, în critica literară.

A fost un timp, pe care l-am trăit cu toții în anii din urmă, cînd am descoperit cu aviditate noi universuri, noi teorii, de pretutindeni, cuvinte noi, chiar numai pe jumătate înțelese. Nici acum nu trebuie să ne restrîngem, nimeni nu ne cere și n-ar fi bine. Însă a sosit momentul sintezelor și adevărurilor proprii, mai tari prin sinceritatea lor decît doctele înșiruirii de fraze.

Să nu uităm, cel mai mare succes al anului a fost o carte de publicistică (**Imposibila întoarcere**) care se caracterizează tocmai prin sinceritatea întrebărilor referitoare la situația noastră, la simplitatea expresiei (savantă simplitate), care nu exclude, din contra, profunzimea gîndirii, întărindu-i acuitatea. Succes nu numai de stimă (firesh, cînd e vorba de Marin Preda), ci și de public, al publicului larg. E, fără îndoială, un semn. Am citit cu plăcere cîteva cărți de critică, sau de istorie literară și mi-au plăcut cele în care cuvintele erau potrivite ca literele unui rînd. Așa e cartea de superior didacticism a lui Matei Călinescu.

Desigur, adevărurile sînt complexe,

mai ales ale epocii noastre. Dar astăzi este treaba artei adevărate, să fie simplă-complexă, să sintetizeze cele mai complicate lucruri într-o expresie unitară. Așa se realizează polivalența.

Adevărul deci, simplitate, directete, problematică deschisă. Unde lăsa găsi scriitorul? În istoria epocii noastre, meditănd asupra ei. Avem nevoie, desigur, și de o literatură critică. Dar dacă am reduce totul la critică, am privi unilateral problema. Să vedem ce afirmăm și ce negăm, pentru că existența lucrurilor, și deci și operelor, ține de tensiunea dialectică între afirmație și negație. Acest raport trebuie să fie, firește, necesar și sincer. Vom izbuti să creăm astfel de opere să răspundem acestei comenzi care vine doar din afară, dar și din interiorul nostru?

Depinde, în primul rînd, de noi. De climatul literar, care trebuie îmbunătățit (între altele prin luptă hotărîtă împotriva imposturii). Societatea noastră e destul de consolidată pentru a merita cadrul marii sincerități, al ascuțirii problemelor.

În rest, rămîne talentul.

UN LUCRU trebuie adăugat: dacă lucrare literară n-are valoare, ea nu există și neantul n-are temă, n-are adjective. Zero e zero. Să subliniem însă faptul că nu virtuozitatea e creatoare de valoare, ci substanța care ni se dezvăluie valabilă. O carte cu temă bună, interesantă, dar neservită de talent își sugrumă singură problematica devenită lipsită de vigoare și pregnanță, de o consistență mîloasă. Teme, subiecte, probleme bune nu există decît teoretic practic se pierd. Tot așa forma fără substanță nu există decît ca înșiruire de „cuvinte goale ce din coadă au să sune“.

În sfîrșit, principiile moralei în artă neslujite de un limbaj adecvat, se aseamănă cu lecția unui profesor plin de bune intenții, dar mut. Ceea ce vrea să spună nu se aude.

D. R. Popescu

Totul depinde de talent,
de cultură și de cele 33
de vertebre..

AM în față o carte mai veche despre grafologie și grafologi, acei înși care au clasificat scrisul și au studiat deformările scrisului. Se vorbește aici despre expertiză grafologică și despre depistarea cazurilor de fals. Grafologii își propun zugrăvirea caracterului omului după scris și cred că scrisul conține o parte din personalitatea unui om. E formidabilă însă această observație: „evident iarăși că în măsura în care ne apropiem de mediocritate, dispar și distincțiunile radicale și scrisurile par a se uniformiza“.

Iată o problemă care la ora actuală merită o mai mare atenție, nu doar din partea grafologilor. Uniformizarea nu este un drog, o beție, ceva însușit, asimilat, ci o neputință organică ce se vrea singura capabilă să dea răspuns la orice întrebare. Dar un condei lipsit de har, de originalitate este un condei mut și un mut nu poate răspunde decât întrebărilor puse de muți. Din când în când acest mesager cu gura închisă crede, ca într-o piesă celebră, că ne răspunde la orice întrebare. Sfinxul e fără grai și enigmatic, și măreția sa constă în impresia noastră că răspunde întrebărilor. Sfinxul însă nu scrie beletristică. Cred că ar trebui să învățăm de la grafologi să depistăm falsul și să-l facem public.

Deci, o problemă actuală a creației literare ar fi aceasta. Ar mai trebui să învățăm de la grafologi și raporturile fiziologice și psihologice care există între „un scris și autorul lui“. Să mai citez: „Din vechime se observase că omul minuțios pune punctele pe i, nu uită o iotă; că o natură impetuoasă, cu imaginația aprinsă, neglijează punctuațiunea; ...că femeile au un scris mai culcat; ...că o fire motivă are un scris inegal, săltăreț; ...că un zgîrcit îngheșuie literele, apropie cuvintele... S-a observat într-un cuvânt că scrisul este un aparat înregistrator extrem de sensibil, al inteligenței, sensibilității și voinței“.

Dacă și o amoebă este un organism extraordinar de complex, cizelat de trei miliarde de ani de selecție naturală, de trei miliarde de ani, adică de la presupusa dată a apariției vieții pe pământ; dacă, deci, și o amoebă, această simplă celulă, acest minimum vital este un organism singular, o personalitate, atunci nu trebuie să pledăm pentru un rang inferior amoebei.

În climatul actual de confruntări și lezbateri se spune că un furt este un act contrarevoluționar. Perfect adevărat. Dar un fals? Dar delațiunea? Bineînțeles, sunt acte contrarevoluționare. Dar suspiciunea? Cel bănuat de cine tie ce este furat de dreptul său de a avea public în propria sa lumină. Iată altă problemă sau o temă pentru un omancier și nu numai pentru un romancier.

Nici un personaj nu este identic cu alt personaj, nici un scriitor nu este identic cu alt scriitor. Acolo unde apare uniformizarea, moartea a venit înainte cu o clipă, viața nu prezintă forme uniforme. Moeba nu este egală cu nici o altă formă de viață: totul în jurul nostru prezintă fluctuații, diferențe. Această diversitate de lume vie permite sau este rol al selecției naturale, care nu înseamnă

altceva decât ceea ce numim mai ferm: evoluție.

Dar să ne înțelegem: grafologii spun că scrisul omului se schimbă după poziție, după oboseală etc. și că „unii oameni au chiar două-trei feluri de a scrie“. Aceasta nu înseamnă, desigur, evoluție. Citez tot din Grafologie: „dacă scrisul unor oameni variază de la un manuscris la altul e dovadă de versatilitate“. Și mai departe: „ne putem schimba intenționat scrisul, de exemplu când scriem o anonimă“. Sau: „Scrisul cu mîna stîngă al locotenent-colonelului Gh. Brăescu, talentat scriitor, are aceleași caracteristici ca și cel dinainte de războiul în care și-a pierdut mîna dreaptă. Singura deosebire e că literele sînt răsturnate spre stînga, cum scriu de obicei stîngacii“. Literele sînt răsturnate, nu adevărul. Trebuie să recunoaștem că Brăescu, indiferent de cota sa într-o istorie sau alta literară, rămîne un exemplu: o mîna pierdută în război nu înseamnă nimic pentru un condei adevărat.

Raportul specific dintre temă și valoare literară, dintre semnificația morală a operei și limbajul estetic? Răspunsul e destul de simplu: totul depinde numai de talent, de cultură și de cele 33 de vertebre...

Paul Georgescu

Talentul nu scuză, ci obligă.
Să nu așezăm adevărul
cu capul în jos!

CRED că proza noastră, înainte de a fi foarte abisală, trebuie să fie adevărată: sociologic și psihologic, etic și tematic, istoric și stilistic — toate la un loc fiindcă adevărul este indivizibil. În loc de proză adevărată, am fi putut spune: semnificativă sau reprezentativă, dar adevărul are o sferă mai cuprinzătoare. Nu e necesar să scormim ce nu există, nu e necesar să ascundem ce există, nu trebuie să fim nici curajoși, nici lași, ci, pur și simplu, să spunem. Adevărul conține și mici adevăruri parțiale; redus doar la unul dintre aceste mici adevăruri parțiale, Adevărul poate deveni minciună, dacă uităm sensul general al mișcării, al istoriei ultimelor trei-patru decenii: dărimarea unei societăți în esență nedreaptă, înlocuirea ei cu o societate în esență dreaptă. Există, în orice fenomen dialectic, cazuri ce par a infirma, uneori spectaculos, sensul general al istoriei: asemenea cazuri nu trebuie neapărat ocolite, dar nici

Mihai Beniuc

Optica scriitorului trebuie să se
întilnească într-un punct luminos cu
a publicului

CUM în cîmpul atenției publice cade problema ridicării nivelului conștiinței socialiste și procesul de inducție generalizat, în vederea unei masive înaintări spre o etapă superioară a socialismului, la al cărei capăt se conturează culmile comunismului ce se vor cere escaladate, este clar că pentru orice scriitor cu răspundere drumul activității literare se înscrie în dimensiunile

noii perspective de viitor. În definitiv, chiar și scriitorul care protestează, dacă i se aduce învinuirea absurdă de a fi angajat, este ceea ce anticii numeau un **zoon politikon**, cel puțin din punct de vedere etico-social.

Intrucît mă privește, mă complac în situația de **zoon politikon**, adică de membru al cetății, care nu tace și ridică glasul sub același stîndard al dreptății și echității sociale, direct ori indirect, indiferent despre ce aș scrie. Dar cum am făcut eforturi de a trece de la **Melița și Cu mii de cai putere la Chivără Roșie și Mărul de lingă drum**, va trebui și acum să-mi adun forțele și să le organizez pentru noua etapă, — a conștiinței socialiste generalizate, cînd se cer lungimi de undă corespunzătoare modernizării țării, pentru a fi receptate de antenele inimii poporului, atît la sate cît și la orașe, la aceia care produc piinea și oțelul. Nu e vorba de o răsturnare totală a mijloacelor de expresie, — mai curînd e vorba de împropățarea conținuturilor de viață ce vor cere „veșmintele vorbirii“. Melodii străvechi, mai rezistente decît cuvîntul, pot vehicula, prin noi expresii verbale, sentimente și idei noi. Eu am pornit din sat cu cîntecul:

„De s-ar găsi cineva
Să-mi citească inima,
Ar citi pin-ar muri
Și tot n-ar mai isprăvi“.

și am ajuns la „Venit-am flăcău de pe Crișuri“. Ce poate urma? De m-aș întoarce la Horea ori de aș asculta glasul uzinei, ar fi același spirit al revoluției socialiste în spirală, rotită în jurul aceleiași axe — dreptatea socială pentru cei ce muncesc, dreptate pe care ei s-o facă! — dar voluta e mai sus și mai largă, căci alții sînt țărani și alții muncitorii României socialiste decît cei de ieri.

TOCMAI de aceea nu tema va decide, ci **atitudinea**. Tema desigur poate veni „din afară“, adică din societate, ceea ce îndreptățește punerea în ghilimele a lui „din afară“, căci nu e nici extra-social, nici extra-uman. Totul e ca tema să cadă pe un sol prielnic, bogat în substanță cogitațională și în experiență a vieții. Pușkin i-a sugerat lui Gogol ideea **Sufletelor moarte**, dar ca s-o recepteze era necesar să existe un Gogol.

Valoarea însăși a temei întruchipată în operă, care se cere să fie indiscutabil artistică, depinde de optica scriitorului care trebuie să se întilnească într-un punct luminos cu a publicului, el însuși sensibil, după caz, la anumite zone de irradiație, ori la toate. ale spectrului ce-l oferă orice operă artistică. Oricum, scriitorul trebuie să știe la ce fel de lungimi de undă este sensibil ochiul aceluia cu care dialoghează și vrea să-i transmită ceva. Firește că publicul de la scriitor așteaptă altceva decît el însuși știe. Spaniolii de pe timpul lui Cervantes nu știau de Don Quijote, nici de Sancho Panza, care n-au existat niciodată, ci s-au născut din mintea autorului, ca două extreme anormale ale spiritului uman. Dar între acești poli, Cervantes cu geniul său a aprins o lumină puternică, incandescență ca de arc voltaic, care a făcut să se vadă sub razele ei realitățile epocii, și lumina continuă să strălucească și azi.

Iar Eminescu ce alta a făcut, dacă nu ca să adauge, pe lingă luceafărul din cer, un luceafăr al spiritualității omenești, capabil să se ridice deasupra meschinărilor existenței și să pună mai presus de orice demnitatea de-a nu coborî și a nu te împăca cu zona josișnicilor?

De fapt, comunismul urmărește un țel analog pentru toți oamenii care înțeleg să fie răsplătiți după muncă, iar mai tîrziu să poată da, în deplină conștiință, după capacitățile lor și să primească după necesități. E demnitatea umană către care se tinde, iar scriitorul o poate prefigura prin opera sa.

Maria Banuș

Poezia română de azi e una din cele mai bogate, mai vii, mai substanțiale și mai rafinate, ca expresie, din câte se scriu pe neliniștita noastră planetă

LUNECĂTOARE întrebări...

A, dacă n-ar fi vorba de o anchetă cu circa 100 rînduri, 3 pagini dactilografiate, puse la dispoziție, dacă tematica în-

trebărilor ar deveni obiectul unor ample studii, eseuri, tratate, dacă în locul unui cap de scriitor, obsedat de propriile lui probleme de viață și de scris, mi-aș putea planta un cap de estetician și la capătul brațului suplu, de atlet al ideilor, aș putea minui o floretă exersată, scâpărătoare, parînd, atacînd, dialectic, în toate direcțiile, ce contribuție prețioasă aș putea aduce în arena teoriei literare de la noi și de aiurea!

Dar așa? Obsesii, impresii...

Mai întii, delimitarea: sînt alături de acei scriitori neatinși de modestie colectivă, la scară națională.

În sectorul poezie, cel puțin, care mi-e familiar, pot spune, fără teamă de a greși, că ne aflăm, atît prin amploarea, cît și prin calitatea creației, pe treptele cele de mai sus ale scării de valori mondiale.

Nu înțeleg de ce trebuie, din cînd în cînd, să ne speriem de asemenea constatare, să ne virim în cap că sîntem mici și prostuți, că nu putem citi tot ce se scrie pe lume, că nu ne putem com-

para cu alții, că trebuie să stăm cuminiți și smeriți în colțul nostru, să-i lăsăm pe cei mari să fie mari și pe cei mici să-și facă autocritica. E clar că oricîte zeci de mii de dolari ar pune la bătaie Pepsi-Cola tot nu s-ar putea învedera, cu o precizie irefutabilă, materializată în cifrele scorului, superioritatea noastră în poezie. Nici întreceri de menestrelu nu vād făcîndu-se, pe plan mondial, urmărîte, cu suflul la gură, de milioane și milioane de telespectatori.

Asta nu mă împiedică să știu că poezia română de azi e una din cele mai bogate, mai vii, mai substanțiale și mai rafinate, ca expresie, din câte se scriu pe neliniștita noastră planetă.

Lucru de care sînt, bineînțeles, foarte mîndră. Lucru din pricina căruia sufăr, de fiecare dată, în rarele prilejuri pe care le am, de a observa, de visu, cota acțiunilor la Marea Bursă Internațională a Literaturii, cotă neconformă cu cea reală. Fără îndoială că stăm mai bine ca în trecut. Prestigiosul premiu „Taormina“ acordat lui Eugen Jebeleanu înseamnă nu numai bucurie și mindrie pentru noi, ci și un bun semn că poezia noastră începe să fie apreciată, dincolo de granițe, la justa ei valoare. Începe. Mai sînt multe și grele piedici de învins: rigidități, inerții, indiferență și nepricepere, la tagma funcționărească.

Pe planul creației și al vieții literare interne, pare-mi-se că două primejdii licăresc din unghiuri opuse:

1. Devitalizarea, bizantinismul (nu în sens stilistic), decalcare a unor experiențe trecute, ce și-au secătuit sensul, care duce la o platitudine pretențioasă, chinuită, la o poezie ezoteric-minoră.

2. Din celălalt unghi, al receptării poeziei în unele redacții și, mai ales la Radio și TV, se observă o anumită ti-

morare, o îngustă înțelegere a unor cure și înalte îndemnuri spre adevăr, și îndrăzneală creatoare. Teamă de a greși țese în mintea cititorului responsibili o sită, prin care poezia se cerne la moară: sentimente suspecte de turgism, metafore alimentate de mitologia ultimelor două mii de ani, ba chiar unele cuvinte, luate în sine, sînt pleoștite și neghină în ochii unora, care nu bucură să stimuleze astfel de lucruri noi.

TEMĂ și valoare literară? Semniificație morală și limbaj estetic?

Mă întorc la cele spuse mai înainte.

Rămîn la experiența mea de scriitor. Primo: temele nu se aleg. Ți se împing printr-o inexorabilă presiune ce vine dinăuntru, din cuget, din inimă (vezi bim numai de operele literare autentice). După cum mi-e duhul, mi-e și logica. Desigur, pot să-mi pavez înfundul ratărilor cu cele mai nobile, înalte teme. Pot oferi o mie și una de rețete literare pentru a rata. Nici un infailibil, pentru ca frumoasa, miraculoasă plantă a Poeziei (fie ea poem, roman, piesă de teatru) să crească, spre uimirea și bucuria noastră estetică.

Știu însă că sub un plafon scund, mărunt vanități „beletristice“, într-aer închis, infestat de acreli și otrăvuri subtile, separat, prin pereții eterei, ai nepăsării, de destinul oamenilor, pot crește decît schilave produse, pe trunchiul cititorului snobi sau acoliți.

Acest fel de a face literatură are pe trunchiul mine o valoare mai mică decît cea pur artizanală.

Altminteri, orice limbaj artistic, născut de uzură, e valabil. Orice viziune, stil pot fi generatoare de valoare înalte din punct de vedere estetic implicit, etc.

Aurel Rău

Evident, la triumful artistic participă — odată cu aspirația spre frumos — setea de adevăr, de bine, de dreptate...

În viața noastră literară se nasc poeme și romane, se rotunjește cite-o monografie, se alcătuesc neîncetat cărți de cronici și de articole, de eseuri. Dacă această ultimă categorie de cărți este a problemelor prin definiție, dincolo, în sfera cîntecului și a povestirii, unde mirarea și întrebarea, bucuria și revolta concurează la miracol, la închegarea de universuri artistice, problemele pot fi materie care urmează a fi descoperită. Îndeobște sînt puse de viață, de existență și societate, sînt, prin urmare, date în întrepătrunderile stratului de la care pleacă orice experiență umană, deci și a scriitorului. Dar în cartea de versuri, de proză, adevăratele probleme sînt cele puse prin alcătuirea artistică, rezultînd din premisele ei și neexcedînd-o. Problemele din *Madame Bovary*, de pildă, sînt într-un plan probleme ale societății omenestă dintr-un moment istoric dat și într-o anumită măsură ale condiției umane mai presus de acel moment, dar sînt și invenții inalienabile, exclusive, ale fabulei flaubertiene, ale cărții în cauză ca parte a lumii romanului, ca lim-

baj autonom față de tot ce e investi-gare socială cu aparatul științific. În alți termeni, ele sînt conținutul, dar sînt și forma ficțiunii artistice.

Însă întrebarea privește creația literară din clipa în care ne găsim, luată în totalitatea ei. Cum aș defini cîteva? Cred că romanul, dacă se vrea realist, își tatonează în continuare limitele, își vrea lărgită aria libertăților de critică socială, încurajat și de atît de binevenitele precizări din recente documente de Partid. După cum așteaptă, în continuare, erupții noi de experiență, viziune, talent și soluții artistice ferind căile bătătorite. Cred că în poezie excesul de mimetism al anului trecut, de discurs interior monoton, sau confesiune ternă, cazurile dese de manierism etc. lasă mult loc, pentru viitorul imediat, unor elaborări artistice mai conștiente, unor mai exprese dezbateri ale faptului contemporan, unor mai iscusite obiectivizări ale emoției, prin reobindirea încrederii în cuvînt ca element de conținut.

DUPĂ tot felul de întîmplări legate de noțiunea *temă*, care-ți sporesc prudența, ai zice că aceasta e un fel de neant cît timp opera artistică nu e încă împlinită; că e ceva ce poți numi cu folos metodă doar cînd analizezi o valoare estetică deja constituită. Nu e o dușenie pe care o inviți la dans și care prin rang social să-ți sporească prețul în ochii mai marilor.

La fel și cu partea a doua a întrebării: *de semnificația morală* a operei vorbești după ce ești îndreptățit să vorbești de limbajul ei estetic. Numai după ce la acest nivel triumful s-a produs, opera de artă constituie și un instrument moral. Evident la triumful artistic participă — odată cu aspirația spre frumos — setea de adevăr, de bine, de dreptate, sentimentul că autorul în lucrarea lui ascunsă și trudită contribuie, urcînd la înnoobilarea întregii umanități, dar...

Arnold Hauser

Cărți utile societății, care pledează pentru omenie, pentru înțelegerea reciprocă...

ATUNCI cînd literatura, creația literară ajung în fața publicului, este de la sine înțeles ca fiecare om activ în domeniul literaturii, să-și pună întrebări de felul celor la care am fost solicitat să răspund.

Nu e deloc ușor să îndrăznești o definire a problematicei actuale în procesul creației beletristice. Creația literară este dintotdeauna și pretutindeni prinsă și de problemele actualității imediate, ceea ce nu înseamnă că orice autor care se ia în serios nu aspiră să realizeze prin opera sa și o valoare viabilă în timp. Desigur, puține opere au parte de împletirea fericită a acestor două năzuințe — o puternică legătură cu prezentul și în același timp o valoare literară durabilă. Aprecierea acestor opere ca literatură, în cel mai bun sens al cuvîntului, necesită, după părerea mea, o scară a valorilor care să separe adevărata literatură de cea minoră și perisabilă.

Bineînțeles că în acest context poate fi vorba numai de literatură. Desigur, adică de ceea ce se supune într-adevăr criteriilor amintite.

Gradul de civilizație al unui public

cititor este dat, și nu în ultimă instanță, și de atitudinea acestuia față de literatură. Atunci cînd un anumit public preferă celei mai bune literaturi românele ieftine, adesea de prost gust, banale lipsite de valoare, există o serioasă îndoială în ceea ce privește nivelul cultural sau de instrucție al acestor cititori. Cînd societatea, sau mai exact purtătorii ei de cuvînt competenți, observă în receptivitatea față de astfel de produse ale scrisului un pericol real pentru păturile cele mai largi, sînt necesare dezbateri în legătură cu utilitatea literaturii bune. Este ceea ce voi încerca să și abordez în cele ce urmează.

O carte care să se adreseze unui anumit cititor trebuie să fie scrisă în așa fel încît tocmai acest cititor să o poată înțelege. După mine, cartea poate și trebuie să-l suprasolicite într-o măsură dar numai în acea măsură în care cititorul — pornind de la premisa că vrea să gîndească — o înțelege totuși; altfel va pune cartea de-o parte nemulțumit. În acest caz cartea nu și-a îndeplinit sarcina, ea nu merita osteneala de a fi scrisă.

Am spus că o carte trebuie să aibă „adresă“. Aceasta înseamnă că o lectură comunică experiențe pe care și cititorul le-a trăit sau ar fi putut să le trăiască, cu care el se poate confrunța pentru a găsi răspunsuri la anumite întrebări. Probleme nerezolvate există în orice societate în plină dezvoltare. Societatea noastră socialistă este o societate în permanentă efervescență. Aici este și farmecul tentativei de a aborda problematica noastră de azi, de a o proiecta literar în conștiință, de a pune creația în slujba societății. Astfel poate contribui scriitorul la îmbogățirea patrimoniului cultural și civilizator.

Există oameni care gîndesc într-un mod realist și alții care gîndesc mai puțin realist. Prin urmare vor exista, desigur, totdeauna autori care scriu unii mai mult alții mai puțin realist, unii care se adresează cititorilor din pri-

Vasile Nicolescu

**Aspirațiile noastre sînt aspirațiile
unei filozofii profund umaniste,
filozofia marxist-leninistă**

CÎND mă gîndesc la poezia contemporană, un demon mă îndeamnă să visez la o analiză — dacă s-ar putea spune spectrală — a criticii noastre litera-

re, a criticii de poezie în special. Prea mulți liceeni întîrziți, prea mulți ese-iști improvizați, prea mulți studenți studiosi sau nestudiosi dansează prin unele coloane de critică ale presei noastre literare. Fenomen care ar putea fi îmbucurător sub raportul diversității vocilor, schimbării lor de timbru. Dar numai atît nu-i suficient. Calofil agresivă sau onctuos apologetică, această critică practică sub privirile amețite ale unora un fel de anti-critică, exprimată uniform de la referatul editorial și pînă la cronica sau recenzia de revistă. Nu discut faptul că unii îmbătrînesc tineri realizînd performanțe în registrul strict al nuanțelor și al naturalei stilistice. Într-o eră a computerelor, fraza critică, cu sau fără virgule, poate să și cînte. Semnificația artistică însă, sensul, vibrația umană a unui

poem, capacitatea sau incapacitatea poetului de a comunica, funcția unui ritm, acordul acestuia cu întregul, etc. sînt paradoxal acoperite de un fel de streep-tease verbal sau scamatorie confuză. Convinși că în țîrîitul nocturn al unui greier poți auzi plînsul sîderal sau zbulcîmîntul umanității, ei fac în realitate entomologie pură. Poate și mai stranie este acea formă de critică a poeziei împletind reminiscențe din Roland Barthes, cu elemente de sociologism vulgar. Așadar, actualele probleme ale poeziei sînt în primul rînd — nu sînt singurul care afirm acest lucru — problemele onestității și calității morale și profesionale ale actului critic. Exaltarea elanului vital în sine al unei anumite poezii, a tragismului elaborat al alteia sau, și mai trist, neutralitatea cețoasă a analizei — oricît de lipsite de structură sau sens ar fi unele poeme — estompează tabloul real de valori al poeziei noastre contemporane.

Această apreciere nu neagă însă prezența viu marcată a unor critici foarte dotați, vîrstnici sau tineri, atrași — cu toate riscurile de a nu fi aplaudați săptămînal și în toate culisele — de permanențele de fond ale culturii noastre socialiste, ale poeziei românești contemporane, preocupați, ca și poeții înșiși, de nevoia răscolitoare de a comunica. Avînd ca obiect omul cu abisurile, cu căutările și înălțările lui, poezia se in-

tegrează și mai mult, și cu o sinceritate tot mai profundă, acestei lupte de esență morală pentru desăvîrșirea umanului. Subliniez acest lucru, deoarece înțeleg prin morală nu arta dăruirii, spectacolul verbal zgometos și temperamental, ci dăruirea propriu-zisă, consecvența, pînă la nuanța invizibilă dintre cuvîntul promis și faptă pentru slujirea adevărului.

ECUAȚIA poate fi perfectă dacă luăm în vedere talentul, misterioasa putere spirituală care face această relație necesară. Stropul de har e asemenea vinului pierdut al lui Valéry, în stare să zămislească inefabile cosmologii :

Perdu le vin ! ivres les ondes
J'ai vu bondir dans l'air amer
les figures les plus profondes.

Dacă adăugăm la aceasta credința că neliniștea noastră interioară e un reflex mai amplu al luptei colective cu limitele, cu inerțiile, că aspirațiile noastre sînt aspirațiile unei filozofii profund umaniste, filozofia marxist-leninistă, tema își relevă și mai mult substanța, iar valoarea iradiază cu mai multă forță. Cred că-i o fericire pentru artist, pentru trăinicia operei lui, faptul că dialectica subtilă a acestui raport — semnificație morală-limbaj estetic — e sensibil influențată de impulsul me-tronomic al celui mai delicat instrument : Inima.

Galfalvi Zsolt

**Nu există conținut artistic
fără formă artistică, precum
nu există formă fără conținut**

ma categorie iar ceilalți — cititorilor care înclină spre fantastic sau ireal.

Eu mă consider un gînditor realist și ca atare un autor care scrie și se exprimă în mod realist. Încă de la primele mele încercări am avut mereu în fața ochilor un mare număr de cititori și m-am întrebat, după terminarea fiecărei povestiri, dacă se va putea înțelege din ea ceea ce dorisem să spun. Scurtul meu roman apărut în 1968, *Istoria indoeuropeană a lui Jakob Bühlmann*, mi-a întărit convingerea că operele realiste au un răsunet cu mult mai mare, atît la noi în țară cît și în afara granițelor, decît încercările de a imita curente la modă, mai ales cînd ele sînt lipsite de orice mesaj.

Romanul amintit, scris în limba germană, care a apărut anul trecut în versiune maghiară, apare în limba română în 1972, și în același timp, la editura vieneză „Europa“. În acest roman mi-am propus a reda un aspect al perioadei post-belice care mi se pare foarte important : problema încrederii sociale fără rezerve față de o naționalitate conlocuitoare — sașii din Transilvania.

Cu acest prilej am renunțat la jumătățile de adevăr în favoarea adevărului întreg despre traiul oamenilor de limbi diferite care viețuiesc alături și laolaltă, în condițiile noilor realități socialiste. M-am ocupat de aspectele reale, luminoase sau umbrite, din anii de după război, care au conferit cărții calitatea generală de „folositoare“.

Cărți utile societății, care pledează pentru omenie, pentru înțelegerea reciprocă, se ridică împotriva nedreptății, împotriva urii și abuzului de putere — aceste cărți, cred eu, constituie imperativul de înaltă ținută morală necesar fiecărui scriitor cînd tratează probleme contemporane.

CONSIDER cu totul îndreptățit și mobilizator dezideratul de a se aborda cu o mai deplină, mai aprofundată și mai sensibilă receptivitate, problematica prezentului conceput în sens larg — deci : problematica umană a transformării socialiste. Cum s-a format — în procesul unor contradicții pline de frămîntări și cuprinzînd toate aspectele vieții — personalitatea omului, universul său emotiv și ideatic, profilul său spiritual, relația sa cu semenii și cu lumea, în răstimpul de peste un sfert de veac — și cum va evolua în continuare ? Iată palpitantul material de viață care așteaptă o investigare artistică mai deplină. Toate acestea trebuie să le exprimăm cu intensiva participare la care ne obligă deopotrivă vastele relații sociale ale acestor transformări, și transfigurarea artistică. Avem în față imaginea unei lumi în mișcare — lume care, pentru artist, are o putere fecundatoare fără egal — și trebuie să închegăm în opere veridice tocmai experiența umană a acestei lumi, în toată complexitatea, multilateralitatea și nuanțarea ei. Nu este suficient să facem o simplă dare de seamă a celor ce s-au întîmplat și se întîmplă ; prin puterea efectului sufletesc dăinuior al

artei, trebuie să exprimăm conștient — pentru noi și pentru cititori — însăși esența umană a transformărilor.

Firește, am făcut numeroși pași pe acest drum — pași marcați de romane, nuvele, volume de poezie, și (în mai mică măsură) drame, izbutite. Există însă destule opere rămase la suprafață, sau pornite să caute profunzimea în nebulos. Cele două tendințe sînt numai aparent contrare ; în esență ambele înseamnă ignorarea problemelor semnificative ale realității umane-sociale. În ultimă analiză, înmulțirea operelor „fără probleme“, respectiv cu pseudo-probleme, poate deveni problema gravă a unei literaturi.

În același timp consider drept foarte importantă dezvoltarea neîncetată și sistematică a gîndirii estetice contemporane bazate pe concepția marxist-leninistă, participarea ei activă la procesul viu al creației literare, la clarificarea problemelor fundamentale și la elaborarea criteriilor de evaluare a operelor, în strînsă legătură cu practica întregii noastre societăți. Pentru a se crea atmosfera literară și gîndirea specializată care să aprecieze valoarea și să respingă non-valoarea, este necesară o activitate estetică și critică creatoare, capabilă să valorifice confruntările teoretice de anvergură internațională și să facă sinteza propriei experiențe. Nici un fel de considerent tactic momentan, nici un fel de fals respect față de prestigiu nu poate justifica faptul de a nu răspunde argumentat vederilor nemarxiste sau chiar potrivnice marxismului, de a nu se răspunde manifestărilor eclectismului și relativismului estetic. Ar fi foarte util să imprimăm criticii mai multă eficacitate (mă refer concomitent la critica practică de beletristi și critici) în interesul exercitării unei influențe mai fecunde asupra legăturii dintre opera de artă și receptorul ei.

A DOUA întrebare — excelent formulată, după părerea mea — implică un răspuns deopotrivă mai lesnicios și mai dificil. Lesnicios, pentru că întrebarea este mai concretă ; dificil, deoa-

rece afectează probleme cu adevărat fundamentale.

Pentru a-și împlini chemarea socială — aceea de a modela și îmbogăți profilul etic și spiritual al omului — arta trebuie să fie înainte de toate artă. O artă cu legi specifice și cu efect guvernativ de legități specifice. Tema este un punct de plecare, o posibilitate care — artistic — trebuie să se realizeze datorită tiparelor în care se încheagă — și, fără a intenționa un paradox ieftin, trebuie să afirmăm că, primordial, acestea nu sînt o chestiune din domeniul formei. Nu există conținut artistic fără formă artistică, precum nu există formă fără conținut. Neglijarea sau vulgarizarea de orice fel a unității dialectice dintre conținutul artistic și formă tulbură, în ultimă analiză, relația dintre operă și cititor.

În acest sens, valoarea operei de artă se determină prin ceea ce ea poate exprima și prin felul în care exprimă — adică prin măsura în care conținutul artistic obiectivat în forma operei este veridic, fidel realității și bogat în idei.

În ultimă analiză, însăși tema literară este ideatic și artistic determinată, deoarece conține în germen problematica umană constituind materialul ce trebuie prezentat, tot așa cum conține atitudinea creatoare care o interpretează, precum și mesajul ideatic izvorît dintr-însa. În acest sens, este și tema un purtător de valori estetice — contrar tematicii, care semnaleză doar sfere ale realității social-umane spre care se îndreaptă atenția creatorului. Firește, orientarea tematică justă își are importanța ei în cadrul unei literaturi : în sine însă, independent de tema artistică concretă și de realizarea artistică a acesteia, ea nu poate deveni o valoare estetică. În schimb, tema este un punct de plecare extrem de important și sub aspect estetic, putînd să asigure legătura operei de artă cu problematica umană — și deci și socială — esențială a epocii. În cazul nostru este vorba de legătura cu realitatea umană, a cărei prezentare artistică impune o claritate ideologică univocă în epoca de construcție socialistă, tot așa cum reclamă și o aprofundată cunoaștere a legităților dezvoltării.

Evident, toate acestea ar cere o exprimare mult mai amănunțită și mai concretizată. N-as vrea să abuzez însă de ospitalitatea *României literare*, și deci trebuie să mă mulțumesc cu faptul că — după părerea mea — în disputele literare nu strică uneori să repeți adevăruri din domeniul esteticii, chiar dacă sînt îndeobște cunoscute. Nu strică, tocmai pentru că adevărurile specifice ale realității noastre — adevăruri profund umane și originale, datorită caracterului lor — să poată epura pe deplin din creația literară platitudinile încă existente.

Cezar Baltag

Cine nu creează arta cu toată ființa sa, nu poate însămița operei valoare omenească

A RĂMAS definitiv în urmă perioada când literatura era redusă doar la un ingrat rol ilustrativ, de tratare și explicare a unor scheme foarte abstracte. În ansamblul vieții spirituale a națiunii, literatura și-a câștigat un loc de stimă. Au apărut multe cărți bune și foarte bune. Există un puternic interes al publicului pentru arta literară și problemele ei specifice. Nicăieri, în lume, nu există o atît de mare aviditate de asimilare a valorilor estetice. Forfota, curiozitatea, aglomerația din librăriile noastre sînt greu de înfîlțat în alte părți ale lumii. Așadar, putem să conchidem că literatura își afirmă un destin puternic, în concordanță cu realitățile noastre și cu sensul dezvoltării societății românești contemporane.

Ajuns aici, îmi îngădui următoarea remarcă. Am convingerea că literatura se găsește într-un moment al dezvoltării sale în care simplul efort extensiv nu mai este suficient. Vegetația stufoasă a producției editoriale a descumpănit uneori critica. Nu numai abundența cărților face gloria unei mari literaturi (și scrisul românesc are drepturi depline să devină o mare literatură), ci, mai ales, existența unor personalități artistice de primă mărime, a acelor covrșitoare **conștiințe** creatoare, capabile să sintetizeze eforturile spirituale ale unei epoci, ale unei generații. Noi avem multe, foarte multe talente, dar, încă, relativ puține personalități. Mulți sînt scriitorii care scriu astăzi bine, puțin, însă deocamdată aceia care pot să aibă o Operă. Așadar, nu titluri, ci opere, nu talente, ci **personalități**!

Critica, pe de altă parte, are mai ales o viziune fragmentară de articol de la săptămîină la săptămîină, sau omagial-ocazională a fenomenului literar. Aparițiile sînt analizate izolat, carte cu carte și nu în contextul lor literar. Critica teoretică este, cred, cam abstractă și exte-

rioară cărților, în timp ce critica „la zi“ (cronica ori recenzia), din contră, nu se detașează în suficientă măsură de obiectul ei săptămînal: volumul recenzat. Astfel, am de multe ori senzația că nu critica este cea care „gîndește“ și oglindește cărțile, ci, dimpotrivă, cărțile îi oglindesc pe critici, care se lasă astfel „gîndiți“ și „analizați“ de ceea ce se scrie. Absența, deocamdată, a unor personalități de talia unui Maioreșcu, Ibrăileanu, Lovinescu, este vizibilă.

Să rezum, așadar, dacă se poate. Cred că literatura noastră evoluează astăzi în direcția unui proces de concentrare, adîncire și esențializare a problemelor ei într-o extra-specifică, și preocupării de ordin extensiv, cantitativ, fac loc unui efort intensiv, de substanță și de durată, al literaturii.

A EXISTAT, în trecut, ideea că literatura trebuie să acopere o întregă geografie tematică, împărțită în zone și fișioare rigide, după criterii ce numai ale literaturii nu erau. În plus, însăși noțiunea de temă își modificase complet sensul. Ea nu mai apărea ca formulă funcțională a unei acțiuni artistice sau a destinului unui personaj, ci ajunsese să definească meseria eroilor unei cărți: așadar, tematică industrială, tematică țărănească, tematică intelectuală etc. Există, de asemenea, o savantă ierarhie a temelor, ceva asemănător cu ierarhia îngerilor în evul mediu, cînd se știa precis că un serafim este cu totul altceva decît un heruvim. Desigur, cel ce se încumeta să atace o temă din vîrfurile schemei tematice, avea valoarea artistică în buzunar sau la degetul mic. Era destul ca scriitorul să-și aleagă bine „tema“, că talent nu-i mai trebuia. Din fericire, o atare reprezentare simplistă a raportului temă-valoare a fost restituită ridicolului ei și opinia respectivă ține azi definitiv și ireversibil de domeniul trecutului.

Evident, cînd, ca în cazul amintit, creatorul nu răspunde literaturii pe care o scrie decît pe laturile extraestetice ale artei, avem tot dreptul să spunem că atitudinea sa este inadecuată și ca atare, inferioară. Tot atît de inadecuată ar fi însă și atitudinea scriitorului care ar inhiba reacțiile extraestetice în creația sa. Scriitorul își creează opera nu numai cu „latura“ estetică a ființei sale, ci cu tot ansamblul eului, cu întreaga structură morală, socială, filozofică a conștiinței sale. Cine nu creează arta cu toată ființa sa, nu poate însămița operei sale valoare omenească. Iar cine face artă urmărind numai elemente extrinseci artei, nu poate să nimerescă ceea ce numim **mesajul specific** al artei.

În acest sens, „văd“ raportul între semnificația morală a operei și limbajul ei estetic.

Matei Călinescu

Ethosul literaturii este o emanație a valorii ei estetice înțeleasă ca sumă calitativă a tuturor valorilor

CRED că problemele actuale ale creației literare sînt, în mare măsură, problemele ei de totdeauna: scriitorul adevărat este silit de vocația lui profundă să „întemeieze“ sau să „invente“ mereu literatura. Invenția de care vorbesc n-are, bineînțeles, nimic de a face cu o plăsmuire **ex nihilo**. Dimpotrivă, ea presupune existența tuturor elementelor din care este alcătuită tradiția literară privită în integralitatea ei: prin „întemeiere“ sau „invenție“ nu înțeleg, în ultimă instanță, altceva decît organizarea tuturor acestor elemente într-o **nouă structură**. Oricare operă vrednică de acest nume aspiră — și nu mă gîndesc nici o clipă la ambițiile sau orgoliile autorului ei, ci la o aspirație **imanentă** operei și, ca atare, independență de ceea ce a vrut sau n-a vrut autorul ei ca ființă psihologică — să devină piatra unghiulară a noii structuri, a literaturii, cu alte cuvinte. E vorba, deci, de un subtil dialog între prezent și trecut, în absența căruia apariția valorii este de neconceput. Cum nici memoria individuală sau cea colectivă nu sînt imobile sau pasive, tot așa nici trecutul literar al unei națiuni, sau al întregii umanități, nu prezintă o imagine neschimbătoare, cu trăsături (fie ele cît de complexe) fixate odată pentru totdeauna. Nu numai în domeniul la care mă refer, ci și în multe altele, prezentul își aruncă luminile lui asupra trecutului spre a-și descoperi sau chiar spre a-și crea chipul său adînc: spre a se **citi** pe sine. Scriitura este, în fond, un fel de lectură. Poetul autentic inventă un nou mod de a citi: astfel încît putem spune, fără paradox, că — fie ea cît de subțire — **cartea** lui trebuie să conțină ideal toate cărțile, că din ea trebuie să se desfășoare rafturile unei infinite biblioteci. În ceea ce mă privește, cred că literatura de azi are da-

toria să-și adîncească această conștiință a totalității implicite: conștiință prin excelență „dramatică“, dar cît de înfundată! Scrisul este un angajament față de o întreagă literatură, față de întreaga literatură, față de ideea însăși de literatură. Nu insist acum asupra multiplelor responsabilități care decurg dintr-o atare împrejurare.

INTRUCÎT noțiunea de **temă**, corpromisă în perioada dogmatismului, poate da naștere unor ambiguități (în sensul rău al cuvîntului), prefer să iau în discuție, foarte pe scurt, problema raportului dintre semnificația etică și specificul estetic al operei literare. Aproape toată lumea de acord că o operă de valoare conține de fapt mai multe valori (din acest punct de vedere se poate vorbi, cu termen folosit de Tudor Vianu în **Etica** sa, de **eteronomia artei**). Valori eterogene pe care le încorporează opera cu tensiunile specifice dintre ele, și unificate sau „întegrate“ într-o valoare într-o **calitate**, pe care convenim să numim **estetică**. Abia de aici încolo sîntem îndreptățiți să vorbim de o semnificație etică. Am citit recent o remarcabilă carte de estetică muzicală **Imagine și sens** de Pascal Bentoiu. Autorul nu ezită să atribuie muzicii un **sens etic**, scriind în această privință: „Sensul etic al muzicii nu este filozofic, ci este mărturia unei determinări active a omului în fața existenței. Unele piese, admirabile prin calitatea sentimentelor pe care le propun și prin forța voinței pe care-o mărturisesc, ne pun în fața unor răspunsuri care adevărat extraordinare date în planul afectiv-volițional marilor întrebări ale existenței. Acestor piese le dăm calificativul de filozofice. Ele sînt mai degrabă înalte etice“. Etice, adaugă Pascal Bentoiu, înțelesul de „manifestare a ethosului“.

Am citat aceste păreri tocmai pentru că ele vin de la un muzician. Sensul etic al muzicii — adică al unei arte care lucrează cu **elemente** lipsite de semnificație în afara conexiunilor și raporturilor în care sînt puse de artist — este fără îndoială cel mai greu de demonstrat și chiar de formulat; el reprezintă însă, pentru intuiția intelectuală, forma cea mai limpede de manifestare a ethosului artistic. Cred că marea poezie, marea literatură în genere, participă în chip direct la un astfel de sens etic superior, care n-are bineînțeles nimic de a face cu atitudinile ori recomandările moralizator-didactice, fie ele cît de bine intenționate fie ele cît de inteligent dozate. Ethosul literaturii este o emanație a valorii estetice, înțeleasă ca sumă calitativă a tuturor valorilor eterogene pe care se le încorporează discursul literar.

Zaharia Stancu

(Urmare din pagina 3)

scris mai puțin despre sate și despre țărani. Dar ar fi trebuit, cred, ca tocmai în acești ani să se scrie mai mult, fiindcă acești ani au fost atît de plini de înfăptuiri în toate domeniile, plini de înfăptuiri și în domeniul atît de gingaș al literaturii.

Cînd ne vorbește — ca și acum — despre literatura necesară poporului nostru și ni-l dă exemplul pe George Coșbuc, secretarul general al Partidului nu ne cere să-l imităm pe acest poet, să împrumutăm mijloacele lui artistice și să ne folosim de ele. Fiecare epocă își are mijloacele ei artistice. Artiștii fiecărei epoci sînt chinuți de dorința de a aduce, cu opera lor o contribuție la tezaurul artei poporului nostru, la tezaurul artei universale chiar, **ceva nou**, ceva care n-a mai fost spus. Unii izbutesc. Alții cad și rămîn în drum. Așa a fost dintotdeauna, și așa va ră-

mine totdeauna. Izbutiri și neizbutiri. Bucurii și tristeți. Glorie și uitare.

Nouă ni se cere să învățăm de la Coșbuc dragostea de patrie, de la poporul dragostea de popor, devotamentul față de pămîntul care pe toți ne hrănește. Ni se cere de conducătorul Partidului și Statului nostru să slujim adevărul, să-l căutăm și să-l cîntăm, să înfrumusețăm cu arta noastră, cu talentul nostru viața oamenilor, să ducem, cu realizările noastre artistice, renumele patriei și poporului nostru în lume, pînă la marginile lumii, dacă lumea are cumva margine.

SĂ dăruim munca noastră literară pătrunși de cuvîntul insufletitor al Partidului, de justetea concepției și a viziunii sale asupra societății, asupra lumii. Această concepție, această viziune trebuie să inspire, să stimuleze și creația noastră, să se întruchipeze artistic, cît mai artistic, în operele noastre consacrate orînduirii pe care poporul nostru o construiește pretutindeni, în orașe și sate. De aici, imperativul de a cîntări cu grijă ce e bun și ce e rău, ce e pozitiv și ce e negativ, de a ști, cu măiestria noastră, să dăm viață convingătoare faptei celor buni dintre semenii noștri, adică marii, uriașei majorității, pe care s-o simbolizăm prin eroi puternici anorați în viața noastră nouă, pilduitori prin faptele lor de obște, frumoși prin chipul lor omenesc. Așa — și numai așa — vom reuși să și criticăm cu adevărat pe cei mai puțin buni, să-i înfierăm pe cei răi, pe cei negativi, subsumîndu-i — artisticește vorbind — eroilor noștri pozitivi, luminoși.

Căci nu negativii ară ogoarele patriei românești și le seamănă, nu negativii au construit și construiesc orașe, fabrici, uzine, case de cultură și de odihnă. După cum, nu negativii au

scris cărțile cele mai bune ale acestui ultim sfert de veac, nu ei au ajutat la apariția în viața noastră a omului nou, mîndru de realizările sale și ale patriei. Să promovăm prin arta noastră realitatea, forța socialismului, acea care va schimba cu totul fața satelor noastre, satele de care s-a vorbit atît de frumos și de adînc la recenta consfătuire.

Să deschidem larg perspectiva de imbrățare a realității românești în deplina ei cuprindere socială; să scriem și cărți despre oraș și despre muncitorii uzinelor, și despre cărturari, dar să redescoperim acum și noua față a satelor noastre și s-o proiectăm cu dragoste în conștiințele celor de azi și de mîine. Pentru ca, astfel, prin cărțile noastre, despre ei și pentru ei, să le dăruim într-adevăr sufletul nostru. Care e al poporului.

Bruxelles, 28 decembrie 1971

Cărțile săptămînii

G. Călinescu:

„TEXTE SOCIAL-POLITICE“

1944 — 1965)

CUM poate intelectualul, fiindă fragilă și visătoare, să îndeplinească menirea profetică de agitator în etate? Pe G. Călinescu întrebarea l-a obsedat, nu numai pentru că el voia să rezolve o ecuație de psihologie. Lui, reamăntul vieții publice i se părea și un teren propice de lecuire a unei debilități. Artistul prinde puteri cînd simteolidaritatea aspră a mulțimii. Mai mult, ocul lui e în arenă și fiindcă în eluidarea dilemelor existenței lumina piritului se arată necesară și extrem fecundă. Odată situația limpezită eoretic (nu există nici o incompatibilitate între zborul astral al fanteziei și intervenția vie în treburile Cetății), G. Călinescu s-a avîntat cu ardoarea lui mereu juvenilă în publicistica politică. A scris nenumărate articole, a condus ziare, a participat febril, pasionat la întruniri de amplu răsunset, și, peste tot, metafora lui scilpitoare de inteligență și de generozitate a sintetizat plastic, ca o efigie, un moment, o tare de spirit a deceniilor postbelice.

Răsfoim culegerea de texte și observăm insistența cu care G. Călinescu revine asupra rostului vieții de cărturar. Încă o dovadă desprindem din aceste pagini că pentru spiritele cele mai nalte ale timpului nostru politicul e un mediu normal de canalizare a energiei vizionare și practice. Nimic din ce se petrece nu îi poate fi indiferent intelectualului, exponent al neliuștilor și aspirațiilor celor din jur, conștiință care preia responsabil povara unui mandat. Act de angajare devenit organic, imposibil de evitat, gestul politic al cărturarului e așteptat cu legitimă curiozitate. În continuitatea unor convingeri democratice, larg umaniste, G. Călinescu anunță, de aceea, încă în septembrie 1944, un program de activitate jurnalistică de o coerență admirabilă: „Vrem să trezim în toți mindria de a reprezenta o unitate plană, poporul, să-i învățăm satisfacțiile vieții active și pline de gînluri, civilizația înaltă, confortul, monumetalul și frumosul, înfrățirea și libertatea, comandamentele patriei. Ne străduim pentru acel om nou, stăpîn pe toate bunurile civilizației moderne, respectuos nu mai puțin cu bunurile morale acumulate, care voiește să se bucure de ele fără îngădiri“.

ENTRU autorul **Bietului Ioanide** brută care a propagat teze barbare și a asasinat oameni de seamă ai țării nu este numai un fenomen dizgrațios estetic. Gavrilcea cel pubos reprezintă o plagă rușinoasă, iar intelectualul care se respectă e dator să-i dezvăluie fizionomia, să prevină repetarea ororilor, să ia parte la acțiunea de asanare morală. Visul în care apar fantomele sinistre, ucigașii lui Iorga și Madgearu, e o pagină vibrantă de cutremur în fața ororii și de condamnare a fascismului. Credința nedezmințită în om și în rațiune, în esența tămăduitoare a culturii va străbate întreaga publicistică și va înlesni adeziunea deplină la ideile socialismului.

Intii de toate, patosul lui G. Călinescu se investește într-o pledoarie. O pledoarie pentru reabilitarea cărturarului, într-o etapă de elanuri primenite. El nu mai e un ins de prisos, pierdut în nori, inutil în Cetate. Din consumul lui de energie se nasc marile invenții ale minții și imaginației. O firească comunitate (de efort, de speranțe, de idealuri) îl apropie de oamenii uzinei și ai ogorului. „Nu există decît o singură muncitorime, de la lumina creierului pînă la tăria brațului. Între Michelangelo și pietrar nu este deosebire în această lume a materiei. Firește, este

una, valabilă în absolut. Michelangelo era un pietrar de geniu. Pentru asta Michelangelo nu și-a părăsit o clipă mentalitatea lui de breslaș“.

În sprijinul inițiativelor de înfăptuire după Eliberare a unui front unitar între proletariat și straturile cele mai avansate ale intelectualității, G. Călinescu militează perseverent pentru instaurarea unui climat de strînsă colaborare reciprocă. Dacă omul de artă nu mai este un apatic, sustras din mișcarea istoriei, lipsit de vocație practică, „trebuie să mai recomand oare muncitorului manual pe confratele lui intelectual și să-l îndemn să-l privească încrezător?“ întrebă el. Este explicată răbdător condiția umană a cărturarului, care sacrifică, pentru chinurile creației, tihna materială a traiului. „Lucrătorii manuali să afle, frățește, că sînt intelectuali cu titluri pompoase, care cîștigă mai puțin decît unii dintre ei.“ La argumentele cele mai elocvente recurge G. Călinescu cînd invocă marile proiecții umanitare ale spiritului de care au beneficiat generații succesive: „Este însă un merit mai mare care se cade să ridice pe cărturar în ochii proletariatului manual: acela de a fi gîndit la problema fericirii mulțimii“. Din antichitate și pînă în prezent, filozoful și artistul construiesc planuri economice și republici utopice, încercînd uneori a le găsi cadrul concret. Tot ceea ce înseamnă nedreptate socială, inegalitate, arbitraritate despotică — a provocat riposta temerară, plină de risc, dar consecventă în demnitate a marilor gînditori. Concluzia lui G. Călinescu: „Așadar, a face să se dezvolte cultura înseamnă a face să propăsească oamenii vii care o reprezintă. Nu e de ajuns ca un scriitor sau un savant să fie sătul în sensul vulgar al cuvîntului; el are nevoie de lux ca să viseze. Spune-mi ce visezi ca să știu cine ești. Marx, Lenin au fost niște visători ale căror vise s-au realizat cel puțin într-o parte a lumii. Să-i hrănim, să-i facem fericiti pe visători“. Și apoi precizarea, formulată cu o mindrie naturală: „Ludovic al XIV-lea n-a rămas în istorie prin ministrii lui de finanțe sau de economie; el a rămas în istorie fiindcă a protejat pe Racine, pe Moliere și Boileau și fiindcă a comandat lucrări lui Perault și Mansart. Ceea ce atunci părea o risipă, acum sînt bunuri economice înscrise într-un buget, sînt bunuri care atîrnă mult mai greu decît toate lingourile de aur“.

Să nu ne amăgim, G. Călinescu cunoaște prea bine vulnerabilitatea firii de artist și o mărturisește. El cere muncitorului manual să ia sub ocrotirea sa pe cel intelectual și să-i suplinească infirmitățile structurale. Cît de rățacit poate fi artistul uneori pe terenul vieții imediate și de lipsit de apărare în fața loviturilor, din pricina sensibilității excesive — compensațiile întrec cu mult lacunele. Altă dată, amintește, nu fără o paternă îngăduință: „Evident, un mare intelectual se întîmplă foarte adesea să fie și un mare copil (dar nu obligatoriu)“. Acest „copil“ trebuie protejat și deprins cu tact și răbdare să înfrunte greutățile, să capete siguranță de sine, să fie inoculat cu vitalitate. Dintru început G. Călinescu elimină o categorie din discuție, subliniind că „jumătățile de intelectual, prin oportunismul lor, prin lipsa lor de linie și

conduită, prin trădările lor «de clerici», au speriat pe drept cuvînt pe frații lor muncitori cu palma“. Pe acest plan nu admite compromisul, lui îi repugnă setea de înavuțire, de putere, de privilegii a cărturarului.

POLITICA nu e o cale de corupție, un prilej favorabil de a urmări un post și o promovare socială: „Dacă cumva vreo ambiție ascunsă mă incintă cu relativa rezonanță a numelui, apoi numai literatura dă adevăratele și durabilele satisfacții. Am în stat o misiune foarte onorată. Sînt sărac și nu vreau să fiu bogat, am o repulsie congenitală pentru orice combinații neonestе, sînt leal și disciplinat cu o mică rezervă de recalcitrantă și independență, nu fac și nu scriu nimic împotriva convingerilor mele, gîndesc dialectic (cu alte cuvinte gîndesc realmente), însușindu-mi și punctul de vedere contrar pînă la limitele adevărului, sînt curajos în opinii, ponderat și cuviincios în expresie, iau lucrurile filozoficește, mai de sus, ca să nu cad în erorile optice pasionale, sînt idealist și optimist, nu fără viziune pozitivă a lucrurilor, nu văd mai bine ca alții, dar experiența mi-a arătat că nu văd nici mai rău“. Se poate alcătui un Cod de conduită al intelectualului din observațiile disparate cuprinse în volum și un Proiect de educare și autoeducare prin contactul binefăcător cu masele. Intelectualul adevărat își expune opinia de cetățean sub imperiul obiectivității, nu-și schimbă părerile de azi pe mine, trăiește din propriile și onestele mijloace, nu cutreieră ministerele și forurile publice ca veșnic solicitant, judecă singur și subscie la a'te judecăți cu soliditate, după matură chibzuință.

Exemplul suprem îl oferă însă tărîmul creației. Acolo cărturarul trece proba de foc: dorința de a pătrunde și răspîndi adevărul, într-o relație neîntreruptă de transmisie cu publicul. „Cînd cititorul arată ostilitate față de o poezie prea alambicată și nedumerire în fața unei proze ce se pierde în analize de stări insolite și cețoase nespunînd nimic despre omenire, el are, esteticeste, un sentiment just. Marea artă e o expresie a vieții elementare și în principiu vorbește sufletului obștesc“. Firește, artistul năzuie spre forme de durată, vaste generalizări ale tipologiei, puncte de reper absolute. „Însă ca să ajungi pe promontoriul de unde se zărește viața în universalitatea ei, trebuie să te urci pe treptele evenimentelor... „Marele artist visează în chip necesar în mijlocul colbului evenimentelor... „Un artist apatic și nevrabil la timpul lui e un est et debil. Toți marii poeți, așa de abstracți în opera lor, au fost ca oameni niște cetățeni viguros polemici, cu pasiunea civicului“.

Cine cunoaște opera lui G. Călinescu nu se poate reține să nu înregistreze și în aceste texte similitudini de atitudine și de preferințe. Gazetăria e anticamera din care poți desluși fastuosul mobilier din marile încăperi. Ca și masivele romane, publicistica e străbătută, evident, de o chemare spre altitudine. „Nu poți visa cetăți grandioase, mari monumente, piețe publice, finții fără un simț al colectivului“, susține categoric G. Călinescu: „Hotărît,

cîtă vreme nu vom avea aspirația marilor construcții, vom fi într-un stadiu de cultură inferior“. Unde a avut ocazia G. Călinescu a polemizat cu un anumit spirit bizantin de umilitate și fărîmîtare, de avînturi joase, veșnic moderate. Cînd ghicește prezența în vecinătate a lui Pomponescu, autorul **Bietului Ioanide** are un rictus de silă, adoptă tonul muștrător, nu lipsește de un imbold pedagogic: „Vedem grandiosul, dar nu-l pricepem. Nu vedem mare fiindcă ținem ochii mici. Trebuie să-i deschidem“. Atlas de forfota muncii, G. Călinescu vizitează șantierelor și fabricile. Îl fascinează dresarea focului, altă dată, în viziunea lui epică, instrument al diavolului. Din gura rotundă a unui cuptor filii cîteva petale flăcăroase, apoi o vină aurie, un vin de foc țîșnește în această pivniță a lui Auerbach, în care însă nimic nu e iluzie magică. O artifiție fantastică, o adevărată constelație de scînteii mari și mici se aprind și se sting în jurul fîntinii de oțel topit. Imaginea va reapare în **Scrinul negru**, ca o celebrare, într-o propensiune caracteristică spre gigantic, a forței demiurgice a omului.

NTILNIM risipită și aici, cu o mărinimie a abundenței, arta excepțională a portretistului (artă de observație psihologică, de erudiție, de rafinament și de simț fantastic al surprizei). Cum începe un articol aniversar? „Acest om cu chip occidental și plin de expresie, ras la față europeană între contemporanii săi hirsuți, inverosimil de osos și extatic, cu fruntea enormă ca de craniu gol, pletos, gîuit într-o mare cravată neagră, cu privirile rătăcite ale unui mistic merdional, cu uscăciunea asimetrică a personajilor lui El Greco, este marele N. Bălcescu“.

Nu lipsește, bineînțeles, autoportretul. G. Călinescu se privește mereu în oglindă, remarcă înaintarea în vîrstă, dar exaltă neobosit spiritul tînr exuberant: „Cel mai bun tratament geriatric este acela care păstrează și chiar ascute vederea salturilor dialectice pe care le descrie istoria“, notează el. Ca o consecință logică a întregului sistem de antinomii identificate în toate romanele, G. Călinescu refuză letargia, semn de boală, de dețracare. Este captat de spectacolul dinamic, pe care îl descoperă chiar pe scena vieții lui lăuntrice: „Ceea ce pare dezordine în mine este zburdălnicie, ceea ce pare scandal este avînt, ceea ce pare agitație este de fapt viață“.

Drumuri de comunicație duc de la un versant la celălalt, indicii ale temelor obsesii, teme fundamentale într-o creație autentică. Dacă vrem să definim de pildă **solaritatea** artei lui G. Călinescu, nu trebuie să uităm, în nici un caz, destăinuirea (care nu e o simplă ironie) repetată și aici, că el nu contemplă luna: „Tu nu ești astrul meu. o, lună, / ce numai noaptea te deschizi“.

Căci, invocăm o remarcă mai veche a criticului, „ora clasică este amiaza“. Ca și Ioanide, alter-ego nedespărțit, G. Călinescu a circulat în oras. „sub regim solar egal“, ca să poată scruta, în toată transparența, cu calmul și simetria clasicității, frenezia existenței umane.

S. Damian

G. Călinescu, — în primăvara anului 1958, pe teren, pentru un reportaj

Proza

Alexandru Jar

Eu, Consula

Ed. Cartea Românească, 384 pagini, 10,50 lei

CONSULA Petre, eroul romanului lui Alexandru Jar, dirigintele poștei din orașul Garagața, președintele cenaclului „Cleștele și versul” și al societății de vinătoare „Laba ursului” etc., este prezentat în cele aproape patru sute de pagini ale cărții în situații mai ales ridicole, romanul fiind, în intențiile autorului, o amplă satiră la adresa unor tare pe care societatea noastră caută să le repudieze definitiv. Silueta grotescă a eroului ne face adesea să ne gândim la personajul lui Alfred Jarry (respectiv, bineînțeles, proporțiile) de care se apropie atât prin „trăsăturile sale de caracter”, cât și prin atitudinea autorului față de personajul său: aceeași lipsă totală de simpatie, aceeași ură imposibil de ascuns „în spatele condeiului”, o permanentă incriminare, punerea fără rezerve la stîlpul infamiei, cu furia justițiară a unui adolescent, a unui elev din ultimele clase (vezi geneza piesei lui Jarry). Alexandru Jar își urăște teribil personajul și nu face nici o încercare de a-și ascunde această ură. Consula Petre nu este un inofensiv, în ciuda prostiei sale nelimitate, autorul ținând să ne arate cât de eficientă, negativ, poate fi prostia atunci când ea intră în acțiune, contaminând, așa cum reiese dintr-o scenă în care se face descrierea unui cenaclu literar, pe toți membrii acestuia. Grotescul fantastic al unor scene (vezi scena vinătorii sau cea în care eroul învață să umble cu bicicleta) îl „divulgă” pe Alexandru Jar ca pe un cititor pasionat al lui Maiakovski, cu toate că îngoșarea nepermisă a unor momente, o anumită lipsă de măsură în descrierea unor situații „grase” face ca adeseori efectele

să fie mai puțin comice. Din fericire, acest lucru se întâmplă destul de rar, autorul reușind să se cenzureze în ciuda vehemenței cu care scrie. Ceea ce am putea în schimb imputa cărții e o anumită monotonie a mijloacelor prin care se obțin efectele comice, repetarea prea asiduă a acelorași procedee de realizare a satirei, ceea ce face ca lectura să devină la un moment dat destul de greoaie și mai puțin interesantă decât se anunța ea la început. Eroii fac la nesfârșit aceleași gesturi, care îi transformă cu timpul într-un fel de păpuși mecanice nu într-un totu credibile. Poate eliminarea unor părți care repetă situații deja cunoscute din capitolele precedente ar fi fost necesară. Ceea ce nu putem însă să nu-i acordăm romanului este patosul lui demascator, credința autorului că demagogia, vulgaritatea și prostia nu sînt compatibile cu socialismul. Sîntem deci în fața unui roman în primul rînd patetic și nu mai după aceea în fața unui satiric sau umoristic. Pentru că grosolănia, vulgaritatea, reaua credință, obtuzitatea și parvenitismul eroului — să ne gândim numai cu cită ardoare vrea o decorație! — fac de cele mai multe ori ca risul să ne înghețe pe buze. Și să-l urim pe Consula Petre. Și se pare că asta vrea în primul rînd și autorul.

Sorin Titel

Marin Sirbulescu

Prin foc și pară

Editura Cartea Românească, 148 pagini, lei 4,75

MARIN Sirbulescu, stins din viață în primăvara anului trecut, a publicat puțin. Evocat uneori în legătură cu gruparea „Albatros”, el făcea parte din acea categorie de scriitori pentru care cuvîntul tipărit este un act public cu adînci implicații de con-

știință și cu răspunderi multiple. Terrorizat de acest sentiment, el nu a ajuns niciodată la profesionalism literar, preferînd munci anonime, adesea cu totul nepotrivite structurii sale psihice, dar purtate cu exemplară discreție și modestie. În poeziile sale răspindite prin reviste, în puținele proze adunate în volum, se manifestă un spirit calm, mereu atras de spectacolul lumii, atent mai ales la comportamentul individului față de mișcările vieții. Dacă în poezie Marin Sirbulescu își îngăduie o privire mai gravă asupra existenței, proza sa este a unui moralist blind, ochiul său lucid, condeiul, fără minie sau otravă, tratează cu îngăduință amuzată mecanismele derulate ale personajelor, automatismele, inerția, locul comun, ipocrizia mascată naiv, poltroneria mărunță născută din prostie și ignoranță. Umorul lui Sirbulescu este de tip popular, se simte o anume ascendență folclorică, dar fără îndoială și buna tradiție a literaturii satirice românești, de la Caragiale la Urmuz.

Prin foc și pară, culegerea pe care ne-o prezintă acum Editura „Cartea Românească”, cuprinde un număr de 16 schițe, lucrate într-un timp nemăsurat, dar într-o viziune echilibrată, cu un vădit accent actual. Autorul nu s-a sfîșit să atace direct tipuri și moravuri ce par stări trecătoare, accidentale, în realitate fiind vorba de mentalități și predispoziții omenești permanente într-o haină pe care o recunoaștem a fi de acum și de aici. Iar în schița care dă titlul volumului, avem de-a face cu o colecție de tembeli care, avînd de stîns urgent un incendiu, se împotmolesc în cea mai lamentabilă derută birocratică. Gîndirea lor scurtă și cețoasă ar fi fost oricînd nocivă, dar ochiul nostru de acum îi vede ca pe niște adevărați agresori sociali. Autorul nu-i sancționează pe loc, el pare a se amuza chicotind în umbră, dar îi dă pe mîna cititorului și nu vor scăpa de hohotul lui disprețuitor. De altfel calitatea evidentă a acestor schițe stă în nuditățile portretelor, în economia de cuvinte și reflecții, autorul pîrînd mereu a spune: „Iată, vă loviți de asemenea specimene în fiecare zi, în fiecare ceas, dar nu-i deslușiți sub coaja lor comună, nu aveți timp să-i arătați lumii ca pe niște anomalii”. Uneori ironia lui Marin Sirbulescu trece pragul obișnuit și operează în chiar tragica sa biografie. Schița „Cum am rămas fără epitaf”, șarjă vivace la adresa unor boli moderne ale literaturii, anticipează cu o seninătate tulburătoare sfîrșitul prematur al unui scriitor înzestrat, condus de o înaltă conștiință cetățenească. Tipărindu-i schițele, „Cartea Românească” împlinește un act de dreptate și omagiază în numele nostru, al tuturor, amintirea lui Marin Sirbulescu.

Nicolae Jianu

tr-o tăcită recunoaștere a neputinței de a-și construi, în interiorul unei forme date, un mod personal. Drept urmare, critica se va transforma fie într-o parafrază convențională a literaturii, fie într-o complicată arborescență speculativă pentru care literatura nu este decât un întîmplător pretext. Poeziile lui Ion Alexandru din **Infernul discutabil** „trebuie puse aproape în totalitatea lor sub semnul luptei cu limbajul”, **Elegia a zecea** de Nichita Stănescu „se încheie cu un geamăt agnostic”, încercînd o interpretare „nefigurativă” a nuvelei lui D. R. Popescu **Duios Anastasia trecea** Voicu Bugariu socotește că „mesajul” este purtat aici de „o stranie muzică lexicală”, în **Epistole** Mircea Ciobanu „produce diferite exorcisme și le practică”, în **Jocul cu moartea** de Zaharia Stancu „un fum liric sau, mai bine zis, parabolic învâluie totul”, **Moromeții** (vol. II) ar fi „o parabolă a artei” iar în **Risipitorii** „încercarea de sinucidere a doctorului Munteanu este metafizică”! Din dorința de a fi cit mai sugestiv, criticul ajunge adesea la formulări ce amintesc de cele criptice și contorsionate ale unui M. N. Rusu: **Euphorion** de Nicolae Balotă este circumscrișă printr-o imagine ce „ne înfățișează literatura ca o sferă închisă în perfecțiunea ei, lipsită de gravitate. Pe pereții ei interiori, grav, sacerdotal, preot al Cuvîntului, criticul peripatetizează la infinit. Uneori sfera se deschide, umanizator”. Că „elevația” este artificială se vede numai și din soliditatea analizelor, procedeul la care, totuși, autorul nu poate renunța integral: finalul unei balade de Ștefan Aug. Doinaș este „stenic”, atitudinea lirică a lui Ion Alexandru „conține un revers meditativ, **stenic** (s.n.) în esența lui”, un final „stenic, sunînd imnic” are și o poezie de Vasile Nicolescu, după cum tot „stenice” sînt paginile finale din **Moromeții** (vol. II)...

Mircea Iorgulescu

Poezia

Eta Boeriu

Ce vinăt crîng

Editura Dacia, 88 pagini, lei 9,75

A PROAPE fiecare poem din această carte, **Ce vinăt crîng** (Ed. Dacia) a Etei Boeriu, ar trebui mai întîi scandat. Impresia este atât de surprinzătoare, urechea atât de frapată și a deziunea la vers atât de promptă, încît pentru explicarea lor ar fi necesar să invocăm și ritmul care urcă și coboară într-o tăietură prozodică clasică, și a locărilor de cuvinte, asemeni maselor, de apă agitate de valuri, adesea trecîndu-și lumea peste poezie, și limba care, îmbibată de cultură, rămîndu-și proaspătă și naturală, firește că numai cine a ucenicat la școala sonetelor lui Dante și Petrarca e în măsură să scrie asemenea versuri, de grea cădere, unde sonoritatea a absorbit însăși curgerea maiestuoasă, transparentă a conținutului: „Îmi simt uneori carne de struguri, / o apă compactă de cheag de lumini / acidă lăuntric și dulce spre muguri / (dar mugurii încă sunt mult prea puțini), / o carne în falduri purtată de val / prin ape verzii mereu incoloră, / fluidă o pulpă de regn vegetal / și mult în departe jivinelor soră, / o carne sticloasă cu miez irizat / prelung dăinuind transparenței din era / meduzelor-floare cu nume ciudat, / cu nume, de pildă: Casiopea”.

Dar aspectul savant-ceremonios al versurilor, ce ar aduce aminte de un Călinescu, nu-i singurul. Eta Boeriu își oglindește în ape seminale chipurile Hecatei. Noaptea și elementul acvatic umplu versurile de mustos rod primordial, în metafore ale obîrșilor obscure care transferă și rezolvă neliniștile poetei. Lumea ei se desface și se alcătuește, e lunecătoare, magmatică, stăpînită de sentimentul osmozelor. Totul i se înfățișează suculent-viscos, crescînd la luminile întunericului, cum este riga Crypto al lui Ion Barbu. Percepția corespondențelor de regnuri, turnată într-o limbă, ea însăși mustindă, aparent greoaie, naște viziuni încărcate de lirism. Păduri se unduiesc dramatic, plesnind de suctul mugurilor, în vâluri groase și moi de neguri. Milul, trestiiile, melcii și reptilele sînt evocate prin senzația posibilei descendențe.

Poeta scrie, în fond, corale, misterioase și pure, lăudînd limfa umbratică, arzătoare „ca suctul de meduze”, singel, refuzîndu-și lumina, înveninat, ca al regelui Ciupercă, parcă implantat, de asemenea, în tărîmul ei. Timbrul ei are foșnire dulce-amară, grație tulburată, melancolică emoție.

Nu mai puțin, elegiile sale conțin inefabil lirism, cuvintele alunecînd somnolente pe imperceptibile clape.

Ciclu italian e învăluit în delicate efecte de culoare, de la atmosfera verde-fumurie, vegetală, la aceea de clasică luminozitate. Numai Vianu a reușit să obțină din peisajul italic impresii la fel de exacte, unde s-au distilat totodată și sugestiile culturii. Ravenna, cu vestita pinetă, e, de pildă, o legănare de vînt și de trunchiuri printre umbrele morții: „Un verde vînt și mult deasupra pinii / rotînd încet pe talgere lumina / și noi subțiri ca fumul printre umbre / pîndind cum ni se clatină tulpina / și iedera mai verde decît vîntul / gonind pe trunchiuri umede spirale / și păsări brune-n iedera ca-n maluri / cîntînd suvoitul apei spre canale / și iarăși noi atenți ca niciodată / să nu murim de clătînări suave / și iarăși pini și iedera și umbre / și vînt foșnind prin talgere concave / și mult deasupra cer peste pădure / imensă floare de lumină-albăstră / și uneori o boare de departe / din mări o boare umedă salmastră / și iarăși noi și iedera și vîntul”.

Poezia Etei Boeriu e subtilă și originală, cu o expresie în care a pătruns răcoarea unui fruct proaspăt.

Dan Cristea

Critica

VOICU BUGARIU
Incursiuni
în literatura
de azi

Voicu Bugariu

Incursiuni în literatura de azi

Editura Eminescu, 246 pagini, lei 8

PROZATOR (Vociile vikingilor, Ed. Albatros, 1970), Voicu Bugariu își dublează textele cu un eseu despre specificul literaturii practicate; critic (**Incursiuni în literatura de azi**, Ed.

Eminescu, 1971), el își încheie volumul cu un lung articol despre „Posibilitatea criticii”. Această ferveare justificativă dă de gîndit: este trădată existența torurantă a unei îndoielei perpetue. Mai mult: Voicu Bugariu este atras cu deosebire de formulele literare limită, extremiste, singularizatoare, încercînd să compenseze prin ineditul poziției deficitul personal de originalitate. El scrie, în consecință, proză științifico-fantastică, iar în critică nu va fi interesat de opere sau idei literare, ci de „aventura limbajului”. Dar asemenea pudori față de ce este comun sînt necunoscute unui creator autentic, fie el critic sau prozator, căutarea cu orice preț a originalității exprimînd, în fond, o lipsă de originalitate în substanță. Dacă nu ar fi din cale afară de prudent, retractînd tactic la tot pasul ce afirmase anterior, Voicu Bugariu ar face, negreșit, figură de avangardist!

Incursiuni în literatura de azi nu este, cum s-ar putea presupune, o culegere obișnuită de foiletoane, exagerata modestie a titlului fiind înșelătoare și indicînd un fel specific de orgoliu. Multe publicate în revista „Astra”, al cărei cronicar literar de mai mulți ani, comentariile lui Voicu Bugariu asupra literaturii actuale își descoperă, la strîngerea în volum, o neînvînită unitate. Consecvența de atitudine și statornicia punctelor de vedere sînt manifeste chiar și în articolele transparent ocazionale („Hölderlin, poetul exemplar”) sau care nu se subsumează strict preocupărilor declarate în titlul cărții („Mihai Ralea și literatura universală” etc.). Pentru Voicu Bugariu există „trei moduri de critică a poeziei curente”: eseistică, explicativă și metaforică, ultima fiind „cea mai aproape de idealul dintotdeauna al criticii”. Optînd aparent pentru critica metaforică, deoarece „elanurile ei au dramatism și noblete”, Voicu Bugariu încearcă însă și o conciliere cu eseul, dar nu din alte rațiuni decît din-

MIHAIL EMINESCU
sărmanul dionis

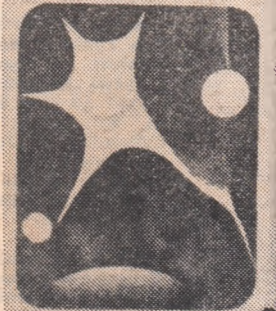
V. ALECSANDRI
poezii

MIHAIL SADOVEANU
baltașul

G. CĂLINESCU
universul poeziei

Colecția „ARCADE“

DITURA Minerva a inițiat în 1970 o colecție de opere fundamentale a literaturii române care în prezent cuprinsă la 13 volume de 150 până la 200 de pagini. Importanța și utilitatea ei astfel de colecții sau serii nu mai trebuie să fie demonstrate. Ea va contribui la popularizarea cu precădere a literaturii naționale și va sluji la cunoașterea mai bună a scrierilor reprezentative, clasice. În acest scop, fiecare volum este prevăzut cu o postfață, o bibliografie selectivă a operei autorului și a studiilor despre autor. Ne propunem să aruncăm o privire critică asupra lumelor apărute până în prezent, începând cu cele ale scriitorilor din secolul al XIX-lea.

Prima dinții este o antologie de Poezii de Gr. Alexandrescu, alcătuită și postfațată de D. Micu. Munca autorului a fost facilitată de existența ediției critice a lui I. Fischer ca și de aceea a bibliografiei din 1955 a lui G. Călinescu. D. Micu a ales în chip aproape exemplar textele, nelăsând nimic esențial în afară, și face în postfață o analiză remarcabilă a poeziei lui Gr. Alexandrescu, în care discutabilă nu-i pot considera pe poetul drept „romantic prin afiliere“. Este adevărat că Alexandrescu s-a ilustrat în fabulă, poezie clasică, dar aceasta fiind prin înfățișare prozaică, ne întrebăm dacă poate revela „constituția intimă“ a poetului, căruia, în nu mai puțin prețioasă meditație romantică, i se reproșează tocmai „strofele retorico-didactice“ și „modul desuet al elocuției“ de proveniență, neîndoios, clasică.

Al doilea volum de Poezii din V. Alecsandri este tot o antologie fără specificații autorului, după ediția de Opere din 1966 îngrijită de G. C. Nicolescu și Georgea Rădulescu-Dulgheru. Postfațată, semnată de Cornel Regman, reia prefața a aceluiași la ediția de Poezii din 1958 în Biblioteca pentru toți, ea însăși transformare a unui articol din 1952 despre Alecsandri reprodus în volumul Confluențe literare din 1966. De acord cu judecata de ansamblu a poeziei lui Alecsandri, corectată în studiul din 1958 al lui G. Călinescu, publicat și separat în 1965, am oprit o postfață lui Cornel Regman subliniind romantismul lui V. Alecsandri, a cărui creație esențială în poezie, dacă ne gândim la Pasteluri, trece subsumată clasicismului. Orientarea romantică spre folclor a adus, în schimb, o înnoire în poezia de început a lui Alecsandri, dar lamartinismul n-a rămas în Lăcrămioare lirica anterioară, erotică, a lui Conachi, variantă, în înfruntarea micii poezii franceze din secolul XVIII, a petrarchismului. Ce ediție s-a folosit pentru poemă amatică în cinci cînturi Răzvan și Vidra de B. P. Hasdeu, alt volum al

colecției? Probabil cel din 1968 al lui J. Byck, cum era bine să se menționeze. Postfața lui Constantin Măciucă beneficiază de culegerea din 1961 de Articole și studii literare de Hasdeu, întocmită de același, de unde se extrag idei ale dramaturgului cu privire la semnificația teatrului (hegemonia în epoca modernă a dramei, expresie a realului rezultat din combinarea naturală a sublimului cu grotescul). Cu privire la valoarea artistică a piesei lui Hasdeu, Constantin Măciucă citează părerea negativă a lui Pompiliu Constantinescu (după aceasta piesa e „confectionată“, fără „fantezie și pitoresc“), opinia lui G. Călinescu care o consideră „viabilă“, părerea foarte pozitivă a lui Pompiliu Eliade (Răzvan și Vidra e, după el, o „magnifică dramă“, „un model imperial“) și opinia superlativă a lui George Munteanu care o declară cea mai izbutită dramă istorică românească. Evitând extremele, Constantin Măciucă preferă să-și implice propria judecată de valoare într-o analiză multilaterală, sociologică, psihologică, ideologică, etică și estetică a piesei.

Din Eminescu, seria „Arcade“ a ales deocamdată o suită de proze „fantastice“, basmul Făt-Frumos din lacrimă, nuvela Sărmanul Dionis (care dă și titlul culegerii), bucățile Umbra mea, Archaeus, Avatarii faraonului Tlă, Fragment, Ioan Vestimie, Inconostas și fragmentarium și Poveste indică, după ediția de Proză literară publicată în 1964 de Eugen Simion și Flora Șuteu. Postfațată de Aurel Martin, inițiatorul colecției (Sărmanul Dionis a fost primul volum al seriei „Arcade“), se ocupă în exclusivitate de categoria fantasticului în proza literară eminesciană, în considerația, îndreptățită, că prozele lui Eminescu, de esență lirică, nu sînt simple ilustrări ale unor concepte filozofice, ci proiectii în „parareal“ ale unui eu invadat de vis, mister, enigmatic, miracol, supranatural. Apariția în ultimul timp a unor însemnate lucrări despre fantastic (Marcel Brion, Art fantastique, 1961; Roger Caillois, Au coeur du fantastique, 1965, și în special Tzvetan Todorov, Introduction dans la littérature fantastique, 1970) explică și motivează totdeauna tema postfeței lui Aurel Martin (în traducerea românească a Antologiei fantasticului de Roger Caillois a fost inclusă și nuvela Sărmanul Dionis).

Pentru Amintiri din copilărie de Ion Creangă s-a ales textul ediției critice Iorgu Iordan-Elisabeta Brăncuș, iar ca autor de postfață Mircea Tomuș. Deși citează bibliografia critică esențială despre Ion Creangă, Mircea Tomuș nu a izbușit încă să dezlege „misterul“ operei humuleșeanului pe care-l

semnala încă din 1965. A spune că „dorul de Humulești“ a fost motorul fundamental al operei este tot una cu a crede că Amintirile din copilărie sînt o operă de substanță în primul rînd lirică, în sensul în care și Dumitru Micu vorbea prin 1964 (Gazeta literară, XI, 51) de „Lirismul Amintirilor“, pe urmele lui Tudor Vianu și în flagrantă contradicție atît cu Ibrăileanu, care insistă asupra caracterului epic al operei lui Creangă, cît și cu G. Călinescu, după care Amintirile au caracter monologic, dramatic. Mircea Tomuș n-a înțeles apoi calitatea de ficțiune a Amintirilor, mai mult roman decît autobiografie, cum le calificase încă din 1882 Titu Maiorescu în articolul Literatură română și străinătate, asociindu-le cu La mare au diable și Petite Fadette de George Sand, cu David Copperfield de Dickens și chiar cu Madame Bovary de Flaubert.

Opera lui Caragiale e reprezentată deocamdată cu nuvele și povestiri sub titlul O făclie de Paște. Antologia se datorează probabil postfațatorului și reunește, alături de nuvela titulară, Păcat, Poveste, Cănuță, om sucit, La hanul lui Minjoală, Două loturi, La conac, Mamă... Ion..., Pastramă trufanda, Kir Ianulea, Calul dracului, În vreme de război și Abu-Hasan. Autorul postfeței, Silviu Iosifescu, se oprește în deosebi la structura analitică și fantastică a nuvelor și povestirilor lui Caragiale. Textul a fost reprodus după ediția critică a operei lui Caragiale de Al. Rosetti, Șerban Cioculescu și Liviu Călin (vol. 3 din 1962). Părerea lui Silviu Iosifescu că nuvelele psihologice O făclie de Paște, Păcat, În vreme de război n-ar avea caracter naturalist, cum a afirmat G. Călinescu, este contestabilă. Caragiale analizează cazuri clinice, paroxismul fricii (explicat prin ereditate și malarie), pornirile instinctuale turburi, obsesia ducînd la demență. Cît despre fantastic, nu s-ar putea de asemenea nega la Caragiale influența lui Edgar Poe, vizibilă chiar în La hanul lui Minjoală.

Nici la volumul de Poezii din George Coșbuc nu se dă numele autorului antologiei. Postfața s-a încredințat lui Ion Vasile Șerban, tînăr universitar în formare, nu lipsit de intuiții. Cîteva observații sînt necesare. Nu e adevărat că „literatura nu a strălucit în preocupările Școlii Ardelene“. Țiganiada lui Budai-Deleanu nu e o capodoperă? Nunta Zamferei e o baladă, un poem coregrafic (al horei), mai puțin „poemul unui act ritualic“. Realismul „dur“ al prologului din Moartea lui Fulger trebuie înțeles mai curînd în sfera fabulosului (citatul despre metoda „strict realistă“ a lui Coșbuc, din Octav Șuluțiu, e cu totul nefericit). Că idilismul coșbucian din poemele „mai puțin adînci, pline de pitoresc și decorativ, mai aproape de fenomenal“ ar fi „consecutiv unei filozofii blagiene avant la lettre“ e greu de susținut. Se poate vorbi de un „roman al iubirii“ la Coșbuc numai dacă înțelegem poezia ca pe proză, cum a făcut Gherea. Nu mai vorbim de aura de „comică seriozitate“ descoperită de I. V. Șerban, în chip inedit, în poezia Scara.

Al. Piru

Cronica limbii

„La mulți ani“

ÎN ATĂ o formulă de strictă actualitate, pe care imi permit să o folosesc și eu, adresîndu-mă cititorilor. Dar nu mă voi mulțumi cu atîta, ci voi încerca să prezint cîteva observații cu privire la istoria ei. Ce valoare poate avea prepoziția cu care se începe și cum se analizează expresia care nu are nici un predicat?

Punctul de plecare este în grecește: s-a zis într-o perioadă ceva mai veche *is polla eti*, care a fost tradus cuvînt cu cuvînt prin „la mulți ani“, dar trebuie să notăm că în grecește prepoziția mai are și înțelesul de „cître“, „spre“, prin urmare permite să se înțeleagă că e vorba de urarea „să trăiești mulți ani“. De fapt, găsîm și în românește, într-un manuscris din 1784, publicat de M. Gaster în *Crestomathia sa*, variantă românească *întru mulți ani*, mai apropiată de ideea primitivă.

Mai aproape de timpurile noastre, grecii au ajuns să pronunțe mai scurt, *spollaiti* și chiar *spollati*. În dicționare găsim numai această ultimă formă, dar putem fi siguri că a existat și cealaltă, deoarece o găsim, împrumutată, în bulgărește, unde se zice în mod curent *spollati*, cu înțelesul de „mulțimesc“, cam așa cum la noi, ca mulțumire unui copil pentru vreun serviciu pe care ni l-a făcut, zicem *să trăiești!* sau *să crești mare!*

Dar, fără să fie nevoie să căutăm mult printre datele oferite de limba română, vom găsi și la noi ceva foarte asemănător: dacă bulgarii au împrumutat formula grecească așa cum se găsea, noi am tradus-o, și din construcția *la mulți ani*, am format un verb, care trebuie să fi sunat la început *a mulțăni*, formă pe care, ce e drept, nu o mai găsim astăzi nicăieri. Se vede că cei care au auzit-o la început au avut impresia că e o pronunțare rustică, regională, cam de felul lui *dornî* în loc de *dormi* pe linia pe care s-a ajuns la *vorghi* pentru *vorbi* sau *liehi* pentru *lîpi*. Aceasta dovedește în primul rînd că foarte repede s-a ajuns să nu se mai înțeleagă că *a mulțăni* este egal cu a spune *la mulți ani*, pentru că dacă s-ar fi înțeles, s-ar fi văzut că n-este la locul său la sfîrșitul verbului.

Deci, ca să nu pară incuții, vorbitorii au schimbat pe *n* în *m*, avînd impresia că prin această restaurare cuvîntul în forma lui primitivă, așa cum au părăsit, de exemplu, pronunțarea *n'ercuri*, revenind la forma anterioară *miereuri*. Prinț-o aventură similară cu a lui *mulțăni* a trecut și *mîel*: de la forma latină *agnellus* trebuia să se ajungă în românește la *mu'el*, dar vorbitorii au avut impresia că aceasta este o pronunțare dialectală (de felul lui *mn'ere* pentru *miere*), de aceea l-au suprimat pe *n*.

Nu este însă singurul necaz prin care a trecut verbul nostru. Din cauză că *ă* neaccentuat era urmat de un *m*, vocala a doua a fost schimbată în *u*. Ca o paralelă se poate cita cazul latinescului *familia*, care într-o fază mai veche a limbii noastre a devenit *fămeie*, apoi s-a ajuns la forme regionale ca *fomeie*, *fumeie*, prin influența lui *m* asupra lui *ă*. În limba literară a fost mai puternică altă influență, aceea a lui *e* din silaba următoare, care a provocat schimbare în *e* a lui *ă* din silaba inițială. Cam în același fel s-au petrecut lucrurile și cu *mulțămîi*: sub influența lui *u* de la început s-a schimbat și *ă* în *u*, în limba literară.

Pentru cititorii care au avut curajul să parcurgă aceste rînduri pînă la sfîrșit, repet urarea adresată în titlu: la mulți ani!

Al. Graur

B. P. HASDEU
răzvan și vidra

TUDOR ARGHEZI
POEZII

ION AGĂRBIȚIANU
FEFELEAGA

G. BACONIA
POEZII

Viața literară

Santier

Lucia Demetrius

are sub tipar la Editura Albatros volumul intitulat **Scrisoare către fetele tinere**.

Editura Eminescu i-a încredințat o culegere de proză în care va include volumul de debut al scriitoarei, **Tinerete**, și un număr de nuvele apărute în ultimii ani.

La aceeași editură a depus o selecție de piese de teatru inedite.

Lucrează în prezent la alcătuirea unui nou volum de nuvele.

Mihail Petroveanu

a încredințat Editurii Cartea Românească noua edi-

ție a monografiei **G. Bacovia**.

Va preda aceleași edituri un volum de cronici și articole despre poezia noastră actuală.

Lucrează pentru Editura Minerva la perfectarea unei ediții integrale (poezie, proză, publicistică) a

operei lui G. Bacovia, urmînd să întocmească și „dosarul” bibliografic respectiv pentru una din colecțiile Editurii Dacia.

Pregătește totodată un eseu despre Tudor Arghezi pe care îl va încredința Editurii Minerva.

Alexandru Lungu

a predat Editurii Cartea Românească un volum de versuri ilustrat de Zenaida Popa, Parmena Ivașcu, Floarea Darina, Ion Mărgescu, Dan Nițescu, Dumitru Crasanda și alți pictori copii din Vulturești. Titlul probabil: **Poeme la perfectul compus**. Își alcătuiește o carte selectivă din precedentele șapte volume de versuri, promisă Editurii Eminescu. Titlul posibil: **Una din șapte**. În domeniul științific, două volume (nu lipsite de tangențe și referiri directe la literatură și artă): **Hormonii și viața** (în colaborare cu Ștefan Milcu; ediția a doua îmbogățită, în curs de apariție la Editura Științifică) și **Biometeorologia** (contractată recent cu aceeași editură).

Dan Deșliu

a depus la Editura Cartea Românească noul său volum de poeme cu titlul **Visul și veghea**.

Teofil Bușecan

a încredințat Editurii Albatros romanul intitulat **Oraș fără stele** și un altul inspirat din viața minierilor maramureșeni.

Lucrează la 3 piese într-un act, destinat unui spectacol de teatru viitor.

Uniunea Scriitorilor

● Cu concursul Uniunii Scriitorilor, la Academia Tehnică Militară, a avut loc, în ziua de 22 decembrie, o șezătoare literară consacrată aniversării Republicii Socialiste România, în cadrul căreia au citit din operele lor poezii: Eugen Frunză, Constantin Nisipeanu, Ioana Diaconescu, Ion Crînguleanu, Johannes Franz Bulhardt și Mihai Negulescu. Au participat un mare număr de studenți — viitorii absolvenți ai Academiei, cadre didactice și ofițeri superiori.

La 23 decembrie, la Academia Militară, a fost organizată o nouă șezătoare la care a luat cuvîntul, în fața unei numeroase asistențe, acad. Mihai Beniuc, după care au citit versuri: Maria Banuș, Szemlér Ferenc, Eugen Frunză, Mihai Negulescu, George Dan, Constantin Nisipeanu, Mihai Gavril și Mircea Micu.

● Marți 28 decembrie la orele 18, s-a desfășurat la Casa Scriitorilor din București, în cadrul cenei revistei „Luceafărul”, un Recital de poezie contemporană românească. Au citit din poeziile lor: Radu Boureanu, Grigore Arbore, Vasile Andronache, Dinu Flămînd, Dorin Tudoran, Petre Stoica, Petre Dan Lazăr, Daniel Turcea, Nina Cassian, Radu Anton Roman, Ana Blandiana, Florin Mugur și Adrian Păunescu.

● Luni 27 decembrie, la sediul Uniunii Scriitorilor, a avut loc solemnitatea decorării scriitorului Ierolim Serbu cu ordinul „Meritul Cultural” clasa a II-a, pentru merite deosebite în activitatea literară și publicistică, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani.

Distincția a fost înminată de tovarășul Dumitru Ghișe, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

La solemnitate au asistat Eugen Jebeleanu, Laurențiu Fulga, Vasile Nicolescu, Georgeta Horodinică, Al. Ivăsiuc, Szász János și Traian Iancu.

Concurs internațional de presă satirică

REDACTIA ziarului „Narodna mladej” din R. P. Bulgaria organizează în fiecare an un concurs internațional pentru povestiri umoristice și satirice. Concursul este un omagiu adus memoriei lui Aleko Konstantinov, un mare scriitor satiric bulgar și poartă numele acestuia. De-a lungul anilor, printre laureații concursului s-au numărat: William Sarojan, Aziz Nesine, Marty Larny, Erskine Caldwell, Leonid Lenci și alții.

În 1971, medalia de aur a concursului a fost decernată lui Boris Egorov.

Redacția ziarului „Narodna mladej” aduce la cunoștință că în 1972 se va desfășura cea de-a 7-a ediție a acestui concurs.

Nu este prevăzută nici o restricție în ce privește subiectele abordate, povestirile urmînd numai să trateze teme din viața tineretului și să nu depășească 5 pagini dactilografiate. Manuscrisele se primesc la redacția ziarului, str. Lenin nr. 47, Sofia, cel mai târziu pînă la 30 iunie 1972.

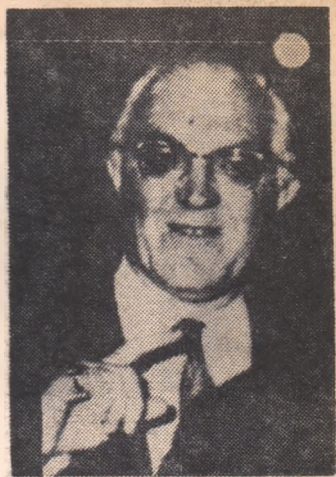
Laureații vor primi medalii de aur și de argint „Mladej”, certificatul de participare la concurs și vor beneficia de o vacanță de 20 de zile pe litoralul bulgăresc al Mării Negre.

Oaspeți ai redacției

● Ne-a vizitat la redacția prozatorului bulgar Serafim Severniak, redactor-șef adjunct al revistei „Literaturnen front”, în aceste zile oaspete al Uniunii scriitorilor din R.S.R.

În cadrul discuției cor-

diale care a avut loc, s-a făcut un schimb de informații asupra vieții literare din cele două țări și s-au abordat chestiuni privind colaborarea dintre revistele „România literară” și „Literaturnen front”.

GIANCARLO VIGORELLI:

„O carte bună — oglinda cea mai adevărată unde individul se poate regăsi”

LITERAT, eseist, Giancarlo Vigorelli, președintele I.L.T.E.-i — una din cele mai mari industrii tipografice și editoriale din Italia care editează, printre altele, însemnata revistă de teatru **Il dramma** — președintele Comunității Scriitorilor din Europa a sosit recent în țară la invitația Uniunii Scriitorilor din România.

— Care sînt proiectele dv. literare, pentru noul an?

— Pregătesc două culegeri de eseuri. Primul intitulat **Il terzo cuore** (A treia inimă) cuprinde o serie de studii critice privind literatura, politica și moravurile societății italiene. Titlul pare puțin ciudat. E inspirat după un vers al unui poet ceh. Viața noastră e străbătută de atitea probleme, încît pentru a le înfrunta ar fi necesare nu două, ci chiar trei inimi de schimb. Cealaltă culegere întreprinde un panoramic critic asupra scriitorilor de origine lombardă — patria mea — de la Manzoni la contemporanii Gadda, Rovani, Testori. Lucrarea este un pretext pentru a dezbate ideea că o literatură care nu-și trage seva din solul natal nu poate aspira la o valoare autentică, la universalitate. Din acest punct de vedere e analizat și raportul dintre literatura lombardă și cea europeană.

Un proiect mai depărtat: o culegere de mărturii critice referitoare la opera lui Manzoni. Volumul intitulat **Manzoni e la sua vera gloria** (Manzoni și gloria sa adevărată) va ieși de sub tipar în 1973, an cînd se celebrează centenarul morții scriitorului. Din tot ce s-a scris în acest răstimp referitor la Manzoni am fost tentat să rețin nu atît opiniile criticilor, care pot fi găsite și în manualele școlare, cît părerile literaților, de la Pirandello la Moravia sau Gadda. Opinii favorabile sau nu, îndreptățite sau eronate. N-are importanță. Interesantă este optica diferită prin care scriitorii judecă opera unui scriitor. Și totodată evoluția ideilor, a concepțiilor literare, în timp. Raportul dintre literatura italiană contemporană și cea care a intrat în patrimoniul clasic.

— Oprind obiectivul nostru numai asupra literaturii italiene contemporane, care vi se pare fenomenul cel mai caracteristic în momentul de față?

— Actualmente, literatura italiană trece printr-o perioadă de stagnare, de dezorientare, ca și cum n-ar mai exista un punct de reper. Faptul se datorează în bună parte falimentului fenomenului avangărilor literare, mai mult veleitare decît operant. Recent a avut loc la noi un congres al literaților avangardiști care au fost nevoiți să recunoască, ei înșiși, propriul lor faliment. Sper ca eșecul să constituie o lecție pentru toți. Literatura nu este o problemă tehnică și formală. Este o problemă de valoare autentică și de personalitate. Am impresia că literații noștri au înțeles acest lucru și s-au retras un timp să mediteze, să se autoanalizeze, să-și adune, să-și reintegreze personalitatea risipită în experiențe formale, sterile, care îi mutilau spiritualitatea.

— Și despre proiectele Comunității Scriitorilor Europeni?

— Pe tărîm politic, după cum știm cu toții, se pregătește o Conferință europeană. Sper că și noi scriitorii să realizăm o asemenea conferință. O serie de probleme literare și culturale se impun analizate. O conferință e ca un examen de conștiință. Idealul ar fi să ajungem la o unitate în diversitate.

— Ce urare transmiteți cititorilor revistei „România literară” pentru noul an?

— În primul rînd țin să transmit o urare scriitorilor români. Le urez ca în anul 1972 fiecare să scrie o carte bună, care să-i reprezinte, în care să se reflecte întreaga complexitate a personalității lor creatoare.

Cititorilor le urez ca în acest an, să nu uite că în afara multiplexelor posibilități de distracție — aș spune mai curînd distragere — a omului contemporan, o carte bună rămîne totuși oglinda cea mai adevărată unde individul se poate regăsi, recunoaște introspecta și transformarea.

Angela Ioan

Calendar

● Printr-o hotărîre luată de Conferința generală UNESCO la cea de-a XVI-a sesiune, anul 1972 a fost declarat AN INTERNAȚIONAL AL CARTII.

● IN LUNA IANUARIE — au apărut: „Dacia literară” la Iași 1840, sub redacția lui M. Kogălniceanu; „Revista critică-literară” (la Iași. 1893, director Aron Densusianu); „Junimea literară” (la Cernăuți, 1904); „Făt-Frumos” (la Suceava, 1926, editor Lecca Morariu); „Urmuz” (la Cimpina, 1928, director Geo Bogza); „Scrișul nostru” (la Birlad, 1929); „Îndreptar” (la București, 1930); „Cădru” (la Iași, 1934, sub conducerea lui Sandu Teleajen); „Soaculum” (la Sibiu, 1943, director Lucian Blaga); „Revista cercului literar” (la Sibiu, 1945, sub redacția lui I. Negoiescu); „Steaua” (la Cluj, 1956).

● 1 IANUARIE — au apărut: „Foaie literară” (1838 la Brașov, sub redacția lui G. Bariliu, între 2.VII.1838 — 24. II.1865, revista a apărut sub titlul „Foaie pentru minte, inimă și literatură”); „România literară” (1855, la Iași, sub direcția lui V. Alecsandri); „Transilvania” (1868, la Brașov, apoi la Sibiu, organ al ASTRA); „Vatra” (1894, la București, sub conducerea lui I. Slavici, I. L. Caragiale și G. Coșbuc); „Noua Revistă Română” (1900, la București, sub conducerea lui C. Rădulescu-Motru); „Viața literară” (1906, la București, sub conducerea lui G. Coșbuc și I. Gorun); „Convorbiri critice” (1907, la București, director Mihai Dragomirescu); „Floarea darurilor” (1907, la

București, sub îngrijirea lui N. Iorga); „Florile dalbe” (1919, la Birlad, sub conducerea unui comitet în frunte cu G. Tutoveanu); „Floarea soarelui” (1927, la București, îngrijită de Barbu Theodorescu); „Cuget clar” (1928, sub conducerea lui N. Iorga); „Însemnări ieșene” (1936, la Iași, sub conducerea lui M. Sadoveanu și G. Topîrceanu); „Preocupări literare” (1936, la București, organ al Societății „Prietenii istoriei literare”; începînd cu numărul pe aprilie-mai 1943 și-a schimbat titlul în „Kalende”); „Jurnalul literar” (1939, la Iași, sub direcția lui G. Călinescu. Seria II-a, cu apariția sporadică, a fost editată între 1947-1948, la București); „Lumina” (1945, la Birlad).

● 1 IANUARIE — s-a născut: 1823 — Petofi Sándor (m. 1849); 1843 — Iacob Negruzzi (m. 1932); 1868 — George Murnu (m. 1937); 1868 — I. Al. Brătescu-Voinești (m. 1946); 1889 — N. Dominic; 1891 — S. Bascovici; 1919 — Jerome D. Salinger; 1942 — Ion Alexandru ● A murit — 1934, Jakob Wassermann (n. 1873).

● 2 IANUARIE — s-a născut: 1877 — Sextil Pușcariu (m. 1948); 1891 — Aron Cotruș (m. 1961); 1900 — Tiberiu Vornic (Oprea); 1910 — Mircea Sîrnelu (m. 1945); 1933 — Ion Băieșu (Ion Mihalache).

● 3 IANUARIE — au murit: 1501 — Alîșer Navoi (n. 1441); 1857 — Eugène Sue (n. 1804); 1967 — Alfred Margul-Sperber (n. 1898).

Cartea străină

Din cuvinte se întrupează Electra

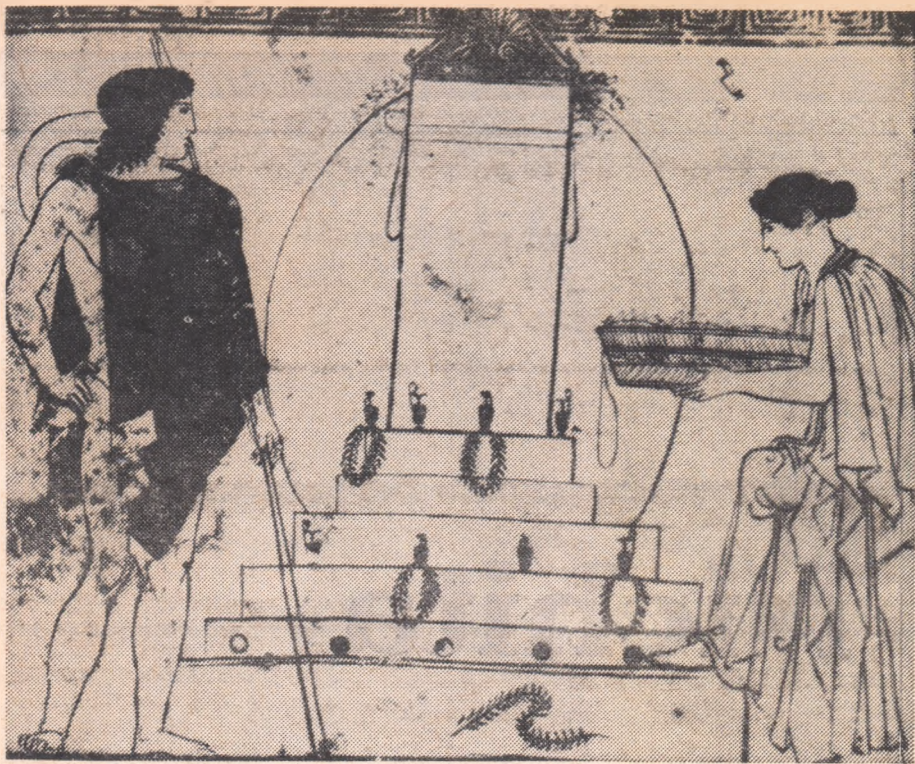
NE-AM ÎNTRE-BAT adeseori ce este un clasic. Ei bine, iată-l pe Sofocle întreprinzând în *Electra* o construcție literară la egală distanță de templul Eschil, ca și de laicul edificiu al demitizatorului Euripide. Cei trei mari ai tragediei

eline s-au apropiat, fiecare venind din altă direcție, de crinidena istorie a Atrizilor. Eschil în *Orestia*, și anume în *Choephorele*, tragedia răzbunării lui Oreste, este cel mai aproape de tradiția mitică. Perspectiva sa este cea a credinciosului care asistă cu frică și cutremurare la împlinirea voinței ce nu poate fi conjurată a zeilor. Apollo i-a dat lui Oreste poruncă să-și răzbune tatăl; la Delphi, zeul i-a revesat tinărului drumul său. Mai era, însă, aceasta, drumul său, al omului Oreste? Zeii sînt, în economia tragediilor lui Eschil, agenții, oamenii sînt doar bietelete victime ale unei drame transcendente. Hermes a prevestit singeroasa faptă, iar Eriniile, după consumarea ei, își așteptau prada. Nu oamenii între ei, ci zeii se năpustesc asupra oamenilor și-i suprimă, îi anihilează, îi reduc necontentit a statutul unor jalnice marionete ale unui joc divin, în tragedia lui Eschil. Nu tot astfel la Euripide. Știm că acest spirit contestatar a procedat la o reducere a panteonului divin, la o psihologizare a sacrului. Dacă la Eschil, oamenii își proiectau în afară pasiunile în umea zeilor, la Euripide oamenii își ață zeii înăuntrul lor, în propriile lor pasiuni. Electra lui Euripide este făptura „modernă” a unui psiholog care in-

terpretează tradiția și reduce tragedia sacră la o dramă de familie. Comandamentele sacre, fatalitatea supraumană nu mai operează în teatrul său, fiind înlocuite prin determinările psihice, printr-o fatalitate a preamanelor patimi.

Sofocle ține, am putea spune, cumpăna dreaptă între Eschil și Euripide, dacă îi considerăm pe aceștia într-o viziune simplificatoare — drept poli opuși în interpretarea tragicului. Nici servitor credincios al riturilor, nici duh rebel eliminând tradițiile, Sofocle este un mare mijlocitor. Clasicitatea sa rezidă tocmai în acest echilibru, în puntea pe care o descoperă între transcendentă și imanentă, în afirmarea normei umane prin raport cu ceea ce depășește omul. Demnitatea tragică a eroilor săi rezidă tocmai în confruntarea dintre această umanitate plenară a lor, între norma umană și o supranormă divină. Respectând tradiția, el nu încearcă să înlocuiască ori să degradeze, printr-o superficială contestare, mitul. Dar nici nu se constituie rob al mitului; tragedia sa nu e doar jocul orb al destinului. Eroii săi știu cu cine și pentru ce se luptă, iar dacă pier, moartea nu-i surprinde ca pe niște animale de jertfă. Motivația sacră și cea umană determină, în conjuncție, gestica acestor eroi. Oreste ascultă de îndemnul oracolului delfic, dar și de impulsul vindicativei sale surori.

Însăși deplasarea nucleului tragic de la personajul Oreste la Electra indică voința de echilibru în dezechilibru a clasicului Sofocle. Ca și Antigona (deși atât de diferită de fecioara pură în întransigența ei), Electra slujește voia „celor de sus”, dar o slujește cu vehemență preumană. Oreste l-a ascultat pe Febus la Delfi poruncindu-i: „Singur, fără arme, fără soldați, / prin surprindere, cu viclenie, / să îndeplinești dreptele omoruri.” Pentru el, clipa pri-

Ofrandă (imagine de pe un lecitias, pe la 440 î.e.n.)

elnică e „stăpînă supremă a faptei bărbătești”. Dar bărbăția sa stă sub imperative străine de ea. Pe cînd feminitatea Electrei este prin exacerbarea unei pasiuni furibunde, singura în stare să devină un receptacol al voinței divine, nici oponent al ei, ci copârtaș la tragica acțiune a acelei înalte voințe. Sofocle a intuit tragicul pur, închipuindu-l într-o faptă omenească a omului egal în determinare cu zeii. Catastrofa acestui om e cu atât mai teribilă cu cît mai sus și-a ridicat brațul. Nici admirabila Antigona, nici, cu atât mai puțin, Electra, nu sînt divine, firește. Ele sîvîrșesc însă — prin propria lor voință — o faptă sublimă ori atroce-quasi-divină. Eșecul lor este acela al omului căruia i se reamintește, iarăși și iarăși, că este om.

Atroce Electra! În afara unor vaiete care se aud de departe, primele ei cuvinte în tragedia lui Sofocle sînt o invocare sacră a luminii: „Lumină sfîntă! Cer care învăli pămîntul!” Ca o preoteasă păgînă, ea se pregătește de o viață pentru jertfa de propitiere. Ucigașii tatălui ei trebuie uciși la rîndul lor pentru ca o cumplită ordine să se restabilească în lume. Auxiliarele ei? Eriniile. Iată-o invocîndu-le: „Lăcaș al lui Hades și al Persefonei, / Hermes infernal, blestem autotuternic, / și voi auguste fiice ale zeilor, Erinii, / care vedeți pe cei mișelnici uciși / și paturile pingărite, / veniți și ajutați-mă...” Cînd, în cele din urmă, pofta de singe (ca aceea a unei mițe lehuze, cum ar fi spus Arghezi) a acestei arhaice prințese, stîrnită și mai mult prin vederea agoniei și sfîrșitului mamei (dacă există un sublim al ororii, acesta e atins în cuvintele Electrei către fratele ei în timp ce Clitemnestra, mama lor, țipă străpunsă de o primă

lovitură: „Mai lovește o dată, dacă-ți rămîn puteri”), cînd, așadar, dorința de răzbunare a Electrei e gata să se împlinească, sacerdotul furiilor apare într-însa. Fapta ei toată ia alura unei jertfe: „Grăbiți-vă să-l jertfiți / și să-l lăsați departe de ochii noștri, / în miinile acelora chemați să-l îngroape...”

Jertfă dar și faptă etică. Sofocle nu uită norma umană. Zeii, ei înșiși trebuie să țină seama de ea. Și chiar dacă omul pier, norma, legea sa rămîne. Legea aceasta a dreptății și a libertății (ultimele cuvinte ale corului din *Electra* indică sensul cumplitei tragedii în *eliberearea* neamului Atrizilor), legea morală nu este impusă omului de zei, ea este însuși omul pe treptele înălțării sale.

Versiunea nouă a Electrei, semnată de N. Carandino, este un model exemplar despre felul în care trebuie tradusă clasicii antichității. Nimic greoi, întortocheat, după cum nici o frivolă înlăturare a piedicilor prin alegerea unei căi de minoră rezistență, în acest text. Știm dintr-un eseu remarcabil, publicat de N. Carandino în volumul său *De la Electra la Dama cu camelii*, care sînt opiniile sale cu privire la tragedia lui Sofocle, ca și la necesitatea de a te întoarce la versiunea originală pentru a surprinde strălucirea sumbră a piesei. După Murnu, Dinescu și Fotino, traducători mai vechi ai Electrei, N. Carandino, fin elenist, ne dă — printr-o atență meditare a originalului — o lecție de clasicitate. Căci clasicul ca mediator este, mai presus de orice, un om al cuvîntului ca supremă mijlocire. Electra se întrupează din cuvinte.

Nicolae Balotă

ANDRÉ PIEYRE

de MANDIARGUES

MASCARETS

G. Lillimard, Paris, 1971

● André Pieyre de Mandiargues, născut în 1909 la Paris, publică primul său roman DANS LES ANNEES SORDIDES, în anul 1943, la Monaco. Unul dintre cele mai novatoare romane ale sale, SOLEIL DES LOUPS, obține în 1951 premiul criticilor franceze, iar romanul LA MOTOCYCLETTE, publicat în 1963, devine pentru mult timp un best-seller pe piața franceză. Romanul care îl impune definitiv îi dă o consacrare oficială este LA MARGE care obține premiul Goncourt în anul 1967.

Cartea despre care vorbim este de fapt o culegere de opt povestiri care se centrează în jurul singurului lor punct comun, titlul, simbolul reprezentat de cuvîntul multivalent semantic, *maskaret*. Semnul fatidic reprezentat de acest cuvînt revine, obsesiv, la fiecare pagină a cărții, ca abia la sfîrșit simbolul să fie explicat într-o anume măsură: „*maskaret* înseamnă un mare val care merge în susul apei unui estuar în momentul luxului maritim; este ceva care te face să te gîndești că anumite mișcări ale naturii seamănă cu cele ale corpului omelesc sau cu cele ale sufletului...” Acest

mare val de o putere incontrollabilă se răzvrătește împotriva timpului și antrenează omul nu în transcendent, ci într-un spațiu sub timp, într-o lume în care lucrurile își trăiesc viața în funcție de alte coordonate; lumea lui Mandiargues seamănă cu cea creată de disperarea unuia din personajele lui Faulkner, lume în care ceasurile erau puse în fiecare vitrină, dar fără limbi. Într-un anume sens, lumea lui Mandiargues se poate asemăna cu universul lui Proust: lupta contra timpului începe aproximativ la fel (printr-un șoc provocat de o neregularitate a pietrelor pavajului la Proust sau printr-o incontrollabilă reacție asociativă dominată de dorință, la Mandiargues) însă pe cînd la Proust adevărata viață este în imaginile pe care le oferă timpul regăsit, la Mandiargues ieșirea din timp are un caracter pasager și halucinant. Oamenii își pierd consistența, cele trei dimensiuni nu dispar, ci se confundă una într-alta și acest nou fel de viață este animat de prezențele unor personaje, manechine teatrale care se deplasează încet într-un univers prea dens, singura mișcare evidentă la care se reduc toate celelalte fiind pulsația continuă și obsedantă a dorinței. Universul de aici este așezat undeva în marginea sensibilității, pentru că reacțiile normale ajung deformate ca și cum oamenii ar fi înconjurați de un univers de oglinzi deformante și cineva ar avea ciudata idee să creadă că acele imagini groțeste sînt adevărații oameni.

La baza acestui univers straniu există însă un substrat ironic, al autorului detasat de experiența trecută și care poate privi propria sa lume ca pe o apariție carnavalescă în care diformul se combină cu fantasticul poveștilor cu zîne: acesta este de fapt firul de legătură între cele opt povestiri; ele nu reprezintă decît o experiență în carnaval relatată sub forma vechii cîntări menipee.

C. U.

SIR BASIL LIDDELL HART

HISTORY OF THE SECOND WORLD WAR

Edit. Cassell, London, 1970, 784 pag.

● Istoric militar de prim rang, gînditor original, profesor și îndrumător entuziast al tuturor celor ce i-au solicitat sprijin profesional în decursul timpului, Sir Liddell Hart și-a încoronat întreaga sa activitate cu această admirabil concepută *Istorie a celui de-al doilea război mondial*.

Analiza critică și detaliată a evenimentelor nu l-a condus pe autor la generalizări strategice facile, ci mai curînd a dat răspunsuri la unele îndoieli existente, spulberînd totodată unele mituri stabilite — sau restabilite —, și a arătat inutilitatea unor acte sau posibilitatea prevenirii unor drame, în spatele cărora se aflau milioane de vieți omenești. Din virful piramidei construite de mintea analitică a istoricului familiarizat cu arta militară modernă, de experiența și inteligența sa, folosite din plin la interpretarea noianului de noi documente devenite accesibile, se conturează interdependențele angrenajului care a unit într-un singur destin toate continentele lumii. Stilul simplu și direct al autorului punctează sugestiv fiecare etapă sau amănunt al războiului, prezentînd paralel unele eve-

nimente, precum și modul în care acestea puteau fi prevenite. Astfel, Hart demonstrează cum ar fi putut fi înfrîntă invazia blindatelor germane în Franța, în iunie 1940; argumentează că aruncarea bombei atomice asupra Hiroshimei a fost un act gratuit din punct de vedere militar și că războiul în Europa putea fi cîștigat încă în 1944. Sau cum scrie însuși autorul în ultimul capitol al cărții: „...războiul inutil a fost prelungit în mod inutil și milioane de noi vieți au fost sacrificate fără folos, în timp ce pacea finală a produs o amenințare proaspătă, conturînd silueta friicii față de un nou război.”

Lucrarea lui Hart se remarcă, între altele lucrări similare, datorită faptului că, scriînd nu o istorie generală, ci una militară, a războiului, el s-a debarasat de magia cifrelor, pentru a prezenta impactul conflagrației asupra destinului umane. Din acest punct de vedere, nu este omis nici un aspect sau detaliu al războiului. Astfel, capitolul *The Other Side of the Hill (Cealaltă parte a colinei)*, care folosește interviurile luate de Hart soldaților și ofițerilor germani imediat după terminarea războiului, prezintă punctul de vedere, frămîntările și implicațiile deciziilor luate de cei aflați de „cealaltă parte a colinei”.

Cartea poartă pe de-a-ntregul pecetea personalității lui Liddell Hart, a „hartist-melor”, cum a fost denumită de istorici maniera modernă a autorului de a privi și prezenta operațiile militare, aroganța ce însoțește orice tendință profetică a acestuia. Ea îl consacră definitiv ca profet politic și militar al anilor '30, titlul rivnit de Hart și contestat acestuia decenii în șir, pe care scurgerea timpului i l-a apropiat, pentru ca această lucrare să i-o poată transmite. Postumă, ea vine, pentru Hart-omul, prea tîrziu, ca și înnoibilareea sa.

A. S.

Nichita

STĂNESCU

Vînătoare

Nici n-ați crede voi că pietrele
sunt copiii de aer ai păsărilor.
Ah, cit doresc să plouă torențial
peste oceanul în care s-a înecat
totdeauna altcineva.
Nici n-ați crede voi
că florile sunt gânduri de-ale
răsăritului de soare.
Ah, cit aş vrea să dorm
în casa iepurelui.
Nu, el n-o să se sperie.
Ceea ce am eu nu este un trup
este un cort.
Ceea ce gindesc eu nu este o rază,
ci este o pernă pentru iepuri.

Vederea păsărilor

Ca un noroc s-a răsucit un stol de păsări
sub vederea mea.
Am zis că poate este o vorbire.
Am zis că poate e vederea altcuiva.

Cină

Revelația este un fapt de jale.
Curiozitatea o durere.
De ce la urma urmelor să am
atîta timp
pentru mirare.
De ce să am un ochi atît de mare
ca să săreze lacurile cu bărci ?
Ar trebui să stăm la o masă
fără să ne fie foame
și ar trebui să locuim o casă
fără să ne fie somn
și eu să-ți spun ție :
— Știi că a răsărit soarele și că
sunt !
Și tu să-mi răspunzi mie :
— O fi dimineață, frate ?

Colindă pe loc

Niciodată nu putem greși prea mult
din pricina propriilor noștri ochi care văd aceasta.
Și nici minți nu putem prea mult să mințim
din pricina spaimei de-a rămîne noi înșine surzi.

Nici prea mult nu putem să trăim
și nici prea frumos nu putem să trăim.
Altfel am putea să ne dezamăgim strămoșii.
Altfel am putea să ratăm șansa de a se naște
cei care nu s-au născut.

Ne putem bucura numai atunci cînd nu ne vede
nimeni,
cînd nu ne vedem nici măcar noi înșine.
Nu, noi nu ne mulțumim cu puțin,
dar știm că mai mult nu ni se cuvine.

Nedreptate

De ce să auzim și de ce să avem urechi pentru auz ?
Atît de păcătoși să fim noi încît să fim nevoiți
să avem
speranțe, pentru frumusețe
și pentru duioșie, ochi,
și pentru alergare, picioare ?
Atît de nefericiți să fim noi
încît să trebuiască să ne iubim.
Atît de nestabili să fim noi
încît să trebuiască să ne prelungim
prin naștere
tristețea noastră urită
și dragostea noastră înfrigurată ?

Trista vedere a girafei

Trist este acel care se poate îndrăgosti de altcineva ;
care-și face oglindă dintr-o aripă de pasăre ;
care speră miine că va ploua peste mare ;
care se roagă la dumnezeul muzicii cîntate ;
care nu-și poate închipui altceva
decît că este.

Ah, dac-ai putea să alungi
amintirea ta ca și cum ar fi a altora.
Ah, dac-ai putea să chemi numai pentru tine
venirea de suflet !

Mare secată

Ce frumos am putut să fiu altădată
Frumusețea e o formă a lipsei de
curiozitate.

Acum cînd sunt nisipos,
cînd toate pietrele mele s-au bilbiit
în fața soarelui,

nu pot spune despre mine decît, —
ah, ce frumoasă a fost toamna
trecută
ah, ce verde a fost frunza văzută
ah, ce nemaipomenit a fost laptele
pe care-l va suga copilul meu.

„Danț” și cîntec din Moldova la Muzeul Satului

Jocul caprei
(Tupilați-Neamț)

CASELE uscate și triste, casele de la Muzeul satului, casele care au încremenit pustii în așteptarea stăpînitorilor plecați cine știe pe unde, s-au aflat, doar pentru cîteva ore, foarte aproape de ceea ce au fost cîndva. Atît de mult s-au însuflețit, atîta viață a năvălit în obraji lor ce păreau pentru totdeauna ofiliți! Atît de vesele, atît de vii au fost aceste case, pentru cîteva ore în cît nu știu dacă nu cumva am văzut pe la ferestre năsucuri albe lipite de geam...

Pentru cîteva ore, duminică dimineața, Moldova și-a adus aminte că odată mai demult au fost luate din trupul ei și duse la București cîteva case și că acum, de sărbători, casele acelea au rămas necolindate. Și pentru ca nu cumva — doamne ferește! — să ajungă pe la ele jalnicii colindători cu „La un colț de cotitură” din București și-a trimis ea, Moldova, ce-tele ei de colindeți-bolindeți cu plugu-

șoare, cu colinde, cu capre și vasilci, cu urși, căluți și irozi, cu mascați și cu tumpănari. Pentru asta or fi venit colindătorii moldoveni? Pentru altceva? Oricum, am prins de veste la timp și m-am aflat acolo; m-am bucurat adică de privilegiul rar de a vedea într-o ogradă întreaga suită a obiceiurilor și orațiilor de Anul Nou din Vrancea pentru ca în ocolul de peste drum să pot vedea fete cu sorcove, băieți cu plugușoare, flăcăi cu capra și cu irozii de pe lingă Bacău... Am să vă povestesc.

Sînt încă prea plin de bucuria acestei zile ca să nu vorbesc despre sublimul, despre irezistibila nebunie, despre fermecătorul absurd al hurtei, al Malancăi, al țurcăi... O hoardă alcătuită din cele mai bizare ființe, de un grotesc inimaginabil. Capre (caprele acelea nemaipomenite cu ciocul de lemn, cu blana de cîrpă, cu coada de mătură, cu plete din hîrtie colo-

rată și încălțate cu bocanci), urși (urși cu blana din pămînt de stuf), moșnegi și babe, căldărari, turci, draci, miri și mirese, boieri, miniștri și generali, fete și neveste, căiuți, bungheri, doctori, păpuși, toboșari, vînători, cîntăreți cu goarna puși cu toții sub cele mai bizare măști, cu cele mai năstrușnice mișcări, cîntînd, suflînd, bătînd, tolonecînd și înaintînd așa pe ulița satului. Numai cu greu, numai cu o grea durere de ficat ți-ai putea ține risul.

Ce-or fi vrînd să însemne toate astea? Unde se duce această ceată de trei parale? Dar iată că s-a oprit. Un „general” vlăjgan cu chipul pe nas ridică sabia lui de papură și toată hăr-mălaia îngheață. Vlăjganul cu mersul lui lăbărțat intră într-o curte, se duce la fereastră și întreabă ceva. Se întoarce spre ai lui și ridică din nou sabia pentru ca în secunda următoare hăr-mălaia să reînceapă. Ea se va topi însă curînd într-o melodie și — de necrezut — din toată harababura se vor desprinde structuri bine constituite: ursarul cu ursul, ciobanul cu caprele, moșii cu babele, ghenarii cu bungherii... Ei vor evolua pe rînd în dansuri caraghioase, pe melodii bizare, cu texte de o rară fantezie: „O plecat badea Tăriți / Cu 12 pui di miți; / Unu negru, unu sur, / Dați colacu ci vă ur...” Apoi: „Bună sara! Ni primiți Căprioara? / Ța, Ța, Ța la codru verde / Ci lupu nu ti mai vedi. / Ța, Ța, Ța la codru-uscat / Ci lupu te-o și mîncat... / Foaie verde peliniți, / Ia mai fă și o rotiți / Pităcelu, / Colăcelu / Moșnegelu”. Apoi cu ursul: „Bună sara c-a-nserat / Eu cu ursu c-am plecat / Pi la case la vecini / Și pi la alții străini. / Ursul meu din București / I-am adus să-l veselesc”; și căiuții: „Hopai Ța, hopai na, / Iaca-i calu, iacata / Frunză verde vișinel / Și căluțu-i tinerel... / Frunză verde dî răgoz / Căluțu nostru-i frumos...”

DACĂ ar fi să ne luăm după declarațiile din texte, colindătorii noștri vin din cele mai neobișnuite locuri: „Că nu sîntem de ici-colea / Sîntem de la Buda-Vechi / Unde mișli dă-n strechi...”, „Ci nu sîntem de ici, di co-lea / Ci sîntem din Țipirig / Undi mor cîinii di frig...”, „și sîntem di la Ani-roasa / Di undi-o mîncat lupchii mi-reasa...”, „și sîntem di pi la Cuca-Muca / Undi-i mămăliga cit nuca...”, „Alții di la Cioaca-Boaca / Undi-i mămăliga cit toaca...”, „Alții di la Be-blea / Cu casele în pămînt / Acope-rite cu vînt...”. Oare vin acești oameni chiar din asemenea locuri? Vin ei de pe unde se face mămăliga cit nuca, de unde se trăiește în bordeie acopere-rite cu vînt? Numai cine nu cunoaște Moldova ar putea să creadă una ca asta. Ei vin dintr-o Moldovă care și-a vindecat de mult rănile, vin din satele frumoase și bogate ale Moldovei, cu case noi, cu uliți noi, electrificate, cu mobile noi, cu frigidere și televi-zoare... Vin dintr-o Moldovă care se înfruptă din roadele industrializării socialiste, din Moldova marilor com-

binat de prelucrare a lemnului, din Moldova Săvineștilor, Roznovului, Burdujenilor, din Moldova chimiei de pe Valea Trotușului, din Moldova noilor exploatare miniere, din Moldova noilor orașe și cartiere. O Moldovă care nu mai păstrează pentru mizeria ei trecută decît acest zimbet îngă-duitor...

Moldova pe care am văzut-o azi prin mesagerii ei de la Nereju, de la Năruja, de la Mălini și de la Bosanci, de la Răcăciuni și de la Neamț este Moldova oamenilor cu o neobișnuită vocație a hazului. Căci ce altceva ar putea să însemne acea hurtă fantas-tică în care s-a consumat atîta fante-zie, atîta simț al grotescului, atîta ve-selie și atîtea vorbe grase?

Dar poate că cel mai frumos specta-col din cîte am văzut în această du-minică moldovenească a fost cel din ogradă în care a poposit echipa de capre și căiuți de la Mălini... N-am să pot uita nimic din ce am văzut acolo. N-am să pot uita chipul, sta-tura, ochii și mișcările flăcăului care conducea întreaga desfășurare a sui-tei de Anul Nou. Un tînăr învățător din Mălini. Ținea în mină o dobă fă-cută dintr-o piele de vițel, era îmbră-cat în cel mai frumos costum moldo-venesc din cîte am văzut vreodată. În jurul lui se roteau, cu mișcări do-moale, dar cu un ritm interior de ne-descriș, trei capre și doi căiuți din cergi colorate, din panglici, din piei de capră, din blană de oaie. Dansul lor era un dans la pămînt, un dans de patimă și de taină. Iar vorbele erau rostite cu ochii pe jumătate închiși, într-un tempo sacadat... Ta, ta, rata, ta, ta, ta...

„Le-am varat la Răchitiș
Și le-aduc în curmezis.
Tu, căprio. vin-o-neoa,
Uite lupu-n urma ta
Rău mă tem că te-a mîncă...
Trei capre și doi cai fini
I-am adus di la Mălini
Ieri am fost la Răchitiș
Pe urmele lui Labiș...
Hai, măi capre, să dansăm
Ci di toate azi avem :
Voi aveți iarbă-n Carpați
Noi avem acas' cîrnați,
Voi beți apă din izvor
Noi bem dulce vinișor...
Căprioțele m-au auzit
La mine iute-au venit.
Le-am luat, le-am dezmiardat
Și mi le-am adus în sat
Le-am luat, le-am spus povești,
Le-am adus la București.”

Și atunci, văzînd și auzînd toate a-cestea și privînd cu luare aminte chi-pul flăcăului împătîmit de ritm, de melodie și de cuvinte mi-am amintit : „Bătăile versului am prins a deprin-de / Nu din cărți, ci din horă, din danț, / Rimele, din bocete și colinde, / Din doinele seara cîntate pe șanț...”

Nici n-ar fi putut să fie altfel, e limpede...

Mihai Caramfil

Mască (județul Suceava)

Mască (județul Bacău)

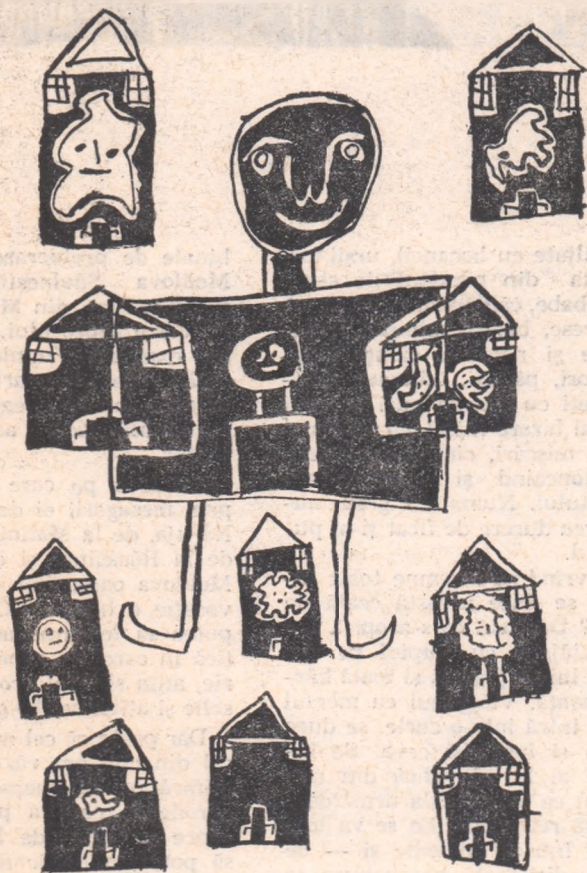

Moșul și baba cu două capre (Tudora-Botoșani)

Alexandru LUNGU

Cu inima vraiste

Și umblu așa pe noapte
printre case
singure tirzii
 în ore atit de
 închise
ușile toate
 deschise
cu inima vraiste umblu
și ușile toate atit de tirzii
 legănate se lasă
deschise bătute
 se lasă
într-una mereu
de un vînt fără noimă

Desen de Floarea Darina (10 ani)

Femeia mea

femeia mea
cu părul de cocori galbeni
cu gitul de fintină răcoroasă
cu umerii de fluturi de mentă
cu sinii de simburii de aer dulce
femeia mea

Desen de Dan Nițescu (13 ani)

LA VU

Toate premiurile de pe pământ

N-AM citit articole despre. N-am văzut emisiuni TV despre. N-am văzut filme despre copiii-pictori din Vulturești. Eu am văzut „Minunea” cu ochii mei. O minune de-un metru și-o palmă, jumătate căciulă de blană — jumătate picioare înghețate afară, în curte, cu cărțile strinse sub braț. Satul e așezat între dealuri, livezile coboară din munte, există o moară de apă, un cazan pentru țuică, pe toate frîghiile de rufe albiturile sînt cu flori și cu păsări, femeile poartă iie și fotă, bărbații poartă suman.

— Să fie asta o explicație? Că sînt munții aproape, că sîntem în mijloc de Argeș și că tradiția s-a păstrat?

— Să fie, răspunde învățătorul Mărgescu Ion și întoarce spre mine singura pereche de ochi albaștri din sat.

Afară copiii sînt mici pentru că în iarna fără zăpadă păsările zboară înalt. Păsări negre, de la stînga la dreapta, sus de tot, peste case și peste ramuri, sub soarele alb. În clasă copiii sînt mici pentru că băncile sînt foarte înalte, le iese numai capul peste pupitru, ca peste gard.

Mă uit la copii și copiii se uită la mine.

— Am auzit că vă place să desenați.

— Daaa, fac copii și-mi arată toți dinții pe care-i au.

— Am auzit c-ați luat multe premii.

— M'loaaat, fac copiii.

— Și că vreți să fiți pictori.

— Daaa, strigă toți.

— Tovarășe învățător, zic, lăsați-mă singură.

Învățătorul Mărgescu pleacă și mă duc la catedră și mă prezint.

— Vreau să scriu despre voi, spun. Îmi arătați?

— Dumneavoastră vă place să scriți? întrebă o fetiță.

— Îmi place.

— Premiu ați luat?

— Am luat și un premiu.

— Vă cunoaște în toate țările?

— Nu mă cunoaște.

— Pe noi ne cunoaște. Pe mine mă cunoaște și la Paris.

— Ce vorbești...

— Da, zise. Și pe el, pe Ilie îl cunoaște și la Egipt.

— Pe mine mă cunoaște și la Egipt! strigă Ilie.

— Bine, zic, toți copiii cu premii să aducă desenele.

Toată clasa dispăre sub bancă, pe urmă vin toți.

— Toți? strig uimită.

— Daaa, fac copii și-și arată iarăși toți dinții și rid de mor.

— De ce rideți?

— Ridem că loăm la premiuri, zice-un băiat.

Strigă:

— Ioăm toate premiurile de pe pământ!

Cum vine el înspre noi

— Ce este aici?

— Aici este casa.

— Ce este aici?

— Aici este capra.

— De ce o casă fără uși și ferestre?

— Că n-am văzut niciodată o casă fără uși și ferestre.

— De ce o capră cu un ochi mai mic și altul mai mare?

— Că n-am văzut niciodată o capră cu un ochi mai mic și altul mai mare.

— Tu faci ce n-ai văzut niciodată?

— Pe Moș Gerilă l-am văzut. A venit și mi-a zis: te caut de zece ani.

— Da ciinele ăsta cu aripi?

— Ciine cu aripi nu se există, da' ăsta zboară fiindcă vreau eu.

— Și trei sori în loc de unul există fiindcă vrei tu?

— Nu. Trei sori există de-adevărat. Aci la Vulturești ard trei sori.

Da' aci unde țineți mina nu sînt sori, sînt cloapete. Așa este obiceiul. Vine un om cu sarică și pe lângă dînsul mai vin oameni cu bici, buhai și cloapete. Ei cîntă.

— Ce cîntă?

— Cîntă: Hai noroc mă nea Vasile, mai ții capra de la mine? N-o ții țin, lovi-o-ar boala. Cînd o mulg îmi sparge oala. Aci este oala. Acolo unde vă uitați dumneavoastră este cînd vine Moșul cu pasărea.

Vine cu copiii pe păsări și se duce pe la oameni.

— Și-aici?

— Aici este Moș Gerilă cu surorile lui, da' ăsta nu este desenul meu, este desenul lui Oncescu Liliana.

— Îți place?

— Nu-mi place, că lu Moșu și la surorile lui se vede numai aripa din stînga.

— Poate că Moș Gerilă al lui Oncescu Liliana zboară cu o singură aripă?

— Asta nu se există. Ori vine direct din cosmos cu racheta, ori rămîne acolo, în aer, și se întilnește cu alt Moș Gerilă, își dau ei mina și pe urmă lasă pe acoperișuri niște saci cu jucării.

— Păi aici este și o rachetă.

— Da n-are roate.

— Rachetă fără roate nu există?

— Nu există.

LTU REȘTI

Toate premiurile...

- Păi văd că în desenul tău există.
- Există, da aia nu este rachetă.
- Da ce este?
- Este Mihai Eminescu.
- Mihai Eminescu?
- Da. Cum vine el înspre noi.

Extemporale

DE CE DESENATĂ ?
CE VĂ PLACE SĂ DESENATĂ ?
PENTRU CINE DESENATĂ ?

Am scris întrebările pe tablă și i-am rugat să răspundă sub formă de extemporal

- La prima întrebare eu nu răspund, a spus un băiat.
- De ce nu răspunzi ?
- Nu este întrebare, a zis.
- Cum nu este întrebare ?
- Nu știu, a zis, nu este.
- Celălalte sînt ?
- A doua, a zis.
- Cum te cheamă ?
- Onică Ion, 10 ani.

Pe hîrtie a scris : „Mie îmi place să mă gîndesc toată ziua la închipuiri. Cel mai mult îmi place să desenez pentru mine închipuiri“.

Și alte răspunsuri.

Ivașcu I. Paraschiva : „Eu desenez pentru că îmi place. Desemnul este ceva foarte frumos. Mie îmi place mai mult țărâncile, să le migălesc, hainile lor, cum merge și cum se uită unele la altele. Noi desemnăm pentru noi“.

Stoica N. Nicolae — 10 ani : „Eu desenez pentru că îmi place foarte mult să colorez peisaje. Eu desenez pentru ca să fac tot mereu un peisaj“.

Măilătescu Ileana — 10 ani : „Eu desenez tot ce se vede cu ochii. Rachețele cu cosmosu, soarele, luna și doi oameni frumoși. Mai îmi place și glastre, păsărele, cum trece drumu printre munți, portrete și altele. Eu desenez pentru mine și ca să mă pună la expoziție“.

Bichi G. Elena — 10 ani : „Eu desenez pentru că îmi place să fac portreturi și să se vadă și munți“.

Floarea Darina — 10 ani : „Mie îmi place s-o desenez pe mama cu copiii în cap și cum umblă oamenii pe blocuri și este cosmosu peste ei“.

Oncescu Liliana — 10 ani : „Noi desenăm pentru a participa la concursuri și pentru a câștiga. Mie îmi place să desenez mai multe picturi moderne, adică ceea ce nu s-a văzut. Noi desenăm pentru ca să avem o viață frumoasă și să ajungem pictori“.

Pe o foaie de caiet era scris cu litere mari de tipar : „MIE ÎMI PLACĂ SĂ DESENEZ CĂ AM LOAT UN CEAS PREMIU ȘI MĂ CUNOASTE TOATE ȚĂRILE. EU ȘI NOAPTEA MĂ GÎNDESC LA CULORI. PE MINE MĂ CHEAMĂ CONSTANTINESCU M. ION ȘI SÎNT BUCUROS“.

Asta este beția mea

— Și cum v-a venit, tovarășe învățător ?

— A fost o-nîmplare. Le-am propus copiilor să se înscrie la concursul de literatură și arte plastice pentru elevi. S-au înscris 5 copii la literatură și 3 copii la plastică. S-au făcut liste cu cei care doresc. Ca să-i stimulez pe ăștia de la artă plastică le-am cumpărat acuarele. N-au văzut așa ceva în viața lor. Aici, la noi, ajung doar creioanele colorate. A doua zi toată clasa s-a înscris la pictură. Aveam o fetiță cu sechele de poliomielită, nu putea să meargă, nici să scrie. Bologa Vasilica, fată de rudari. O aduceam la școală și-o duceam acasă pe rînd, cînd eu, cînd copiii. Ei bine, ea nu putea desena. Nu putea să

țină creionul în mină. I-am spus că n-ar trebui să se înscrie și ea, că nu poate. Așa a plîns, că a trebuit s-o înscriu și pe ea. Pe urmă am cumpărat acuarele pentru toată clasa.

— Sînteți profesor de desen ?

— Nu, eu sînt învățător.

— Dar desenați și dumneavoastră ?

— Nu desenez. N-am ștofă în mine.

Am încercat și eu acasă, m-a furat și pe mine tot stînd lingă ei, dar nu așa, știți, eu am încercat o natură moartă și-un nud. Pasiunea mea este de învățător. Dar le încerc lor culorile. Le încerc înainte pe o hîrtie, cum se combină și cite nuanțe se scot.

— Și cu ei cum lucrați ?

— La început am lucrat gen didactic. N-aveam experiență, știți. Pe parcurs, metoda a devenit rigidă. Se simțea. Orele de clasă nu erau suficiente. Am creat un cerc. N-aveam sală de clasă, ne-am mutat în laborator. Am coborît astfel de la catedră, i-am lăsat complet de capul lor, n-am vrut să-i mai influențez, îi stimulam doar, atît.

— Ați consultat cărți de specialitate ?

— Nu. Eu cred că natura este omnipotentă și genială. Am renunțat să le dau subiecte. Discutam cu ei orice, evenimente din sat, discutam absolut. Le stimulam fantezia. Dar erau și subiecte libere. Dar dezvoltau ei și subiectele lor. Treaba asta se face oricînd se ivește prilejul, nu numai în timpul orei. La clasă, cînd cu metoda didactică, i-am întrebat eu pe ei, acum la cerc, mă întreabau ei pe mine.

— Și ce vă întreabă ?

— Tot ce vor. Despre viața din sat. Dar mai ales mă roagă să le citesc literatură cînd desenează. Mai ales literatură populară și poezie.

— Pot să deseneze și să asculte în același timp ?

— Pot să stea și degeaba dacă vor. Uneori n-au inspirație. Eu nu-i forțez. Aștept să le vină inspirația. Balu Marinela n-are întotdeauna inspirație. Ea lucrează numai cînd are poftă. Dar cum procedam cu ea ? Mă ruga : tovarășe învățător, ajutați-mă să-mi vină inspirația. Și eu discutam cu ea, pe urmă ea mergea să se plimbe, venea cînd avea inspirație. Copiii îmi spun sincer cînd n-au inspirație și mă roagă să fac ceva ca să aibă.

— Și lumea din sat ce zice ?

— Atît părinții, cît și colegii priveau cu scepticism. Cercul nu ținea cont nici de talent, nici de nimic. Veneau toți copiii, era un experiment. Nu ? Le-am explicat că se poate face orice cu voință. În timp ce desenau le citeam cărți despre biografii unice, oameni excepționali. Pînă la urmă s-a întîmplat o inversiune extraordinară.

Eleva Bologa Vasilica, infirmă de poliomielită, pentru că nu putea să lucreze cu pensula, a început să lucreze cu degetele. Rezultatul ? A adus primul premiu întîi internațional pentru cercul nostru. La început a plîns ea de deznădejde, la urmă am plîns eu de fericire.

— Sînteți fericit, tovarășe învățător ?

— Nu mă înțelege nimeni. Nici satul, nici soorii, nici părinții, nici soția. Dar am mulțumirea copiilor. Copiii sînt naivi și sinceri. Asta este beția mea. Oamenii zic : vrea să facă din ei zugrăvi. Pe-aci se visează numai mecanici și ingineri. „Este un bețiv care vopsește gardurile“ — și asta este imaginea. Ce poți să faci ? Un singur părinte din sat a dat bani pentru acuarele și ășta este tovarășul director de la școala de la noi. Dar acum aș vrea să sistematizez.

— Adică să ne întoarcem la cercul de desen ?

— Da. Vasăzică : anul 1968 — la concursul pe țară se clasează 12 copii din 19. Iau și clasa întîi. Lucrez separat cu ei. Încerc să-i contopesc cu cei mari îndemnîndu-i să nu copieze. Acuma sînt și eu mai experimentat, nu ? Am două clase a 49 de copii. Anul 1969 : la concursul pe țară se clasează 33 de copii din 49 dintre care 19 elevi clasa I. Eleva Constantinescu Elena este medaliată la Concursul internațional de la Sofia. Eleva Bichi Elena este medaliată la Concursul internațional de la Moscova. Anul 1970 : la concursul pe țară se clasează 48 copii din 49. Noi premii internaționale : Bombonica Dragomir — Cairo, Săndulescu Viorel și Paraschiva Ivașcu — Leningrad. În sfîrșit, la concursul organizat de UNICEF, din 10 premii acordate României — 7 sînt repartizate la Vulturești.

— Formidabil.

— Da, este o mare mindrie pentru noi.

— Și sătenii ?

— Puțini scot cincizeci de lei și cincizeci de bani pentru una cutie culori. Mentalitatea nu este ca la oraș.

— Și cine scoate atunci ?

— Am scos eu pîn' acum, dar anul ășta puterile m-au lăsat. Actualmente cercul numără 74 de membri, se lucrează în două clase, pe bănci și pe jos, pe cartoane, e nevoie de 4 000 lei pe lună și eu cîștig 1 000 lei. Soția nu mă-nțelege, dar are dreptate. Toamna asta am ajuns să tai cireșii din curte ca să am lemne de foc și de gard.

Sânziana Pop

(Continuare în pagina 18)

Desen de Nuțica Georgescu (10 ani)

Anul nou

Anul nou să vă găsească locuri ale mele
ceasuri destrămate cu femei alergind prin
noaptea mele destrămate de gerul care se
cu țurțurii vii de la ferestrele caselor
cu apele adormite în cimp.
Anul nou să-ți deschidă fereastra, anul nou
să-ți presare pe față griu,
anul nou să vă găsească locuri natale ale
fierăstraiele apelor adormite în cimp.

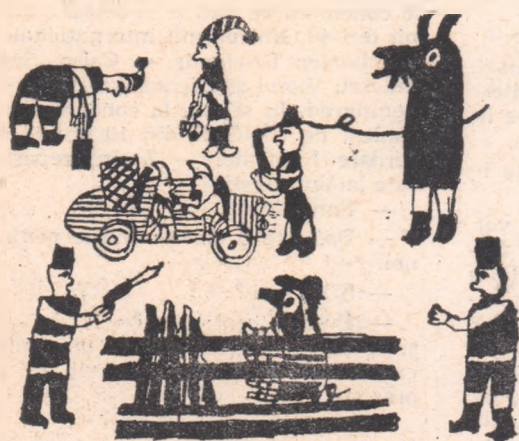
Bună dimineața ape ale mele, cerbii mei
ciutele mele izbucnind în dimineață,
bună dimineața, ape dulci ale mele
centaurii mei vii, mame scăldate în aerul
centaurii mei roșii ;
bunele păsări, ceasuri întregi
risipite în cimp.
Începe anul nou și pomii aprind
mari lumini pe ramuri.
Începe anul nou iubita mea, haide
să ne scăldăm într-un vin al bucuriei.

De la anul nou începe lupta —
boabele stau închise sub pământ ca niște
se îmbrățișează, spun poveștile anului,
curind în cimp o imagine a semințelor.
Începe anul nou, anul sporit pe
cimpuri de păsări și de oameni

anul sporit pe lucruri, pe mașinile
fără doliu, pe mașinile scoase la
suprafață cu singele nostru,
jertfă vie a trecerii în copii
și o privire prin ochii lor la dumnezeul
mașinilor. Din ceasul nostru picură timpul
semn că timpul nostru își pune mîinile pe
față și ride
semn că timpul nostru e cel al mașinilor !

Alergăm prin aerul patriei
strălucitori. În cîmp ne ducem iubitele
pentru mari incolțiri. Lingă mașini
și lingă ape povestim iubitelor.
Firul se încarcă de electricitatea primelor
singele nostru umblă pe deal,
frumoaselor fete le dăruim flori, le punem
să alerge printre mașini și printre roade
cu părul lung, fluturind dincolo de malul
Ce noapte doamne dar mai ales ce dimineață,
ce incolțire —
cite palme așezate pe pământ să-l
cite iubiri sub snopii lunii,
cîți prunci ies din boabele de griu,
cite ape duc dorurile noastre în lume.
Am auzit o cantată, un vals de Vrancea și
civilizații răsărite din pământ
odată cu răsăritul lunii cînd
centaurul își inghite lacrimile
și aleargă în dudul rubiniu
o pasăre în zori. Singele nostru naște mașini
și pe șesuri se deschide crinul unui nor
pe băragane înalte ca niște creste roșii
ale puterii noastre,
scinteiază în aer —
să sperăm în drumurile cu firul bun
să sperăm că apele vor scăpa din înalt

și se vor deschide deasupra noastră
ca un mănunchi de scinte.
Speranța de a bea pămîntul din cupă,
soarele nu mai plinge pe piine și
pe spicele înalte, se înalță singele
Pe aici caii au umblat și au plîns
lingă umbra de veghe a ierburilor,
pe aici carele de foc au umbrat pămîntul
pe aici s-a auzit jale de cavale
și strigăte de mierle,
pe aici luna albă s-a uitat în fîntinile
și casele sub pămînt s-au ascuns
sub o zeghe de lună.
Pe aici zăpezile au picurat lin
și mari butuci de tristețe au ars în munți
pe fruntea mireselor
toate s-au risipit — doar flautul
a fost îngropat în umbra teiului
și teiul întreg a cîntat
pe fiecare virf de creangă a ciripit
cite-o pasăre !
Dar flautul dezgropat a plîns și a ris
s-a coborît în fîntini
a alergat pe sub fereastra muntelui
de zăpadă și metalele au început
să lucească pe frunțile strămoșilor.
Pe aici apele s-au desprins de munte
dar muntele a rămas,
doar o pasăre a stat în umbra munte'
fără nici o tristețe. Ciripească
acum. Anul nou să se rotească
în jurul muntelui și pe cîmpiile legate de
Este ca și cum te-ai uita pe fereastră
și ai vedea zăpada pe munte !
Anul nou să se rotească în jurul
muntelui, în jurul cîmpiei
alergind pe ceturi și destrămîndu-le.

Desen de Dumitru A. Crasanda (14 ani)

Floarea Darina (10 ani) ; „Anul Nou în Vulturești”

Desen de Dumitru A. Crasanda (14 ani)

LA VULTUREȘTI

(Urmare din pagina 17)

— Nu există nici o tutelă oficială ?
— Există. De patru ani bat deodată
la două uși : Ministerul Învățămîntului
și Consiliul Pionierilor. Ce-i drept,
am posibilitatea de a merge de la o
ușă la alta ; dacă era una singură ce
mă făceam ?
— Poate că nu se știe ce faceți. Ex-
poziții ați organizat ?
— Expoziții ? Prima a fost în 1969
la sala „Dalles” din București. A fost
de față toată pictura contemporană
română. Să vedeți ce impresii s-au
scris în caiet.
— Și cei de care depindeți ?
— Cei de care depindem mi-au
refuzat mașina de transport pentru
materiale. Desenele au fost transpor-
tate cu trenul pe cheltuiala conducăto-
rului cercului. Consiliul județean al
pionierilor n-a dat nici un fel de spri-
jin. Mi s-a refuzat o delegație oficială
pe motiv că sînt extrabugetar. Am lo-
cuit la Consiliul Pionierilor din Bucu-
rești și a trebuit să plătesc 20 de lei
pe noapte, sîrind gardurile pentru
că neavînd delegație portarii nu mă
lăsau să trec. Ce-i drept, Inspectorat-
ul județean mi-a acordat concediu
cu plată.

— Dumneavoastră sinteți aventu-
rier ?
— Nu mă jigniți, tovarășă.
— Nu vreau să vă jignesc. Vreau
să spun că altul în locul dumneavoaș-
tră ar fi cedat.
— Și copiii ? Noiăștia mari ne pu-
tem supăra unii pe alții, dar copiii
nu supără pe nimeni în nici un fel.
Pentru ei mă bat pînă-n pinzele albe,
că merită.
— Mai sînt pinze albe ?
— Mai sînt, din păcate, că vreau să
fac o expoziție permanentă aici în
sat și nu reușesc. Vicepreședintele
Consiliului Județean a dat dispoziție
clară să se facă expoziție în sala fos-
tului Consiliu popular, dar de un an
Consiliul popular nu vrea să dea cheile.
Și-acuma sîntem cunoscuți, nu ? Îmi
vin o mulțime de vizitatori, veniți și
dumneavoastră. n-am cum să arăt lu-
crările, sînt claie peste grămadă, în-
tr-o boxă, se rup, se deteriorează.
— De ce nu încercați să vă ajutați
singuri ? Vindeți o parte din desenele
copiilor. S-ar găsi, desigur, o mulțime
de cumpărători.
— Nu vînd nimic. Nici un colț nu
dau. Nu mă pot despărți de desene.
Am făcut expoziție la mine acasă. O

să veniți acolo să le vedeți. Asta este
euforia mea. Și în afară de asta, după
rezultatele din urmă, am început să
primim ajutor. Iată : UCECOM-ul, cu
care nu avem nici un fel de legătură,
ne-a trimis 5 000 lei. Ministerul Învă-
țămîntului, cu care avem legătură di-
rectă, m-a ajutat mult la filmul „Vi-
sele copilăriei” realizat de Studioul
Sahia aici, la Vulturești. Mi-a mon-
tat chiar și un număr de lucrări. In-
spectoratul județean, de asemenea, mi-a
trimis vopsele. Nici nu știți cîtă sa-
tisfacție le-a produs faptul acesta co-
piilor. Este singurul ajutor pe care
l-am primit, pentru care mulțumim
și pe care sperăm să-l primim și mai
departe pentru că, vedeți, în orașe,
cercurile pionierești au bugete, dar
cercurile pionierești de la sate n-au.
— Ați spus „mulțumim”. Copii sînt
informați despre toate întîmplările
acestea ?
— Bine-nțeles, copiii știu tot, îi țin
permanent la curent.
— Știți că la întrebarea pentru cine
desenați cei mai mulți dintre ei au răs-
pus : „pentru premii”. S-au obișnuit.
I-ați ambiționat și le place așa. Nu
vă e teamă că o să le fie greu mai
tîrziu ? Vreau să spun, nu e chiar
așa de ușor să țințești tot timpul în
viață premiul I ?

— Eu nu vreau să fac din ei pre-
mianți. Nici că o să iasă toți pictori
nu cred. Aș vrea doar să nu treacă
indiferenți pe lângă întîmplările din
preajma lor. Dacă nu trec indiferenți
pe lângă frumos, nici pe lângă viață
n-o să treacă indiferenți. Eu cred că
oamenii de astăzi s-au schimbat. Nu
se ocupă numai de rostul lor, ca în
trecut. Se ocupă și de ei, dar au timp
să se uite și de jur-împrejur.
— Dumneavoastră vă uitați de jur-
împrejur ?
— Eu cînd vine primăvara merg cu
copiii pe dealuri și prin păduri. Mer-
gem ce mergem și vorbim cît vorbim
și pe urmă încep culorile. Dacă ați ve-
dea ce găsesc copiii pe cojile de co-
pac, cite nuanțe deosebesc !... Natura ne
împropătează mereu, se reface, cren-
gile, rădăcinile, cum bate vîntul iarba,
nu știți cum vād copiii toate formele
și mișcărilor, cum se bucură și cum
înțeleg. Copiii nu sînt falși niciodată,
copiii sînt ei înșiși. Mă uit la ei și sînt
beat de propriile mele euforii. Din
pricina asta nici n-am nevoie de prie-
teni. Vorbesc tot cu copiii. Pe mine
copiii nu mă supără în nici un fel.
Eu am învățat să-i ascult. Știți cum
vine ?
— Cum vine ?
— Ca o fericire, de jur-împrejur.

BINEFĂCĂTORUL

AVIONUL pleca la ora normală, deși pe aeroport era ceață și numărul mare al aparatelor ce plecau sau veneau, în durata aceluiași minut, în curca mult lucrurile și crea o stare de nefirească tensiune. Era o ceață rezistentă, viscoasă peste tot, o ceață ce se dezvolta mereu, parcă din sine însăși, încit luminile aeroportului, semnalizatoarele, o sporeau în loc să o străpungă. Dar avionul pentru Chestergold — via Fiacento, plecă normal lăsând în urmă acel cocoloș de ceață, acel bulgăr inform de abur murdar, pe care luminile îl dimensionau frenetic, sub ferestrele — parcă pline de lacrimi — ale Boeingului. Călătoria — în întregime — urma să dureze 10 ore, numai că după primele 8 ore era fixată esca de la Fiacento, esca de altă dată de necesară după 8 ore de despărțire de pământ.

Era o dimineată de toamnă și relativă apropiere de zonele nordice ale pământului se arăta a fi unul din motivele celui frig și celui abur de pe aeroport. În scurtă vreme însă mașina urcă aproape de 10 000 m. și toată întâmplarea de dinainte (ceață, dificultatea decolării, teama de accident) fu îndată dată uitării. Aparatul își găsi repede echilibrul și începu să plutească liniștit la mare înălțime, ca pe o suprafață de sticlă. Dispărură de deasupra capetelor inscripțiile luminoase „Nu fumați!” și „Puneți-vă centurile de siguranță!” Și lucrurile începură treptat să intre în normal.

Desigur, oamenii nu se repezeau să facă nimic din ce le venea să facă, deoarece în mințile lor își făcuse loc gândul că trebuie să eșaloneze totul perfect, ca să aibă ce face în toate cele zece ore, nu numai în primele patru.

Cineva, un bărbat spătos cu culoarea feței puțin schimbată de urcuș, continua să țină ochii semiînchiși, prelungind parcă în mod artificial starea de proastă dispoziție provocată de viteză. El putea să rămână în starea aceea, să se mențină — cu voia — în starea aceea neplăcută, pentru a nu consuma prea repede celelalte stări și acțiuni — atât de limitate — dintr-un avion.

O femeie încerca de 10 minute să despartă două foi de hirtie ale unui roman polițist, și-i făcea o mare plăcere să întârzie oricât asupra acestei împrejurări care, altădată, ar fi enervat-o la culme.

Un tânăr negru își pusese țigara în gură și freca un chibrit de fosforul cutiei umezite, fără să vrea să aprindă, calm și preocupat.

DUPA jumătate de oră apărură stewardesele care explicară pe larg (parcă tot din aceeași grijă de a nu consuma prea repede acțiunea) ce trebuie făcut în cazul în care viața i-ar pune pe pasageri în situația de a fi vecini cu niște rechini de ocean.

Cineva ceru să se repete a treia parte a exercițiului de umflare a balonului și toate stewardesele fură de acord. Nu numai atât, dar ele se bucurară să aibă mai mult de lucru și făcură un moment memorabil din umflarea celui balon. Nimeni nu putea mărturisi, dar toți erau de acord că e foarte neplăcut să zbori atita timp. Întreaga lor atenție, concentrată pe cele mai mici amănunte, capacitatea de a răspunde la orice întrebare, oricât de rea, de indiscretă sau de umilitoare arătau că lucrul cel mai neplăcut acesta era: zborul lung.

Cei ce zboară sint complet dezarmați, fără trufii și memorie partizană și asta le dă o puritate absolută, încit eventuala moarte îi găsește puri și curați, și de aceea, poate, căderile de avioane sint atita de tragice în conștiința celor de pe pământ. Fiecare știe că a avut un moment în care a fost bun și generos, deschis și netruș, și proiectează starea lui, din momentul când însuși zbura, pe starea celor

ce au căzut cu mașinile lor de zburat. Și, mai e ceva: cine a zburat odată, se simte legat în veșnicie de toți cei care zboară. Zborul e un microb invincibil.

După un ceas și jumătate, stewardesele trecură cu mesele rulante, pe care se aflau tot felul de băuturi, și întrebă pe rînd, cu aceeași răbdare și blindețe (o, sfînta blindețe a stewardeselor, o, senzualitatea lor aprinsă, între pământ și cer, o, surori de caritate ce sint, lingă paturile zburătoare cu bolnavii grabei!), ce dorește să bea fiecare. Ele turnară băuturile de asemenea cu mare liniște surizînd complice fiecărui călător și acesta crezu firește că numai lui îi suride așa.

O întreagă catastrofă se întimplă atunci cînd una dintre stewardese scăpă un cub de gheață, lingă paharul cu votcă Smirnoff al unui bărbat blond, de la clasa I. El găsiră prilejul fericit de a distra atenția tuturor de la principala preocupare din acea clipă (zborul) și făcură, de îndată, un caz din acea bucată de gheață. Fiecare își ceru scuza de cîteva ori nu numai de la posesorul paharului, lingă care căzuse gheața, dar de la toți pasagerii, pentru catastrofa care se întimplase.

IMPARTIREA băuturilor și strîngerea băuturilor durară aproape două ceasuri. Încă două ceasuri pentru împărțirea mîncării și strîngerea tăvilor. După aceea, rulară două filme politiste pe ecranele potrivite cu mare atenție și scrupul de stewardese.

Mai rămăsese o oră de zbor pînă la Fiacento. Totul decursese excelent, unii pasageri adormiseră, alții se plictiseau privind direct în cer, inima aeroplanului bătea egal, corect, liniștitor. Nu mai era aproape nimic de făcut. Foseau ziare, învîrtite nervos în mîinile unora dintre cei treji.

Soarele bătea trupul avionului cu putere.

Norii se vedeau jos ca o mlaștină.

Atunci, în acea liniște și în aceea plictiseală, doi bărbați aflați în rîndul al șaselea de bănci se ridicară în picioare, străbătura cu pași largi culoarul către cabina pilotului, unul o deschise și intră în cabină, iar celălalt rezemă ușa cu spatele, fixă revolverul spre pasageri și-i somă să nu miște.

Dinăuntru cabinei se auzi o împușcătură, apoi alta. Atunci, prima stewardesă țipă și se repezi înainte, spre cabină. Bărbatul cu pălărie maro trase și ea se prăvăli pe spate.

Ca într-o nebunie, celelalte cinci stewardese se repeziră spre omul din ușa cabinei. Ceva straniu străluci în ochii lui și el începu să murmure: „Veniți! Veniți!” și le împușcă fără să clipească, murmurînd în continuare: „Veniți! Veniți!”

MAI rămăsese jumătate de oră pînă la Fiacento și spațiul dintre rîndurile de scaune ale avionului era ticsit de trupurile celor șase stewardese, căzute pe spate și care — aproape dezgolite de șoc — păreau adormite ca după o beție, de n-ar fi început să se stingă în mințile tuturor celor de acolo ochiul senzualității și să se aprindă ochiul de doliu.

Nu mai bărbatul din ușa suridea și la un moment dat începu să țipe: „În genunchi și mîinile sus, toată lumea!”

În primele rînduri se afla o pereche care nu căzu în genunchi. Omul trase și cineva strigă:

„De ce tragi?”

Acela răspunse: „Pentru că n-au stat în genunchi!”

„Nu știu englezește”, răspunse o bătrînă aflată lingă ei și care tremura îngenucheată, ca toți ceilalți, pe culoarul dintre scaune.

„Regret”, răspunse surizînd din nou

omul. „Dacă sinteți cuminți vă vom da drumul peste cîteva zile.”

Atunci se petrecu al doilea lucru neașteptat: se auzi o împușcătură de revolver din avion și, în consternarea generală, un bărbat tînăr, înalt, brunet, cu o bluză kaki și cu pantaloni albaștri se ridică în picioare, de pe la mijlocul avionului și strigă:

„Toată lumea la locuri!”

Ei se așezară cu toții pe scaune și el înaintă prudent spre ușa cabinei blocată de trupul banditului mort.

„Fii atent, binefăcătorule!”, strigă o femeie vîrstnică și care încă încerca să se ridice din genunchi, sprijinindu-și mîinile în zadar de husa alune-coasă a scaunului.

Tînărul dădu cu piciorul la o parte, din ușa, acel trup, deschise brusc ușa și trase în cel de-al doilea bandit care stătea rezemat de unul din pereții cabinei și fuma. Căderea lui bruscă dezvălu, prin ușa deschisă, bordul avionului, la care nu mai era decît un singur pilot.

„Vezi-ți de drum!”, făcu tînărul cînd aviatorul întoarse către el o față mirată, izbucnind apoi într-un ris nervos și strigînd:

„La Fiacento, copii! La Fiacento, modulul lui tata!”

TÎNĂRUL își puse pistolul în buzunar și se așeză liniștit pe scaunul lui. Abia după încă o oră (căci între timp avionul se depărtase de Fiacento), cînd aterizară pentru esca, călătorii înțelesesă ce lucru minunat făcuse pentru ei tînărul înalt, brunet, cu bluză kaki și pantaloni albaștri. Ei toți îi organizară pe aeroport, în jumătatea de oră a escalei, o manifestație spontană de simpatie.

Oficialitățile aeroportului însele, ca și un reprezentant al municipalității Fiacento, dădură toate onorurile celui tînăr brav care-și avea locul pe la mijlocul avionului de Chestergold.

Oamenii îl încărcară de daruri, de mici atenții, orașul Fiacento îl făcu cetățean de onoare al său.

Dar ora plecării e ora plecării și în microfoane se anunță continuarea cursei Chestergold. Nu mai era ceață între pământ și soare. Pilotul merse spre avion, aproape îmbrățișîndu-l pe neprețuitul tînăr. „Să-mi faci o vizită în cabină, să ne cunoaștem mai

Curios este — la aceasta sunezie a mea, ce continuă cartea de proză pe care am mai anunțat-o — nu doar subiectul, ci și locul unde mă aflam cînd am scris-o: eram deasupra Oceanului Atlantic, în avionul cu care mă întorceam acasă din America și în care mi-au trecut prin cap toate acestea, de deasupra. De ce? De frica înălțimii și a singurătății și nicidecum a deturătorilor. Cîndă ipohondrie, a noasră a celor ce sintem obișnuiți să călcăm pămîntul cu tălpile.

bine, binefăcătorule!” îi zise, și toți îi spuneau „binefăcătorule” ca unui preot, ca unui preot încărcat de propriități divine.

Faptele de dinainte de coborîre, oricît ar fi de tragice (căci, în același timp în care se dădeau toate acele onoruri, oamenii aeroportului transportau în tăcere trupurile celor morți) au și partea lor bună: pasagerii nu se mai plictiseau. Ei discutau numai despre asta, încit timpul putea trece acum mult mai ușor.

O neliniște pusese stăpînire pe acel tînăr. El nu mai putu sta în scaunul său, poate și pentru că prea îl fixau admirativ ochii tuturor celor din avion și merse în cabina pilotului, după o oră de drum. După încă trei sferturi de oră, marea pasăre de metal începu să coboare și nimeni nu mai fumă, toți punîndu-și în același timp centurile.

AVIONUL atinse solul. Afară era noapte. După cîteva manevre, motoarele se opriră, dar în megafoane o voce le spuse: „Așteptați, nu vă scoateți centurile!”

Între timp, pe ușa din cabină tînărul coborî pe aeroport. Afară era un vînt liniștit, de noapte. Stelele luminau avionul și în calea tînărului ieșiră doi bărbați, cu balonzeidele date în toate părțile de vînt.

„Bine ai venit la Cașma! Te felicităm!” Fața tînărului străluci de plăcere, dădu mîna pe rînd cu cei doi și răspunse:

„A fost mai ușor decît mă așteptam.”

Și, arătînd moale cu mîna spre pasărea de metal de lingă ei, zise în treacăt:

„Aruncați-l în aer!” Cei doi făcură un pas înainte:

„Cu oameni cu tot?”

„Da, bineînțeles, că altfel durează.”

„Lasă că nu durează!”

„Și dacă nu durează ce? Avem noi timp să ne ocupăm de ei acum? Lasă-i să moară acum, cînd sint fericiți că au scăpat de la moarte!” răspunse tînărul cu cămașă kaki, pantaloni albaștri, al cărui păr negru făcea un frumos contrast — sub stelele aprinse — cu culoarea argintie a avionului în care rămăseseră ceilalți călători.

Parmena I. Ivașcu (10 ani): „Obiceiuri bătrînești”

În următorii doi ani I.T.I. va desfășura o activitate intensă, axată pe două mari direcții: pe de o parte reuniuni internaționale pe teme profesionale (așa cum a fost seria celor cinci întâlniri legate de formarea tinerei generații de actori și regizori) și, pe de altă parte, o serie de manifestări studiind și stimulând arta teatrală a țărilor în curs de dezvoltare. Se vor stabili, de asemenea, interesante contacte de creație între teatrele din Asia și cele din Europa. Vom organiza o amplă și continuă deplasare a oamenilor de teatru (în calitate de experți-bursieri) în cele mai diferite colțuri ale lumii, încercând astfel să ne îmbogățim, cum spune Valéry, prin ceea ce ne diferențiază.

Teatrul Național „I. L. Caragiale” pășește într-un an de febră: în toamna lui 1972 ne vom instala în noua clădire. Am dori ca spectacolul inaugural să fie un soi de recurs al istoriei teatrului românesc a cărei activitate s-a împlinit permanent cu lupta revoluționară a poporului român pentru independență și dreptate socială. Dorind să avem o viitoare stagionă de tinută am înmănat și contactele cu scriitorii români pentru a obține acele piese de care avem afișul nevoie, piesele care să vorbească despre viața noastră de azi și despre construcția ei.

Buletinul de repetiții va cuprinde câteva din textele de mare răsunet, încredințate unui prestigios lot de regi-ori: Zodia Teatrului de Mihnea Gheorghiu, în montarea lui Liviu Ciulei, Plănușă de Maiakovski în regia lui Horea Popescu, Furtuna de Shakespeare, în viziunea lui David Esrig,

Pescărușul de Cahov, gândit de Lucian Pintilie, Dulcea pasăre a tinereții noastre de Tennessee Williams (regizor Mihai Berchet), premieră care va prileji și mult așteptata reparație pe scena Naționalului bucureștean a maestrului George Calboreanu și, în sfârșit, a premieră absolută, Iadul și pasărea de Ion Omscu, regia Al. Finți.

În ceea ce mă privește, ca actor, nu am decît un singur proiect teatral: Trigorin din Pescărușul (probabil și două-trei apariții la televiziune).

Consider că România literară, sub conducerea lui George Ivașcu și cu excelența echipă redacțională de azi, este un admirabil factor de animație al vieții noastre culturale. Îi urez mari succese, în anul care vine, spre bucuria lectorilor săi fideli. Iar spectatorilor teatrelor noastre le urez cît mai multe satisfacții artistice în 1972, încredințându-i că întreaga noastră activitate se desfășoară în cel mai adînc respect pentru ei.

Radu Beligan

președintele I.T.I., directorul Teatrului Național

Teatru

Al. GIUGARU:

Confesiune la sfîrșit de an

SÎNT întrebat adeseori cum se explică anume că moldoveanul Al. Giugaru a devenit un interpret ideal al creației muntenești I. L. Caragiale? Parcă eu știu cum? Întîi am încercat să scap de accentul meu de acasă, adică de accentul moldovenesc și cînd am fost sigur că nu mă va trăda, l-am verificat și la Conservator, prin anul 1924, fiind elevul răposatei mamei noastre actrițe și eminenței profesoare Lucia Sturdza Bulandra. L-am îndrăgit însă pe Caragiale mult mai firziu, tocmai în anul 1942, cînd l-am interpretat pe jupin Dumitrache în filmul *O noapte furtunoasă*, în regia lui Jean Georgescu. Și de atunci cred că i-am rămas credincios. Începînd cu anul 1946, la Teatrul Național, în regia marelui regizor Sică Alexandrescu, am jucat *D'ale carnavalului*, *O noapte furtunoasă*, *O scrisoare pierdută*, teatru și film, *Conu Leonida*, teatru și televiziune, schițele *Situațiune*, *Petițiune*, și altele. apoi iar în cinematografie *D'ale carnavalului*, *Două lozuri*, *Telegrama* etc. cu regizorii A. Miheles și Gh. Naghi.

Dacă l-am izbutit pe „deplin” pe Trahanache? După cum spun gurile rele, cred că da! Dar nu socot că într-o bună zi, deși îl interpretez de vreo 26 de ani, nu se va găsi alt interpret care să pretindă că a ajuns la o mai mare perfecțiune. Vom trăi și vom vedea... însă pînă atunci, „Să avem puțintică răbdare”.

Ce mă farmecă în teatrul caragialean? Felul cum sînt create toate personajele și forma necrutătoare în care e satirizată societatea. Textul lui fiind bogat în conținut îți dă satisfacțiile pe care le așteaptă orice actor. Toate rolurile din piesele lui sînt principale, nu există rol secundar.

Cu ce autori universali am avut de-a face? Goldoni, Gogol, Lope de Vega, Shakespeare, Molière și alții... Nu totdeauna poți să le faci pe toate. Însă îmi pare foarte rău că în afară de cele jucate în piesele lui Molière. Oraon (*Tartuffe*), Argon (*Bolnavul închipuit*) și altele, nu am avut norocul să joc *Burghezul gentilom* decît la radio.

În teatru, cel mai mult îmi place să-i respect tradiția și să fiu cît mai aproape de el. Îmi displace neseriozitatea, indisciplina, tot ce-l deranjează pe partener și pe spectatori.

Care ar fi cea mai amuzantă replică pe care am spus-o? După 55 de ani de carieră artistică și 26 de ani de Teatru Național, jucînd de toate — revistă, comedie muzicală, operetă —, o singură replică mă urmărește și e tot a lui Caragiale: „La penzie... care va să zică...” din schița *Petițiune*. În privința actorilor, a colegilor mei, as spune că îi iubesc pe toți, totîmi sînt dragi, și Traian Stănescu și Gh. Cozorici și alții... dar mai aoroce de mine îl simt pe Emanoil Petrut. În ce-i privește pe dramaturgi, aici n-am preferințe, prea mulți mi-au dat satisfacții ca să-i pot personaliza aici.

Ce urare le-aș face cititorilor și spectatorilor pentru anul an? Să avem parte împreună numai de bucurie.

„SFÎNTA IOANA A ABATOARELOR”

de BRECHT (premieră pe țară la Iași)

ÎN orașul în care, sub ochii noștri, *Trecute vieți de doamne și domnițe* se vindea în librării ca nici o altă carte, tradiția părea să-l refuze categoric pe Brecht, autor dur, înversunat împotriva iluziei. Și nu ne gîndim doar la textele lui cînd spunem aceasta, ci și la modalitatea de teatru pe care a inițiat-o. Primul paradox este însă că „distanțarea”, acest joc dublu în care omul din spatele măștii se retrage mereu lăsîndu-și eroul să se dezumfle, ca o cameră de bicicletă, sub privirile publicului, conduce uneori la o beție a lucidității, la un patos curat romantic; iar cel de al doilea, care urmează, este că la Iași s-a creat (printre altele altele) și o tradiție a reprezentațiilor Brecht. După *Mutter Courage*, *Domnul Puntila și sluga sa Mati* și *Viața lui Galileo Galilei*, spectacolul cu *Sfînta Ioana a abatoarelor*, premieră pe țară, vine să confirme o preocupare ce se cuvine salutăată.

Virtutea cea mai însemnată a teatrului brechtian este dimensiunea lui politică. De aici ceea ce are el extraordinar, dar și ceea ce, prin exces, se transformă în judecată superficială asupra naturii umane. Subliniem, pe dramaturgul german l-a preocupat politica și nu, într-un sens mai larg, istoria, așa cum ne-o înfățișează de pildă Shakespeare, de la care a învățat totuși. Este cu puțință astfel, la Brecht, ca legile economice descrise de Marx să constituie substanța unei lucrări dramatice, ale cărei personaje nu sînt oameni, ci conștiințe de clasă, iar ceea ce ele rostesc — rațiunile întocmai după care respectivele clase acționează. Noua Sfîntă Ioana — a abatoarelor — își duce lupta la Chicago, sub flamura Armatei Salvării. Ea încearcă eroic să umanizeze raporturile dintre patroni și muncitori. Oricît se străduiește Slift, eminența cenușie a magnatului Pierpont Mauler, nu izbutește s-o convingă pe Ioana de ticăloșia celor umili, ci, încă o dată, de sărăcia lor. Dar într-o societate clădită pe violență nu se poate răspunde decît cu violență și vocația întru binefaceri a fetei sfîrșește prin a o duce la pierzanie. Naiva împlînzitoare de rechini Ioana Dark, „moartă de pneumonie la douăzeci și cinci de ani” și apoteozată de ucigași, aduce o jertfă zadarnică.

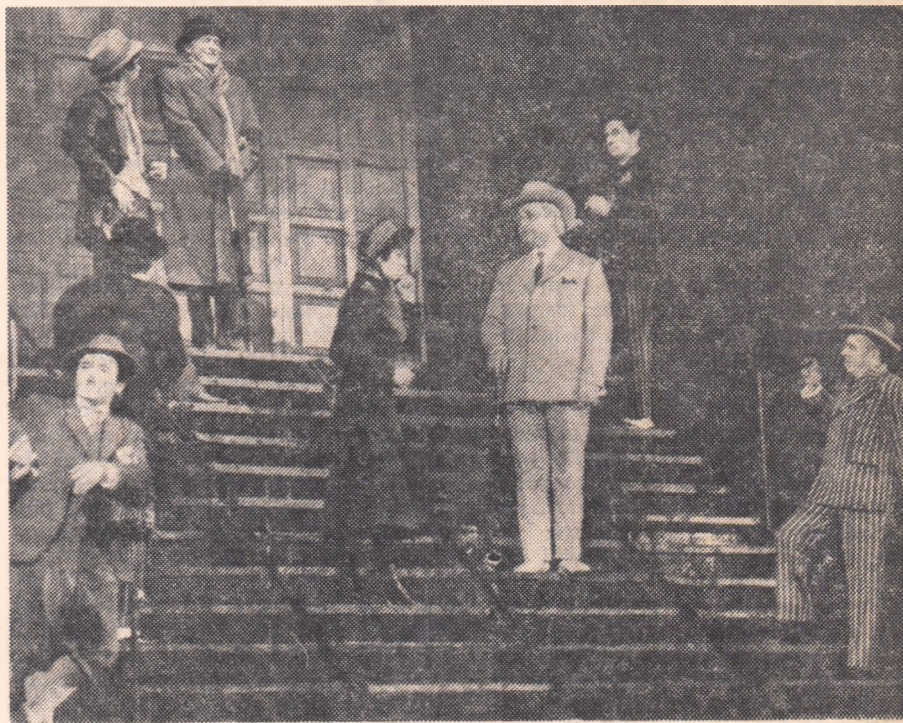
Un comentariu la această piesă, astăzi, trebuie să aibă în vedere faptul că anumite constatări (de domeniul evidentei în 1932, cînd ea a apărut) s-au perimat între timp și că lupta, rămînd aceeași în esență, are acum alte forme. Or, o reprezentare în spiritul lui Brecht nici nu poate fi altceva decît un comentariu, și încă unul actual cu orice preț. Fidelitatea față de acest autor (ca și față de alții, fie spus în treacăt) impune un anumit curaj: acela de a-i trăda, la nevoie, litera. Re-

gizorul german Hannes Fischer, oaspetele Naționalului din Iași, profesionist excelent, director de spectacole Brecht în câteva țări ale lumii, nu a avut curajul respectiv, montarea domniei sale îngăduind textului să emane ușoara sa desuetudine. Este, de altfel, singurul reproș pe care-l facem întregii întreprinderi.

Căci, sub toate celelalte aspecte, ea ni s-a părut remarcabilă. După cum se știe, punerea în scenă a lucrărilor lui Brecht comportă dificultăți specifice. Ar fi mai întîi vorba (și în cazul nostru mai cu seamă) de numărul mare de chipuri care traversează rampa, și care trebuie concertate fără greș, precum și de rapiditatea cu care se succed tablourile. Totul impune un ritm precis și o savantă distribuire a accentelor. Imperative cărora spectacolul ieșean a știut să le răspundă. Ne-au plăcut, de exemplu, laconicele texte proiectate pe un ecran, precedînd fiecare tablou, amintindu-ne de explicațiile de acțiune și de loc, ce interveneau la răstimpuri în filmul mut. Am admirat, de asemenea, mișcarea scenică ingenioasă și mai ales culoarea (în accepțiunea proprie a termenului) prin care personaje și grupuri de personaje se disting. Decorurile și costumele (cele din urmă solicitînd mici rețușuri) mărturisesc orografia de cenușiu și o exuberanță, neortodoxă, poate, dar care face un bun efect.

Muzica își aduce și ea contribuția la acest reușit ansamblu, în care cîteva participări actricești se detașează. O vom remarca mai întîi, firește, pe Cornelia Gheorghiu, fizic potrivită pentru rolul Ioanei, și care a înțeles complexitatea unui caracter pe de o parte eroic, însuflețit de iubirea ce o poartă săracilor, pe de altă parte lric, prada ușoară pentru îndoieli. Acțiunea merită felicitări, cu o rezervă minimă asupra felului în care și-a dozat vocea, altminteri foarte melodică. Pierpont Mauler, măcelarul șiret și crud, a fost interpretat de George Macovei cu mijloace de aparență rubicondă și moliciune insidioasă (amintindu-ne caricaturile lui Maiakovski care înfățișau *Burghezul*), ce conferă personajului acea atracție de care el profita cu răceală de șarpe, paralizîndu-și adversarii. Cei doi au fost foarte bine secondăți de Virgiliu Costin (care se achită excelent și de obligațiile muzicale ale rolului) în Paulus Snyder, dirijorul pederast al fetelor de la Armata Salvării, precum și de Boris Olinescu în maleficul Slift. Ne completăm datoria menționînd, în sfîrșit, versiunea românească a piesei ce aparține poetului Mihai Ursachi.

Marius Robescu

Ioana Dark, naiva împlînzitoare de rechini și Pierpont Mauler, măcelarul șiret și crud (Cornelia Gheorghiu și George Macovei în „Sfînta Ioana a abatoarelor”)

În micul nostru Teatru politic „Microscop”, dorim să prezentăm în anul 1972 trei programe artistice diferite. Unul dintre acestea — spectacol de cabaret — se referă la Jocurile Olimpice din 1972, în speranța că, în afara glumelor noastre, oamenii muncii din R. P. Ungară să nu mai aibă nici un alt prilej de a se amuza pe seama sportivilor ce ne vor reprezenta acolo. În al doilea rînd, vom pregăti un spectacol cu o piesă satirică. Iar al treilea program artistic va fi axat pe teme ale evenimentelor din Vietnam, în general în legătură cu lupta împotriva colonialismului.

Așa cum am afișat la București, acest program se aseamănă într-

cîtva cu unul din proiectele artistice ale Teatrului de revistă și comedie „Ion Vădulescu”.

Personal, îmi doresc să pot realiza în 1972 planurile Teatrului „Microscop” menționate mai sus.

Cititorilor României literare le urez un An Nou fericit, mult optimism în general și în special pentru viitorul apropiat, ceea ce de altfel îmi doresc și mie.

Komlos Janos

directorul Teatrului „Microscop” (Budapesta)

Sint un prost spectator de cinema. Adică vreau să spun că merg rar la cinema. Pentru nevoile mele de spectator, deci, sint sigură că fără a-mi dori ceva în mod special, voi găsi în 1972 acele trei sau patru filme care să mă facă să regret că nu am obișnuința de a merge mai des la cinema. Printre ele bănuiesc că ar putea să fie și unul românesc. Sint aproape sigură.

Ca spectator în general, îmi doresc însă mai cu seamă altceva. Mai mult decât cîteva spectacole bune. Mai mult decât debuturi remarcabile. Ca spectator — în general — îmi doresc ceva care să se poată numi — să zicem — „climat”. Sau stare de spirit. Sau ambianță.

Luna asta am stat ca toată lumea, cu răsufierea rădăii, urmărind desigur cu mai mult interes decât orice program TV posibil, întîlnirile de tenis de la Paris. Acest joc prea puțin cunoscut la noi, prea puțin iubit, prea puțin „popular”... a cîștigat într-o săptămînă sutragiile na-

ționale.

La acea adeziune ambiantă mă gîndesc cu jînd — punînd ce-i drept filmul într-o comparație cu totul defavorabilă.

Îmi dau perfect de bine seama că pentru asta filmul românesc ar trebui să fie condus după un sever program „de antrenament”. Că i-ar trebui mai întîi un Țiriac, apoi cîțiva Năstase, Smith și Grabner-i. Că ar trebui să cîștige onorabil măcar UN concurs internațional. Că ar trebui în fine să aibă cîțiva traducători-comentatori de talia lui Țiriac, iarăși Țiriac (sic). Cîțiva critici competenți care să impună specialiștilor improvizați comentariul lor riguros, pasionat și inteligent.

Nu doresc spectatorilor un an ușor, în care să primească, așa cum poate își închipuie că au dreptul, lucruri ușor digerabile și teribil de „deconectante”. Doresc publicului un an cinematografic autentic și sever, în aceeași măsură cu producătorii acestui bun spiritual, cît și cu beneficiarii săi.

Irina Petrescu

Cinema

Cine-bilanț

...al filmului românesc pe anul 1971? Da, și asta mai ales pentru că anul 1971 este el însuși un an-bilanț. Un an în care ni s-a cerut, combinativ, să facem neapărat filme mai bune. Un an de surprize, fiindcă efectiv am făcut și filme mai bune. Alături de altele care, în materie de filme proaste, au bătut toate recordurile.

O noutate a acestui an a fost **Urmărirea**, primul serial de televiziune românesc apărut astă vară, cu ocazia sărbătoririi lui 23 August 1944, eveniment nu numai național, ci mondial, căci mondial fusese războiul căruia îi imprima un important viraj, și tot mondial era și faptul că, încă o țară, România, intra în sistemul socialist. Atrăgeam atunci atenția că nu prea avem filme despre acest eveniment de istorie universală. Că asemenea filme n-au voie să fie niște cronici romanțate cu peri-peții imaginare, mai mult sau mai puțin rocambolești, ci documentare stricte, controlate sever de colectivul de Istorie a partidului.

E drept că 23 August se poate trata și prin filme de ficțiune. Dar atunci, partea de evenimente documentare trebuie înlocuită cu efectele morale ale acestei revoluții. Așa a fost admirabila **Citadelă sfărîmată** a lui Horia Lovinescu, așa a fost magistralul film al Malvinei Ursianu, **Serata**. Nu ni se spunea exact și detaliat ce se petrecea la București. Ni se prezenta doar peisajul sufletesc al paraziților aceluia regim care tocmai murea. Ni se picta inconștienta lor și cecitatea lor istorică. Îi vedeam pe toți reușiți în nepăsarea unui bal luxos, a unui chef cu șampanie. Iar printre acești orbi, un om cu vedere lucidă, tot atît de reprezentativ pentru lumea veche. Un cînic care se lăuda că toată viața a tras chiulul Istoriei. Chiar și acum, cînd lumea lui se prăbusea. Căci pe cînd toți ceilalți vor suferi amar de această dărîmăre, el nu va suferi deloc, pentru că o boală de inimă, sigură și cu scadență iminentă, îi va permite încă o dată să tragă pe sfoară Istoria și imprevizibilele ei evenimente...

O altă reușită a anului cinematografic românesc: **Mihai Viteazul**, film regizat de Sergiu Nicolaescu, după un scenariu de Titus Popovici. Pelicula a ocultat instinctiv toate părerile controversate asupra interesanței figuri a lui Mihai Viteazul; cei doi autori n-au vrut să spună decît două lucruri: că Mihai era viteaz și că Mihai a vrut unirea celor trei principate.

Mihai s-a născut mit. Și asta au simțit autorii filmului și au zăgrăvit-o a-deseori cu iscusință. **Mihai Viteazul** este o izbîndă a filmului nostru.

Sub titlul romanului **Facerea Lumii** s-a făcut un film cu tematică despre naționalizare și reforma monetară. „Tehnicește”, filmul nu e rău, căci e făcut de Vitanidis, dar scenariul a rămas slab căci regizorul nu are dîrzenia unui Iulian Mihu, care a izbutit minunatul film **Procesul alb**. În schimb, rămîn viabile tema și mesajul din **Facerea Lumii**.

Mircea Drăgan (scenarist și regizor) și Nicolae Țic (scenarist) ne-au dat un mic serial neașteptat: **B.D.**, adică **Brigada Diverse**, o brigadă de miliție care se ocupă cu delincvenții de toate categoriile, dar mai ales cu caracuda codului penal, mici escroci de mărunțișuri, jumătate soi-rău, jumătate băieți-buni; combinație de caraghioși, păgubași, timpîți, ghinionisti și candrii. Polițiștii sint și ei diverși comici umani. Dar despre aceste filme am vorbit. Nu mai insist. Mă mărginesc să spun că

ele marchează un post de activ în acest bilanț.

Într-o altă cronică, aci, am vorbit despre o surpriză a stagiunii, de filmul **Decolarea**, făcut de un debutant, proaspăt ieșit din Institut: Timotei Ursu. A fost meritul lui, dar și al Institutului, al regizorilor noștri mai vîrstnici, care i-au fost lui Ursu profesori, niște profesori care, ei, nu avuseseră profesori, ci se formaseră singuri, numai din văzute, citite și ghicite.

Acest film merită multe pagini de analiză. Între altele, el izbuteste o operație nouă de estetică cinematografică. Reușește să **fotografieze viitorul**. În anii '20, Fernand Léger (și subsemnatul) spuneam că cinematograful poate „fotografia gîndul”. Tot cam pe atunci, Eisenstein ne spunea că cineastul poate „fotografia cauzalitatea”. Timotei Ursu fotografiază viitorul. Asta nu consistă din flash-uri reprezentînd presupuneri despre ceea ce s-ar putea întîmpla în viitor. Nu sint simple ipoteze, ci ipoteze real îndeplinite, întîmplute. Filmul se sfîrșește așa: un june pilot de elicopter dezertează. Survin cunoscutele inundații. Se cere ajutorul elicopterului. Dar elicopterul era acum fără pilot. Șeful centrului de aviație se vede nevoit să piloteze el aparatul. Omul suferă de inimă. Are un infarct și moare. Înainte de a se înălța cu elicopterul, lasă un raport prin care declară că el, șeful, îl învoiese, legal, pe dezertor să plece la București.

Acestea-s faptele. Dar nu există pe lume fapte nude. Ele au o semnificație, uneori chiar mai multe, unele exacte, altele false, uneori mai multe din ele egal de (sau inegal) adevărate. În filmul nostru, trei personaje (sau grupe de personaje) dau trei interpretări acestor fapte. Interpretări diferite, ba chiar opuse, dar toate trei mai mult sau mai puțin juste. Sint efectele viitoare ale faptelor. Nu sint simple ipoteze, care se vor realiza sau nu. Sint, tustrele, fapte deja realizate. Căci și opiniile (concepute și declarate) sint fapte. Cele trei opinii există, funcționează, și sint niște **viitoruri** efective, ale faptelor de sfîrșit de film.

Cu această ocazie vreau să mai atrag atenția și asupra unei mentalități care face mult rău filmului românesc. Cinea-zicea că eu sint un ingenu care mă amuz să găsesc tot soiul de calități la filme net mediocre. Da. Recunosc. Sint foarte prețioase giuvaerurile pe care le putem totuși pescui chiar și din filme proaste. Iar cînd asemenea perle sint multe, mai avem oare dreptul să spunem că filmul este prost? Numai studiînd asemenea momente de frumusețe devii cineast. Asta o știu cineastii noștri, noi și vechi, al căror bilanț, pe anul acesta, marchează mai degrabă un progres.

D. I. Suchianu

În momentul de față se discută cu aprindere dacă filmul sau cartea constituie artă autentică ori o simplă bagatelă... (O nouă premieră cinematografică: „Love Story”. În fotografie Ali McGraw și Ryan O'Neal, interpreții principali)

DOCUMENTAR

● Din totalul de spectatori al acestui an (160.348.000), 30.755.000 au vizionat filme românești.

● Cea mai apreciată peliculă românească: Mihai Viteazul — 5.044.507 spectatori (de la premieră pînă la începutul lunii noiembrie).

● În sălile noastre au rulat mai ritmic producțiile recente

ale cinematografilor mondiale; cităm doar cîteva din filmele producției anului 1971: Începutul, Regele Lear, Unchiul Vanja, Mexic '70, Domiciliul conjugal, Timpul berzelor, Cea mai frumoasă soție, Vulpile și soriceii și, în sfîrșit, mult discutatul Love Story

● Au fost proiectate o serie de filme premiate la festivaluri internaționale de prestigiu: Romeo și Julieta, Dragoste, Métélo, Oliver, Ceaikovski, Marele Premiu, Pădurea de mesteceni, Hello Dolly, Șoimii.

● Cinematografia românească a fost prezentă prin gale, zile festive sau retrospectivă în 22 state: R.P. Albania, Anglia, Argentina, R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacia, Cuba, Danemarca, Franța, Finlanda, R.D. Germană, R.F. a Germaniei, Luxemburg, Mexic, R.P. Mongolă, Olanda R.P. Polonă, S.U.A., San-Marino, Turcia, U.R.S.S., Uruguay, R.D. Vietnam.

Anul acesta n-am fost să văd nici un film francez într-o sală de cinema. Și nu sint singurul. Am văzut filme englezești, americane, italienești, dar nici unul franțuzesc. Mie îmi place să fiu surprins. Or, din această direcție știu că nu mă așteaptă nici o surpriză.

Problemele care se pun în fața cinematografilor franceze sint în primul rînd de ordin economic. Rentabilitatea — iată cuvîntul-cheie care-mi pare a rezuma situația actuală și viitoare. De pildă, asistăm de cîțiva ani la dispariția studiourilor. Ieri s-a anunțat oficial și închiderea celui de la Saint Maurice, unul dintre cele mai mari platouri din Franța. Rentabilizarea turnajului a avut ca urmare, aproape logică, filmarea exclusivă în decoruri naturale. Rezultat: proprietarii de studii au cheltuieli enorme neacoperite. Unica ieșire — vînzarea sau închiderea lor.

Pentru aceleași motive, la televiziune s-a ajuns la cadențe de filmare nebunești — opt minute utile pe zi. Acesta este ritmul în care a fost turnat foiletonul meu Café du square sau cel al lui Colpi care am auzit că va apărea și pe micul ecran la București. Tot de aceea nimeni în Franța, în afară de două trei nume în vogă la box-office (Truffaut, Chabrol, care a făcut 9 filme în cinci ani) nu poate spune în decembrie 1971 cu siguranță: „anul viitor voi face film în mai”.

Urez cu plăcere spectatorilor români și cititorilor revistei dv.: „La mulți ani!”

Louis Daquin

Muzică

CA director al Filarmonicii îmi doresc să mă iubească mai mult ca
pînă acum compozitorii...

Ca autor de muzică îmi doresc fierbinte să mă iubească, mult mai
mult decît pînă acum, directorii de filarmonici...

Ca publicist ocazional și din proaspătă simpatie la „România lite-
rară”, le doresc cititorilor cronici serioase la muzică bună și cronici
bune la muzică serioasă.

Dumitru Capoianu

Sărbătoare, mesaj, personalitate

ORICE an care se sfîrșește este lă-
sat în urmă fără regrete. Printr-o
semnificativă alcătuire a firii uma-
ne, tocmai atunci cînd sînt cele mai lun-
gi nopți, în suflete se aprinde cea mai lu-
minoasă speranță. La fine de an sufletul
speră, chiar dacă nu are un temei concret
și cert pentru a o face. Iată însă și o situ-
ație mai puțin obișnuită, o situație care
oferă un suport cit se poate de real spe-
ranțelor. Căci urările de mai bine pe care
oricum le-am fi făcut pentru viața muzi-
cală din 1972, nu sînt de astă dată ab-
stracte, deziderate, ci nădejdi în înfăptuiri
a căror posibilitate am „pipăit-o” deja
în ultimele săptămîni ale anului scurs,
cînd viața muzicală a Capitalei a fost
dominată de cele trei festivaluri Enescu-
Bruckner, ale orchestrei Radioteleviziunii,
dirijată de cel, în fine, venit să preia fă-
clia purtată cu atîta strălucire de Georges-
cu și Silvestri, care la rîndul lor o prelue-
seră de la incomparabilul Enescu.

Bine ai venit, Erich Bergel! „Benedictus
qui venit...!”.

Nu e vorba atît de faptul că au fost
programe interesante. Și de asemenea
nici de talentul sau farmecul personal al
dirijorului. S-au perindat pe podiumurile
noastre destui muzicieni talentați și fer-
mecători și cu programe poate și mai
neobișnuite, fără însă ca asemenea ma-
nifestări, fie ele cit de prestigioase, să fie
aureolate de sărbătorească pe care Erich
Bergel îl iradia — în virtutea unor factori
ce nu se pretează cu ușurință analizei —
încă înainte de a-și face apariția. Iată
artistul care posedă secretul „evenimentu-
lui”: ca țîșnind pe neașteptate dintr-o
curgere molcomă, fadă, rutinieră, apariția
lui a zgîlțit o anumită somnolență și a
redat tuturor celor sensibili sentimentul
evenimentului artistic, fără de care o
viață muzicală se vede înecată în apele
cenusii ale platitudinii. Perspectiva aceas-
ta — o știe oricine — amenința în
modul cel mai real evoluția vieții noastre
muzicale, în ciuda abundenței ei de ma-
nifestări, de cînd amintita făclie zăcea
neridicată. Mulți, desigur, au ambiționat
s-o ridice, dar pentru așa ceva ambiția nu
este suficientă, aș spune chiar că este
contraindicată. Una din cauzele străluci-
toarei afirmări a lui Bergel (la o vîrstă la
care o seamă de aștri, al căror foc ju-
venil era atît de promițător, sînt azi bie-
te stele stinse...) este tocmai faptul că
a așteptat și a trecut cu succes proba
răbdării — a unei răbdări cu foarte dra-
matiche momente. A putut sta atîta vreme
în umbră, într-o glorioasă umbră, pentru
că este o reală personalitate: numai a-
ceasta știe să aștepte, conștientă că și
așteptarea face parte din realizarea de
sine. Asta aduce el, după asta fîneau
toți cei ce iubesc muzica. Nu a apărut
încă un muzician talentat. A apărut o mare
personalitate. Și orice ar face aceasta,
chiar și momente neinspirate de ar avea,
sărbătorească emană din ea pentru că îi
este structural. E un fenomen pe care-l
simțim pe toate planurile vieții. Cînd în
mijlocul nostru oriunde s-ar întîmpla a-
ceasta, apare un ales, ne simțim scâlțați
în lumină, e atunci pentru noi „o zi mare”.
Cu atît mai intens va fi resimțit efectul u-
nei asemenea apariții în viața muzicală,
sărbătorească și arta fiind — într-un sens
— noțiuni aproape sinonime.

Unei asemenea consacrară nu i se putea
găsi un patronaj spiritual mai adecvat ca
cel al lui Bruckner — compozitorul care
a știut ca nimeni altul să evoce „sărbă-
torescul” („feierlich”), prezent în toate
simfoniile lui. Sub semnul lui a pășit Ber-
gel printre bucureșteni: două ciclul de
acum cîteva luni cu simfoniile V, VII, IX,
prezentul festival în trei etape cu simfo-
niile IV, VI, VIII. Această insistență bruck-
neriană e departe de a fi o chestiune de
gust personal. Avem aici a face cu un me-
saj, cu un program, cu un crez. Bruckner
este compozitorul pe care lumea de pre-
tutindeni, luată sub aspectul ei de masă,
de abia acum îl descoperă. Iar semnifica-
ția operei lui e departe de a putea fi în-

Erich Bergel

țeleasă într-o vreme ca aceasta, aflată
încă în zodia furtunilor așa-zisului mo-
dernism. Căci muzica lui Bruckner a apă-
rut ca o negare absolută a crizei în care
intrase muzica europeană în a doua ju-
mătate a secolului trecut, criză ce, de a-
tunci, n-a încetat să se amplifice. În fața
unei evoluții din ce în ce mai sumbre,
care amenința cu distrugerea temeliei
psihice, morale și tonale ale muzicii, el
vine și afirmă neclintit, fără cea mai
mică tulburare în suflet, voința unui spi-
rit luminos de a se opune stihurilor întune-
cate, și evocă această voință în toată
ascensiunea ei irezistibilă și victorioasă.
Iată ce va exprima în simfoniile sale acest
Bruckner pe care nici un strop al deca-
denței nu l-a atins. Unul din motivele pen-
tru care Bruckner a fost atît de rar cîntat
este imensa povară pe care o reprezintă
pentru dirijor un asemenea mesaj, foarte
 greu de înțeles în complexa lui semnifi-
cație antidecadentă, eroică, în dezvoltări-
le ce ușor pot fi considerate prea lungi,
în melodismul pe care atîția l-au învinuit
de simplism, în privirea neabătută spre
tel pe care muzicologia a interpretat-o ca
lipsă de diversitate. Prin cele șase simfo-
nii bruckneriene dirijate de el, Erich
Bergel spune foarte clar celor ce au u-
rechii să audă: veritabilă, mare Muzică
este cea pe care o ilustrează aceste ca-
podopere, iar eu îi voi sta de strajă așa
cum i-a stat Bruckner în fața forțelor dis-
tructive ce au invadat-o la sfîrșitul seco-
lului trecut.

Mă simt îndreptățit să fac această a-
precieri pentru că gîndirea muzicală a
lui Bergel este una prin excelență bruck-
neriană. El gîndește muzica olimpică și
monumental. O majestuoasă liniște emană
din felul său de a re-crea opera, o liniște
pe care o simți izvorită dintr-o uriașă bi-
ruință interioară. Reliefarea forței spiri-
tuale și a adîncurilor de lumină — a-
ceasta este arta în care excelează el. O
asemenea viziune interpretativă se potri-
vește desigur ca o mînușă simfonilor lui
Bruckner, a căror arhitectură Bergel o
reconstituie cu o siguranță a minii ce-și
are soraintea, desigur, în profunda afini-
tate sufletească. Nu înseamnă ciuși de
puțin că ar putea fi vorba de o limitare
a concepției, a posibilităților de realizare.
Dimpotrivă prin ceea ce-i este specific,
Bergel se situează în însuși centrul spiri-
tual al muzicii (acel centru a cărui slăbi-
re a adus după sine îmbolnăvirea expresi-
ei și anoi destrămarea limbajului), și de
abia din această perspectivă se poate

dovedi revelatoare abordarea oricărui stil
componistic. Brucknerianismul lui Bergel
e de natură să restituie maeștrilor precla-
sicismului și clasicismului o măreție pe care
epoca noastră n-o mai simte în ei, iar
celor de la romantici spre noi să le pună
în maximă valoare fondul sufletesc sînă-
tos. Cîtă nevoie este de o asemenea vi-
ziune astăzi, cînd cei vechi sînt tratați sub
semnul divertismentului, iar cei noi sub a-
cela al morbidității (aceasta, bineînțeles,
cînd dominantă interpretărilor nu e plati-
tudinea, care e poate încă și mai fre-
ventă...). În legătură cu orientarea gîndi-
rii lui Bergel, un comentator remarcă, o-
recum echivoc (căci nu prea era clar
dacă era vorba de elogiul sau de ironie)
că dirijorul clujean ne-a oferit un Enescu
„energic”. O, cit de ușoară este răstălmă-
cirea unei asemenea concepții interpreta-
tive, cînd idealul tău muzical e atît de
s sofisticat, încît de fapt nici n-a putut că-
păta consistența veritabilului ideal! Pen-
tru un astfel de punct de vedere o viziune
ca aceea a lui Bergel este oricînd sus-

pectă de simplism, superficialitate etc.
Făria și originalitatea dirijorului sălășlu-
iesc însă tocmai în ceea ce i s-ar putea
reproșa de către o anumită mentalitate: el
ne ajută să regăsim conceptul pur al
muzicii de dinainte de cădere, Enescu red-
dat de el n-a fost simplamente „energic”,
ci autentic și măreț.

Tehnicește vorbind, comportarea orches-
trei în aceste trei concerte n-a fost irepro-
șabilă. Desigur că și în această privință
tot cu Bergel ar trebui să stăm de vorbă,
dacă e să ne călăuzim după faimosul
principiu care spune că nu există orchestre
proaste, ci numai dirijori proști. Fără a
mă dezice de acest principiu, voi aminti —
pentru o mai nuanțată înțelegere a lui —
posibilitatea unor situații care trebuie pus
s-a aflat Richard Wagner cînd a fost che-
mat să dirijeze „Philharmonia” din Lon-
dra. A trebuit să renunțe la tot ce aducea
neobișnuit în interpretarea lui Mozart și
Beethoven, pentru că tradițiile acestei or-
chestre, care-l avuseseră ca dirijor perma-
nent pe Felix Mendelssohn-Bartholdy s-au
dovedit mai puternice decît voința sa, deși
aceasta era titanică... Deplina măsură a
posibilităților sale Bergel ne-o va da a-
tunci cînd i se va crea prilejul de a lu-
cra îndelung cu o orchestră, de a o edu-
ca, de a o ajuta să se dezvețe de unele
deprinderi, de a crea el o tradiție. Și am
ajuns astfel la punctul care trebuie pus
pe i, dar pe care nu-l voi pune înainte de
a mă referi la un alt reproș formulat de
critică pe marginea acestui concert. S-a
emis opinia că neajunsurile de ordin teh-
nic ale orchestrei ar proveni din insufi-
ciența programare a muzicii moderne.
Dar bine, tocmai adaptarea la cerințele
partiturii moderne atacă în interpret sim-
tul autenticei frumuseți muzicale și îl
face treptat înapoi să întoneze cu puritate
și cu sens o melodie clasică. Nu absența
muzicii moderne e cauza degradă-
rii orchestrelor noastre, ci absența unei a-
devărate personalități la pupitrul, adică a
unei personalități complete și pe deplin
suverane în ceea ce face. Iată acum pen-
tru orchestra Radio-Televiziunii, o șansă
de a redeveni ceea ce era în tinăurile ei
de glorie, cînd săptămîna de săptămîna o
dirija marele Silvestri. Și aceasta ar fi o
șansă pentru întreaga noastră viață mu-
zicală, atît de ofilită calitativ. Căci în ar-
tă — unde domnesc alte legi decît cele
din natură — chiar și cu o floare se poate
face primăvară.

George Bălan

Tineri instrumentiști

DOI tineri instrumentiști, flautistul
Voicu Vasinca și percuționistul So-
rin Vasinca, ne-au propus o formulă
concertantă, o cuplare instrumentală
extremă (chiar și pentru cei obișnuiți
prin lectura partiturilor lui Stravinski,
Boulez, Varèse cu cele mai diferite
combinații timbrale). Ineditul combina-
ției a șocat, dar după o oră de muzică
fiecare dintre auditori a fost subjugat
de frumusețea ei. Pentru acest recital
instrumentiștii au realizat cîteva tran-
scrieri de muzică preclasică și au soli-
cit unor tineri compozitori români
cîteva lucrări speciale.

Rezultatul a fost dintre cele mai in-
teresante.

Am ascultat în primul rînd o Tabula-
tură a unui Anonim din secolul 15
pentru flaut și vibrafon, Trei dansuri
pentru flaut și percuție de Guillaume
de Machault, două fantezii de Lasso
transcrise pentru flaut și vibrafon și
una dintre suitele pentru violoncel solo
ale lui Bach transcrise pentru vibrafon
și am regăsit peste tot, întreg pulsul

unor captivante pagini de istorie mu-
zicală.

Cultură a stilurilor tehnică impecabi-
lă, rigoare în frazări, maximă expresi-
vitate au fost atribuite vizibile în fie-
care moment al interpretărilor.

Secțiunea de cel mai mare interes a
recitalului a fost dedicată lucrărilor lui
Livi Glodeanu și Mihai Moldovan, ti-
neri compozitori care continuă să son-
deze, cu rezultate dintre cele mai stră-
lucite, zone ale creației folclorice, con-
tinuă să folosească creator tot ceea ce
limbajul muzical contemporan a făurit
mai adînc și mai nou.

Prin recitalul fraților Vasinca, Stu-
dioul Ateneului a devenit în această
stagiune — nu numai o rampă de lan-
sare a tinerilor valori solistice, ci și un
laborator în care sînt analizate, con-
fruntate cu masa auditorilor unele
dintre cele mai interesante creații ale
tinerilor.

I. S.

DALLE 1971

Plastică

Galerii

Colecția George Oprescu

EXPOZIȚIA de desene și gravuri selecționate din colecția — impresionantă cantitativ și valoric — atât de generos oferită de George Oprescu Bibliotecii Academice R.S.R., este un binevenit prilej de cunoaștere sau rememorare a activității sale, care, întinsă pe decenii, a acoperit o mare parte a problematicei atât de diversificate a artelor plastice. Expoziția, organizată de Cabinetul de stampe, se concentrează asupra unui singur aspect — interesul istoricului de artă pentru desen și gravură. Exemplarele expuse punctează o foarte succintă istorie în timp și spațiu a stilurilor, începând cu admirabilele incizii ale lui Hans Baldung Grien și Dürer, atât de caracteristice pentru școala germană, și sfârșind cu acele Picasso „cuminte” de început, nedespriși încă de viziunea postimpresionistă. Între acestea — de neuitat — se înscriu emoționanta Moarte a Fecioarei de Rembrandt, gravurile și desenele maestrilor italieni printre care cel atât de spontan și plin de vervă al lui Luca Cambiaso, cel al lui Guercino, de maximă sinteză, sau cel, copleșitor ca monumentalitate și sugestii fantastice, al lui Piranesi.

Alături de lucrări de artă, câteva documente — corespondență cu Valéry, Focillon, Bergson, Einstein și cataloage ale unor memorabile expoziții organizate de George Oprescu vin să întregască imaginea acestei personalități de frunte a culturii românești.

Ioana Popovici

Elena Greculescu : „Comentind SCINTEIA”

curencu urmăresc același, din totdeauna, traiect de captare a inefabilului. Și dacă ar fi să adaug încă un exemplu, n-aș ezita numind pe Lucia Dem. Bălăcescu. În spațiul picturii ei, fantezia este refluxul libertăților formale, declanșarea irezistibilă a unui subiect stimulând un limbaj fascinant, exclamativ și suplu.

Dar prezența acestor opere nu epuizează felul explicit al expoziției: există lucrări care să enunțe visatul stil al epocii, care să facă din actualitate nivelul contemporaneității, care să depășească limitele convenționale ale universului uman? Totul depinde de logica aplicată judecării diferitelor poetici ale reprezentării.

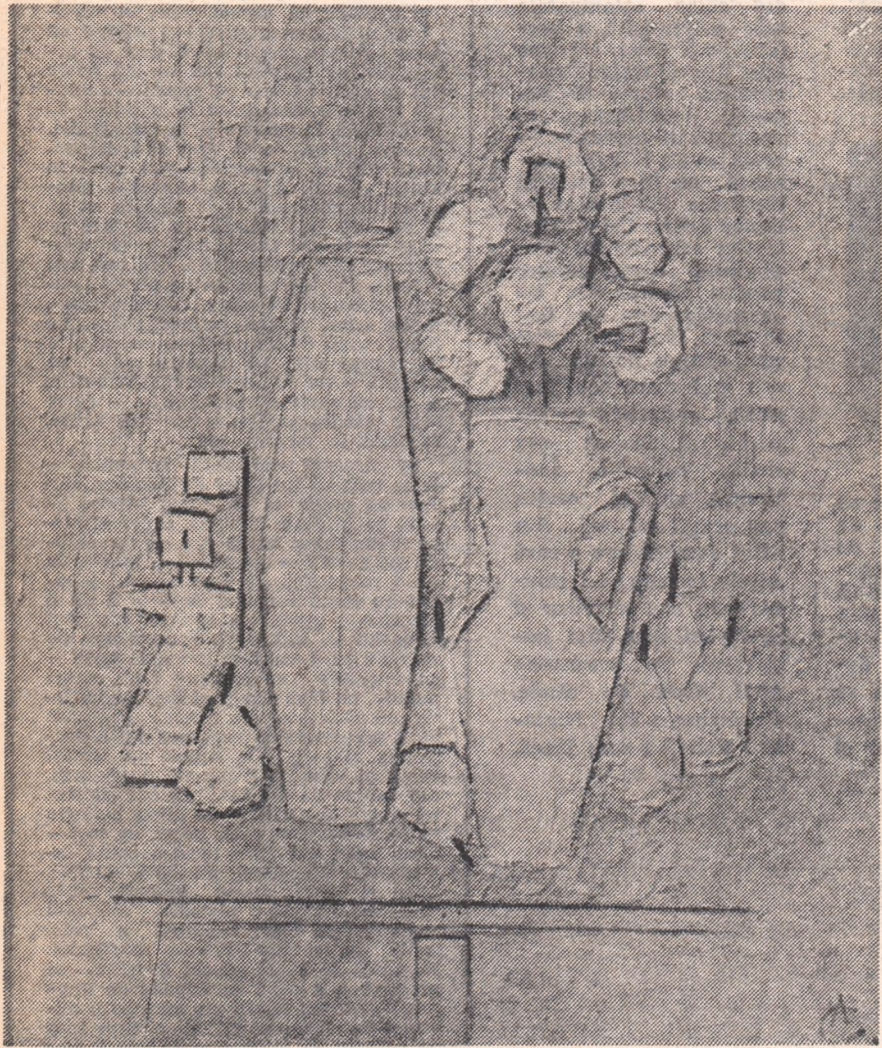
PENTRU Ion Nicodim, realitatea se traduce în semnele ei; „Radiofonia” se explorează aparentul caracter abstract al temei, dar semnele care o desemnează sînt concrete: unde hertziene, cifrele sacadate ale unităților de măsură, ritmul unor urechi care ascultă, silueta îndepărtată a unui emițător compunând un ansamblu dinamic și evident metaforic. Pentru Ion Bitzan și Vladimir Șetran, actualitatea înseamnă informația documentară a fotografiei, căci imaginile brute ale realității surprind activitatea umană fără intervenția subiectivă a celui care o stilizează; textul tabloului este orientat de fotografie, de această frîntură obiectivă a realului care dă coerență întregului. Pentru Dorian Szasz și Lia Szasz, posibilitățile de figurare rămîn intacte atîta timp cît utilizarea lor pornește de la un punct al structurării lor în cadrul unei imagini: siluetele acid cromatice ale acestei figurații (Dorian Szasz: „Fotbal”, „Rugby”) sînt elementele analizei stricte a subiectului; la Lia Szasz („1 octombrie”, „Jocul tinerilor”) imaginea se naște din amestecul de finisaj și simplă aluzie indicativă, din masca iluzionistă a formelor naturii încrucișată cu conturul abia perceptibil al ei. Gramatica tablourilor lui Mihai Rusu este o gramatică a articulării semnalelor optice, la Virgil Almășan se regăsesc pe pinză diversele straturi ale memoriei, prezentul și istoria amestecîndu-se într-o viziune labirintică, ținînd spre completitudine. Pentru Mircea Ionescu dinamismul fenomenelor trebuie să se regăsească nealterat în tablou, fie chiar și prin intermediul atât de labil al gestului, în timp ce pentru Sultana Maitec, aparența este înlocuită de limbajul solemn al fastuosului. Dar n-am depăși simpla indicație nominală, dacă n-am adăuga faptul că aceste lucrări se nasc dintr-o perseverență într-o logică formală adecvată, căci realitatea are un ritm și o structură care nu pot fi cuprinse de opticele tradiționale.

Dacă vrem ca arta să fie mai mult decît o simplă prezență de divertisment, dacă vrem ca ea „să aibă drept țintă determinarea valorilor de utilitate colectivă”, atunci juri, expoziții, critică, funcționari responsabili, trebuie să pornească de la artă, să-și fixeze exact opțiunile și să le impună. Dar acest „exact” presupune cunoașterea specificului acestei arte, felului ei de a acționa în realitate. Căci între „angajare” și „modernitate” nu există nici o contradicție.

Iulian Mereuță

Lia Szasz : „1 octombrie”

Alexandru Ciucurencu : „Natură moartă”

PICTURA

DE cel puțin un secol știm că valoarea unei opere nu depinde de ceea ce ea reprezintă, ci de modul de prezentării — scrie unul din cei care au dezvoltat în modul cel mai acut, mai problematic și mai convingător din punctul de vedere al moralei și funcțiunii criticii, relația dintre artă și realitate, — G.C. Argan. O asemenea premisă trebuie așezată totdeauna la baza unei discuții serioase și morale despre caracterul și funcția artei în societate, căci nu se poate face abstracție de specificitatea intrinsecă a limbajelor în cauză, a dialecticii stabilite între o poetică figurativă și spațiul social pe care-l animă (sau încearcă să-l anime), de tipul de angajare a artistului în situație, condiționat și el de dinamismul său interior, de viziunea sa, de coerența sa stilistică, de tehnica sa.

Discursivitatea acestei introduceri poate părea inadecvată unei cronici, dar putem scrie, în cazul acestui Salon de pictură și sculptură, doar o simplă cronică, afișînd o listă mai mult sau mai puțin indulgentă a preferințelor? Putem evita, printr-o măruntă dare de seamă, realitatea însăși a acestei expoziții, diferențele de atitudine care despart pe Ion Nicodim de Adina Paula Moscu, pe Dorian Szasz de Ecaterina Delighioz, putem elimina printr-o ipocrită amnezie faptul că stilul epocii contemporane, propriu atât artei cît și științei, dar și aspirațiilor, comportamentului, prezenței noastre în lume (deci semne ale unei vaste și optimiste antropologii umane), nu are forța de pregnanță necesară ca structură pentru a se revela și a fi perceput? Las la o parte lipsa de funcționalitate a formulei Salonului, care preia fără discernămint o procedură vetustă și anacronică, formulă prin care organizatorii așteaptă și nu provoacă, se resemnează să accepte (sau să refuze) și nu stimulează practic creația, nu pentru că nu ar merita în sfîrșit o discuție, ci pentru că există un punct în care se încrucișează semnificațiile posibile (reale) și cele imposibile (idealiste) ale unui concept: „tematica”. Conceptul în sine capătă existență doar în perspectiva unei estetici; marxismul îi stabilește valoarea în dezbaterile esențiale a conținutului și a formei. Dar se poate accepta ca fiind exact realizarea acestei relații pe care o așteptăm, modul contemplativ al viziunii impresio-

niste? De aici provine dezangajarea, din ușurința cu care un pictor poate să organizeze un spațiu pictural avînd ca pretext un treieris sau o topografie, o hidrocentrală sau un marș fără să-și propună o legătură coerentă între acest treieris sau marș și reprezentarea lor în codul unor modalități figurative. Ar fi o utopie să credem că o asemenea realizare este la îndemîna oricui sau că ea este o chestiune de zile, de bunăvoință. Salonul (sau acest tip de expoziție) nu poate fi, nu trebuie să fie calitatea unei sume, ci suma unei calități. Și într-o analiză a valorilor neutoptică trebuie urmărită în primul rînd desprinderea atributelor aceluși stil în care societatea se recunoaște și pe care îl acceptă ca fiind capabil să acționeze și să intervină.

SALONUL se resemnează să reproducă pasiv aspecte ale realității ca și cînd artistul n-ar face parte integrantă din ea, n-ar avea opiniile lui, opțiunile lui. Iată sursa acelor tablouri în care pictorii se mulțumesc să illustreze idei, îngustîndu-și — printr-o ușoară acceptare a formalismului (de tip impresionist, postimpresionist, fovist, suprarealist, naturalist etc.) — posibilitățile analizei realității, a patosului ei esențial, a adevărurilor și ineditului ei plastic.

În unele din aceste tablouri nu lipsește valoarea, dar ea trebuie plasată în contextele care le-au dat naștere, acceptînd faptul că stricta lor angajare în realitate se face pe căi epuizate, că repetă fenomene. Se poate întreba (pentru a păstra discursivitatea retorică a acestui articol): dar operele „maestrilor”, artiști la vîrste venerabile, nu trebuie încadrate în contextele în care arta lor s-a format, nu trebuie să judecăm lucrările semnate C. Baba, Lucia Dem. Bălăcescu, H. Catargi, Al. Ciucurencu, D. Ghiață, P. Miracovici într-o perspectivă istorică? Nu, atîta vreme cît în opera lor stilul și existența se întretaie la o superioară constantă a exemplarității, cîtă vreme opera lor este expresia unei evoluții, cîtă vreme ea nu este o deriziune formală, ci epitetul pregnant al unei „morale construite”. Cu personajele acelea consumate, arătînd o față macerată de lumină, cu materia pe cale de disoariție, suspendată încă în coagulări de pigment, lucrarea lui C. Baba, „Paradă”, nu poate fi văzută decît ca o „vanitas”, o meditație asupra morții, asupra vanității stridente a iluzoriului; pinzele lui Al. Ciuc-

Radio Televiziune

Radio

Paranteze

A FOST o săptămână obișnuită. Ne-am uitat la cer așteptând să ningă. Nu a nins. Am început să numărăm pe degete zilele care ne despart de Anul Nou și am descoperit fericiti că sărbătoarea ne va așeza un semn de aur pe inelul minii stingi. La radio, de asemenea, Evenimentul s-a lăsat așteptat. Nu-i nimic: va ninge peste câteva zile. Nu-i nimic: anul cel nou tot peste câteva zile începe. Așteptându-l, am remarcat o bună emisiune Dictionar de literatură universală, dedicată comemorării lui Flaubert și Nekrasov, cu eseuri despre romancierul francez semnate de Irina Mavrodin și N. Balotă. Tot aci, în altă pagină a micii reviste, am avut ghinionul să aflăm despre „monstruoasă biografie a lui Flaubert, scrisă de Sartre”. (Să vedem dacă e chiar monstruoasă; poate e numai oribilă — te joci cu Sartre? Un: „de proporții monstruoase” ar fi fost mai prudent). Ni s-a spus de asemenea că Doamna Bovary este „cea mai viscerală carte a lui Flaubert”. (Un mic și fermecător clasament: visceral, și mai visceral, cel mai visceral...) Un emoționant poem în proză a fost pagina citită de Fănuș Neagu (despre această țară, în care „toate poveștile sînt cu dreptate”), într-o agreabilă emisiune Odă limbii române. În aceeași emisiune, studentul padovan Paolo Dona, care se specializează în studiul limbii române, ne-a spus că scrie un studiu despre „lexicul și frazeologia fotbalistică” folosite la noi. (Și ne-a părut rău că autorul interviului, nesesiind „poanta” publicistică, nu i-a cerut nici un amănunt. Păcat, pentru că asemenea momente, de destindere, sînt rare în Odă limbii române). În emisiunea Cenaclu literar, am ascultat versuri frumoase ale începătorilor din Alba Iulia și Timișoara. (Dar și poezii ale unor autori consacrați. După opinia noastră, acești autori și-ar găsi — și de fapt, își găsesc — un loc mai potrivit în alte emisiuni. În rândurile scriitorilor celor mai tineri există talente puternice, există și probleme — nu dintre cele mai simple. Cu ceva mai multă îndrăzneală, redactorul emisiunii, Stelian Tăbăraș, ar putea transforma Cenaclu literar în unul din punctele de maxim interes ale programului cultural). Să mai amintim festivalul „Eminesciana” (Fonoteca de aur) și Momentul poetic Nicolae Labiș (cîteva minute Labiș, la 15 ani de la moarte; nu e cam puțin?).

Evenimentul, care s-a lăsat așteptat, nu va întârzia să apară — și sperăm că programul de revelion va fi superior prezentării, de bilci, care i se face în Radio-TV.: „Printre personalitățile care își expun producțiile lor... artistice, veți întâlni personalități de frunte” („artistice”, cu trei puncte înainte!) Ce să mai spunem?

Florin Mugur

NĂSTASE

DOL al nostru, al tuturor, vedetă a acestui sfîrșit primăvara de decembrie, Ilie Năstase și-a comentat duminică ultima sa partidă, cu Stan Smith, desfășurată la Paris, sub reconfortantul patronaj al nealecoolice Pepsi-Cola.

Cum emoțiile nu mai atingeau cota amefitoare din seara „premier”, am urmărit reluarea cu o plăcută detașare, atrași mai ales de caracterul ei demonstrativ și de comentariile „magnifice”. Iar „magnificul”, cum îl numea pe Năstase un scriitor care transformă comentariul sportiv în artă, ne-a dezvăluit, cu naturalitate, fața sa de om.

„Așa e jocul meu” para el cu îndeminare încercările de a fi atras în teoretizări și explicații și, pe ecrane, chiar vedeam cu adevărat că „așa” e jocul lui. „Am emoții și acum cînd privesc”, mărturisea el cu dezarmantă sinceritate, și iată-l pe Ilie spectator la fel de tulburat ca noi toți, trăind și trăind bucuriile succesului („o lovitură destul de reușită” — își califica propria mișcare; „nici nu mă așteptam să joc atît de bine mingea asta” — adăuga el cu vagă malițiozitate) și drama momentelor dificile cînd partenerul, redutabilul său partener, îl apărea „cît tot terenul de mare”. Ca și jocul, comentariul lui Năstase este proaspăt, de o simplitate curajoasă și, prin aceasta,

victoria. Intre o execuție tehnică oarecare, dar aducătoare de puncte, și o altă extraordinară, dar nesigură ciștigătoare, Năstase, nu mai e nevoie să o spunem, și în această după-amiază de duminică am înțeles-o din chiar estompatetele sale mărturisiri, o preferă pe a doua. Năstase este un inovator constructiv, starea de excepție este starea sa naturală și modestia — reală — ce-l caracterizează nu face decît să lumineze febrilitatea acestor trăiri. Cei care așteptau comentariul campionului campionilor pentru amănuntele lui „senzaționale” au fost înșelați. Nu am aflat nici care e dorința lui cea mai mare sau mai mică, amintirea sa cea mai..., iluzia sa cea mai..., culoarea, anotimpul, actorul, cartea sau orașul cel mai... Am aflat doar că are o soră căreia trebuie să-i cumpere un nou televizor și preferăm să-l știm împovărat de asemenea griji decît de altele. Confesiunea lui Năstase? Priviți-l cum joacă.

seducătoare. Se vede că acestui tînăr de 25 de ani, care vorbește de stele ale tenisului contemporan în termeni ca „e un băiat...”, „eu sînt bun prieten cu el...”, apropiind mitul de domeniul obișnuitului, se vede că îi place competiția, îi place riscul și

STRADA

ÎN căutarea „temperaturii morale a orașului” a pornit Adrian Păunescu și a realizat un excelent scurt-metraj pe care televiziunea noastră l-a difuzat, pe al doilea canal al ei, duminică seara. A pornit, pe străzi, devenite pentru reporterul poet „expresia nefardată a libertății interioare a celor care le străbat”, a pornit în căutarea oamenilor. Și ei erau: Gheorghe Gheorghiu din clasa a II-a E, un tipograf pensionar, copilul care vara trecută voia, la mare, să se joace cu soarele, un student la conservator, tînărul din Cluj care ajutat de nepotul său de 15 ani adunase pene tocmai la Constanța, un bătrîn rămas văduv, o studentă un bărbat angajat în înfrîntoarea incurcături familiale, un milițian, un vînător... „La ce vă gîndeți cînd v-am oprit pe stradă?” întrebă reporterul. Și răspunsurile, ezitățile, privirile, surisurile, gesturile, toate întregesc o atmosferă, închid sau deschid o perspectivă, ne pun pe gînduri. „Nu mă gîndeam la nimic”, răspund unii și spaima noastră se accentuează, semnalul de alarmă răsună acut, deci există oameni care nu se gîndesc la nimic, trebuie să facem ceva pentru ca dinmîca acestui „teatru” cotidian care e strada să se îmbogățească, să se nuanțeze. Cu experiența unor remarcabile sondeaje de opinie tipărite în reviste, Adrian Păunescu folosește acum aparatul de filmat. Ne amintim de un mai vechi film din aceeași „sferă de influență” pe care l-a realizat tot pentru televiziune un alt scriitor, Romulus Rusan. Ne amintim și de altele. Poate că asemenea inițative și asemenea vocații ale scriitorilor noștri, asemenea pasiune pentru investigarea actualității s-ar putea insera într-un ciclu, ar putea deveni o permanență a emisiunilor micului ecran.

Antoaneta Tănăsescu

Micul ecran

ÎNȚÎLNIREA

CUM doar astăzi nu e miine, și cum miine toată lumea va petrece, ar fi cred, neelegant din partea noastră ca tocmai acum să trîntim o critică severă unei emisiuni neizbutite sau unui realizator neinspirat. Mai ales că așa ceva se întîlnește atît de rar pe micul ecran, și mai ales că atitudinea severă nu se potrivește de fel cu starea de veselie ce ne stăpînește mai tot timpul anului.

Și apoi, la nimic nu țin mai mult decît la gesturi elegante și priviri blajine.

De aceea, acum, la sfîrșit de an, perioada rezervată bilanțurilor și felicitărilor sincere și cordiale, ne întrebăm de ce oare Televiziunea nu premiază public emisiunile cele mai fericite, punctele de vîrf din activitatea sa așa cum se procedează în alte domenii artistice, așa cum se procedează și-n literatură, și-n teatru, și-n muzică, și-n plastică etc. Ar fi, credem, o recompensă morală și în același timp un mijloc de stimulare de întrecere, de ridicare a stăchetel un indemn pentru realizarea unor programe mai atractive și interesante.

Ieri seară, sfîrșit de oboseală (fugi după

becuri, fugi după cadouri, mai ales după cadouri etc.) am atîpit pentru o clipă și am avut un vis, pe care merită să-l povestesc.

Se făcea că în cartierul Floreasca, unde mă aflam întimplător, am asistat la întîlnirea tradițională între noul și vechiul an. Ceea ce m-a surprins a fost faptul că cei doi amici aveau forme dreptunghiulare, erau împodobiți cu butoane și intrerupătoare, cu tuburi și cu ecrane, mă rog, într-un cuvînt, semănau cu două televizoare. Unul era puțin epuizat, îmbătrînit, vorba hîrșită, dar celălalt, vai doamne celălalt, arăta ca o bijuterie. În plus, plin de optimism și de o exuberanță molipsitoare. După ce au schimbat obișnuitele saluturi și întrebări (cum ai dus-o? ce mai faci? ce planuri ai?), proaspătul dreptunghi a primit din mina moșneagului o listă cu nume, o listă ce cuprindea momentele-cheie din perioada patronată de dînsul.

Aici sînt premiile, i-a mai zis, citește-le dumneata tînere, la momentul oportun. Asta a spus-o cu un ultim efort, apoi a dispărut într-o fărfurie zburătoare, obiect

fugărit cu înverșunare de arhitectul Vincent. Îmi venea să mă trezesc, simțeam că mi se deschid ochii, dar m-am opus tentației. Voiam să asist la emoționanta citire a listei. Lucru care, într-adevăr, s-a petrecut. Din păcate, o ceată de colindători m-a împiedicat să aud cine a realizat cel mai bun reportaj în 71, cine a regizat spectacolul cel mai frumos, cine a fost cel mai bun operator, monteur, cui i-a ieșit cea mai slabă emisiune (il suspectez pe Adrian Munteanu) și... Dar ultima distincție a fost pronunțată într-un moment de liniște: cea mai bună telecronică a anului aparține... Ei, bine, brusc au apărut clița ingerași cu aripioare multicolore și priviri blinde, cu miinile întinse spre vorbitor. Ceea ce am făcut și eu, evident involuntar. M-am repezit strigînd: candidex și eu, candidex și eu, nu mă uitați. Cineva însă, din imediata apropiere, mi-a tras un zdrăvăn upercut, upercut ce m-a trimis în lumea reală. M-am trezit, mi-am dat seama că n-a fost decît un vis, că în camera televizorului era în priză și tocmai transmitea o emisiune atît de... Dar asta altădată. Afară, patru tînci își încheiau zicerea cu urarea: La anul și la mulți ani!

Radu Dumitru

Telecinema

„The end“

FIREȘTE că numai șantajul sfîrșitului de an mă silește să privesc cu atîta blîndețe enormitatea care va urma. Numai sfîrșitul de an mă poate sili să accept ideea de șantaj — șantajul acesta e coruperea la blîndețe, la îngăduință, la covrigi și la nuci multe, la love story, de la mai sînt oameni buni (de D. Ionescu-Morel) pînă la Zorba grecul. E atîta bunătate aburînd din cozonaci încît trebuie să ai o estetică inoxidabilă ca să ieși pe uliță cu barda, inoxidabilă și ea, căuțînd obiecția intelectuală. (În cea mai recentă conflagrație, pe un pămînt numit pentru prima oară „subcontinent”, multe case, notează trimisul lui „Le Monde”, au fost camuflate cu noroi!) Se merge atît de departe încît se acceptă — nu cu asprime mallarmeană, ci cu un suris anatolfrean — că și toate cărțile polițiste au fost citite, reluîndu-se lectura lor...

În această atmosferă brumărie — de la hotarul lui Quai de Brumes, căci cum aș putea să o reneg, tocmai acum, pe Michèle Morgan, inger al vieții mele, inger căzut din cer în noroiul planetei? — am ascultat basmul cu cei 7 magnifici, de fapt basmul japonez cu șapte samurai repovestit de o americană gură. La început am stat încordat să văd dacă operatorul de serviciu mi-i va lăsa pe toți șapte — experiențele precedente de vineri noapte, cu Van Gogh și Belmondo, dovedind că uneori din filme pot dispărea dacă nu replici întregi, cel puțin personaje așașase. Nu, minat de același spirit al sfîrșitului de an, operatorul, din cabina sa de sus, n-a omorît nici un magnific înainte de clipa hotărîtă în scenariu. Am avut parte de toți — erau șapte, nu șase (acelea caută întotdeauna un autor), nu cinci, nu trei, Luca și Matei, șapte bărbați, șapte caractere, șapte pistoale, evidentă transfigurare psihanalitică a celor șapte pitici din basmele copilăriei. Neatentă la acest aspect freudian al problemei, o Albă ca Zăpada de lingă mine remarcă subtil că ceea ce e minunat la acești băieți nu e cum trag cu pistolul, ci felul cum se mișcă de-a lungul ecranului, cu acea lene venită din voluptatea forței. (Stendhal, fără westernuri, nu zicea altfel despre femei: gîriul unei doamne se vede din felul cum trece strada...).

Sigur că partea cea mai frumoasă a filmului e cea de la început — recrutarea mercenarilor pentru o cauză justă. Dar și mai frumoase — așa mi s-a părut mie vineri, nu știu cum va fi la anul — cit se poate de frumoase, pînă la ameteală, au fost luptele, dar nu luptele în general, ci împușcarea dușmanilor și tilharilor. Mi s-a părut sinteza tuturor filmelor cu împușcături — westernuri și de război — vizionate de la primul meu mic coșmar pînă la ultima idilă... Minunăția — demnă de revelațiile proprii acestei nopți — consta în aceea că pînă la o clipă decisă de scenarist, clipă trasă cit mai sore „the end”, dușmanii mureau cu dușumul, în timp ce dintre magnifici nimeni nu cădea! Superb! Magnifică enormitate, această dulce naivitate a omului care moare cînd vrea scenariul. Nu mint cînd scriu că la fiecare om împușcat, la fiecare căl căzut, am dat cite o lacrimă, ca la David Copperfield, pe vremuri. Mi s-a părut că am plîns mult, cînd deodată a venit scena în care capul bandiților număra pe cei pieriți: zece, cu totul! Doar zece căzuseră — trebuie să ai un suflet de sfînt ca să treci cu bine peste această clipă de Pristanda al inocenței. Accept că am avut un asemenea suflet tîrziu și deplasat. Întru în noul an cîntînd un imn de slavă tuturor regizorilor, tuturor scenariștilor, tuturor cailor, tuturor figuranților, tuturor celor căzuți în filme, „oameni din carne și oase” — cum zice prologul la Paiațe — care de cînd există cinema, dar și comunicate de război, s-au străduit să ne insufle ideea binecuvîntată, enormă și inutilă — conform căreia cu cit ești mai magnific cu atît mori mai tîrziu, și anume mai spre „the end”.

Radu Cosășu

Secvență din „Cei 7 magnifici”

Așadar, din nou (odată pe an) o pagină rezervată publicării celor nepublicabili. „Atelierul literar” și-a obisnuit de multă vreme cititorii cu acest auxiliar al său („vitru de rebuturi”) menit să demonstreze practic, cu cele mai „competente” exemplificări, cum nu se fac versurile. Alegem și acum, din bogata colecție anuală a coșului redacțional, „piesele de rezistență”, cele mai compatibile cu multiplele influențe terapeutice și de pedagogie literară ale atelierului nostru (în mijlocul cărora virtuțile zimbelului sînt întotdeauna o nobilă, salutară prezență!).

Dorindu-le cititorilor și neobosiților noștri corespondenți o lectură agreabilă și semnificativă, le adresăm în același timp cordialul „La mulți ani!” al prea-umilului lor „poștaș” care, ținînd cu tot dinadinsul să-și păstreze (măcar) vechiul nărav infantil al uimirii, al libertății de a arăta cu degetul, va iscăli și de acum înainte cu propriul său arătător, adică...

...Index

Pastel

Din neguri lacrimi curg de sus
Pe trupul verii moarte
Miroase tot a descompus
Din față pină-n spate

În goluri nasc presentimente
Schițind toamnă pustie
Pămîntu-ngroapă oseminte
De pe-o boltă de leșie.

Tăcerile mate șoptesc
Fraze fripte la tot pasul
Un fund opac de zare moare
Sufocat sosindu-i ceasul

Banală-i vremea ce se scurge
Pe nervii noștri plini de ochi
Pe-o bancă-n parc o eucuaie
Aruncă-n juru-i numai stropi.

H. IONICĂ

Garajul

Singerau pădurile
sucălesc sucul
taruf spusei
și pier
ucigașilor
conștiința nu vă iartă
o! elan sublim
inflăcărare la fel
vom construi
marea construcție
garajul
viitorului.

Pompi IONESCU

În cizmulițe

Ieri iubito-n cizmulițe,
Cu palton și cu batic;
Mi-ai picat în năzuințe,
Ca de tine să nu-abzic;

Ci să-ți viu mereu pe cale,
Să te-admir pin-la extaz,
Căci sînt farmecele tale
Cizmulițele de azi...

Le-am privit în ochi cu sete
Și pe tine-n ele crin;
Căci mai mindră dintre fete
Vii cu ele sub senin!...

Am răsfrînt privirea-odată...
Să le las... să scap de foc;
Dar pașitul tău de fată
Mi-au adus ochii la loc;

Să le-admir cu însetare,
Al lor farmec pe picior;
Cum te zboară pe cărare,
Sub lin salt de sinișor...

Și prelung, prelung în zare,
Am privit al lor talaz;
Tu în ele pe cărare
Să mă-aprinzi pin-la extaz!

T. BEJAN

Să scriu, să scriu...

Poezia mi-e mamă
Iar cîntecul mi-e tată,
Noi trei laolaltă
Formăm o familie încheată.
Ei toți mă îndeamnă mereu
Să scriu, să scriu, să scriu!

Coșbuc lumina aprindea
Cînd inspirația îi venea.
Și eu am luat exemplul lui
Să scriu, să scriu, să scriu!

În pustietatea ce mă apasă
Nu-s singur la masă,
Un suflu lăuntric mă îndeamnă
Să scriu, să scriu, să scriu!

Eminescu, un mare talentat,
Cînd fruntea și-a-nălțat
Pe mine el m-a învățat
Să scriu, să scriu, să scriu!

Sandu PLOSCARU

Început de toamnă

Frunze galbene
Vezi pe oriunde
Unde-s copaci.
E început de toamnă
Pomii-s încărcăți de roade
Mere, pere, prune, piersici etc.
Strugurii de asemenea.
Încet, încet,
Începe să culcagă.
Nu odată, ci pe rînd.
Școlarii merg la școală
Începe iar sculatul
Cu noaptea-n cap
Toată lumea infierbîntată
Se pregătește pentru iarnă
Cu spoitul, cu conservatul,
Cu îmbrăcătul, cu încălțatul etc.
Teatrele se deschid iară
Cînd și cînd
Vine și ploaie
Asta este începutul
Unii mor, alții se însoară, se mărită
Iar alții apar pe lume
Bineînțele noii născuți.
Bonjours automne!

Geta BREAZU

Cînd veneai de la servici

MOTTO:
Chiar și cînd vii de la
treabă
Dragostea nu ține cont;
căci și-atuncea ea
te-ntreabă
despre-al ei străvechi
decont.

Te-am privit aseară, dragă,
Cînd veneai de la servici,
Și mi-am zis: că-o
viață-ntreagă,
Te-aș privi ca de aici:

Erai zveltă la frizură,
Cum privirile se-mpac;
Fraga pîrgă de pe gură
Îți sta dulciuri ce se plac.

Amanta

Cum ți-ai închipuit vreodată,
Că-ai să ajungi prin șert
bogată?

Tu umblai năluca-n viață
De rînd erai ca precupeață
Și-ți făceai gînduri șovine
Pe scopuri numai în rușine.
Talpa unde ți-a căleat
Doar familii ai dezbinat.
Asta ți-o fi oare firea,
Să strici altora iubirea?
Cum umblai în concubine
Poate-n vreme de tinerețe
Prin necinste-n tandrețe
Si cum scopul l-ai ajuns
Stăpînă-n zestre tu te-ai pus.
Le-ai dat vrajbă, pe vecie
Și-ai descins o căsnicie,

Ca să-ți faci căpătuială
Pe-a lor vrednică rînduială
Te-ai proptit și la instanță
Cu rușine, ignoranță,
Legea să o duci de nas
Succesiunea să-ți vie-n fals.
De-ai ajuns în bătrînețe
Băbătie în două fețe
Că ți-acoperi tinerețea
Prin minciună ți-e suplețea.
Dar la dreapta-judecată
Cea divină de apoi
Te vei căi că ai fost strigoi
Și-ți vei găsi năpastă.

T. L. BALABAN

Visul

E o liniște pustie
Nu s-aude chiar nimic
Doar vîntul de abia adie
Sus în deal și pe colnic.

În liniștea asta de mormint
Doar greierele nu-i un sfînt
El n-a uitat trîlul de seară
Și-l cîntă acum ca astă vară.

Din cînd în cînd, din somn trezit,
Un ciine latră răgușit.
Nu e nimic în jurul lui
Dar îi e frică de mumii.

Tot astfel sar din somn și eu
O văd pe ea în patul meu
Cu mina ușor ridicată
Că-mi mîngieie fruntea cea lată.

Dar nu e ea, mi s-a părut
E doar un vis cu-n inger sfînt
Ce-mi face noaptea mai frumoasă
Și văd prin el a mea mireasă.

Titti TUNARU

De ce oare?

De ce oare un băiat
Cînd se află ling-o fată
Se imbată imediat
Și fericirea-l cuprinde îndată?...

De ce oare în viață
Omul își dorește
Să aibă mereu în față
Ființa ce-o iubește?...

De ce cînd iubește
Omu-i fericit
Iar cînd iubirea-l părăsește
E un nenorocit?...

Numai fiindcă existența
Se bazează pe sentimente
Și fiindcă ele își au esența
În anumite momente!

Ivan DOBRE

Accident

Viața omului e plină de peripeții
Din copilărie pînă în pragul tinereții,
Dar nu uita că se continuă
Se succede în linie perpetuă.

Omul e chinuit de el însuși
De ideile cuprinse în fișii

De accidentul vieții — boala
Ce asupra-i vine ca o raclă.

Dar toate se scurm, se succed
Din bine în rău, din rău în bine,
Ca a munților filoane
Ca al pescarilor năvod.

Costache ALUNIȚĂ

Clocot

Din cînd în cînd se aude cite un pas,
Dispare-n umbră, iese la lumină.
E o persoană? sau poate o vecină?
În miezul nopții negre fără glas.

Luminile sînt singure în boarea rece.
Zorile senine apar ca pe furate,
A orașului inimă începe a bate.
Iar tu, ești curios, ce se petrece?

Mai tare, tot mai tare, mișună mulțimea:
Zgomotele se-ntetesc hureiesc motoare.
Zîmbesc toți, sub a cerului pudoare.
Sînt oameni și femei — e mulțimea.

Șerban CAZANGIU

Erotic

Nu știi, cum simt, apropierea ta din depărtări
cum depărtare-apropie instinctele chemări
cum ambianța, unește gîndirea reciproc;
la fel, ca fauna și flora trăind la un loc!

Te-am cunoscut, turburîndu-ți simțirea,
fără să știi și să-mi aprobi iubirea.
Tu ai fost dorul plin de erotic
dor trecător de ani în himeric.

Tu copilă, cu visătoare-ți fire
neștiutoare, iubeai în neștire!
Iubirea-i panaceu și visuri de comori
Aromă, culori, imbold, miresme și flori.

Ea vine plutind, pe aripi cîntînd,
Ca o săgeată, în aer vibrînd.
De mult doream ca risipitele gînduri
În versuri să le-adun și să le dau porniri!

Stamate PREDA

Viața și spiritul lui Rivarol

În timpul revoluției

SE apropie taifunul care va mătura un regim, va dărâma tronul Ludovicilor, va prefăce în pulbere instituțiile și pălmuie obrazul catifelat al unei clase sociale. Mecanismul social-politic și legile morale vor fi în curând altele nu numai în Franța, fiindcă unde seismul se vor propaga în toată Europa.

Pentru Rivarol, care implinește 36 de ani, începe epoca de luptă. Dar pentru o cauză nedreaptă și condamnată de mersul înainte al istoriei. Omul de spirit Rivarol se dovedește fără spirit de judecare a fenomenelor politice, sociale. El e cu fața înapoi, spre un trecut care trebuia să moară pe rugul Revoluției apropiate. Omul cu spiritul mobil e, de astă dată, de partea inerției. Iată-l prezent în cenaclele acelor care vor ispăși sub lama ghilotinei, printre nobilii reacționari din saloanele marelui de Beauveau și ale marelui de Ségur. Acolo se redacta pamfletul *Les Actes des Apôtres*. Colaboratorii vor fi urmăriti pentru crima de lez maiestate populară.

Începutul lui iulie 1789. Rivarol vrea să slujească monarhia. Chiar în preajma căderii Bastiliei e colaborator principal la un *Journal politique national* din care apăruseră două serii de câte 23 și 24 de numere sub conducerea abatelui Sabatiers de Castres și acum pornește a treia serie redactată de M. Salomon. Noul Salomon de la Cambrai era Rivarol. Propovăduia o revoluție fără sînge pe caldarim și, astfel, Franța va fi singura națiune care se va putea glorifica prin așa ceva. Cu toată asprimăa logice și a ironiei din care avea de unde risipi, el stigmatiza pe cei rău intenționați și pe politicieni. Dar Rivarol scria pentru posteritate... în numărul din 12 iulie prezenta și comenta fapte întîmplate cu trei luni în urmă. Cînd din zidurile Bastiliei rămăsesse gramezi de bolovani și revoluția își lărgea vadul, Rivarol se refugie într-un sat lingă Noyon, la castelul prietenului său Lauraguais și continuă în liniște (acuma!) studiul cauzelor Revoluției și calculul consecințelor ei. Tipări ziarul la Bruxelles. La Paris nici nu ar fi găsit tipografi. Printre mințile limpezi din Adunare, tipăritura avea căutare. Cu toate piedicile — factorii poștali sabotau distribuția, abonații erau nemulțumiți —, continua să apară. Era acuzat că se vinduse minișterului. „Vindut da, dar nu plătit!” — replica Rivarol. Și continua să aplice fierul incins al criticii deopotrivă proștilor guvernului, furiei poporului și vicilor de la Curte. Discipol credincios al enciclopediștilor și al filozofilor, Rivarol disprețuiește noblețea de la Versailles, dar admiră aristocrația inteligentă. Cînd abatele de Sabatier îl părăsește ca să-și aranjeze gospodărește drepturile la pensie, el se pune la adăpost ca să scrie. Chiar după ce regele e închis, continuă cu aceeași însuflețire să lupte „pentru ca autoritatea regală să fie restabilită”. E mîndru că cititorii săi sînt cele mai nobile spirite din Europa. Încăpăținat să scrie istorie, nu cedează efemeride: la începutul anului 1790, a ajuns cu expunerea abia la zilele din octombrie. Drept e că nici un istoric nu va depăși unele pagini în care se îmbină gîndire profundă, expunere precisă și vigoare sugestivă. Dar

după numai opt numere sporadice (în loc de 24), *Jurnalul politic național*, în care lupta „pentru monarhie, dar nu pentru un monarh prost”, încetă să mai apară. Pentru că „a scrie o istorie atît de apropiată înseamnă a diseca pe viu”.

În grabă scrise și tipări un „Dicționar al marilor oameni ai revoluției”. Dar ce departe sîntem de celălalt, de „Micul almanah” de la 1787. Au trecut numai trei ani, dar și zodia epigramelor odată cu ei. Nimeni nu mai rîdea. Dicționarul se născuse mort.

Acuși furgoanele vor goni pe străzi cu material pentru eșafod. Lingă o cafenea, la colț de drum, pictorul David, cu sînge rece și creion sigur, va schița într-un carnet chipul din ultima oră al actorilor epocalei tragedii. Rivarol își da seama că regele își pierde popularitatea și căuta să-și îndeplinească planul de salvare. Oratorii populari să fie pătrunși de adevărul că numai su-

palatul regal percheziționat, se vor găsi într-un scrin memoriile trimise de Rivarol.

Bruxelles și Londra

P RIMUL popas e și cel mai din apropiere: Bruxelles.

Acum nobilimea e la pămînt, meditează Rivarol. Regele ar trebui să se sprijine pe popor.

Parisul dinaintea revoluției e la Bruxelles: monarhiști, constituționali, absolutiști. La ce bun să se ostenească înnegriind hirtie, cînd avea oricînd auditor?

La Paris, locuința lui Rivarol a fost percheziționată, dar nu se găsi nimic deosebit de compromișător. El află din *Monitor* că a furnizat subiectul unei ședințe a Convenției. Se întîlni la frontieră cu soră-sa Francoise și o sfătui să-l decidă pe Dumouriez să ridice ar-

Rivaroliana

Am întîlnit pe M. de Florian. Un manuscris ieșea din buzunar. I-am zis: „Dacă nu ați fi cunoscut, vi s-ar fura.”

— Dați-mi un epigrafi pentru broșura mea, — îi ceru abatele de Babilviere.

— Pe legea mea, nu vă pot oferi decît un epitaf.

Trebuie să îndepărtați proștii. Ei sînt acei care au început. Au făcut douăzeci de răni pînă să capete una.

— Ce credeți de acest distih, domnule Rivarol?

— E bun, dar are lungimi.

Despre Lauraguais: „Ideile sale sînt ca bucățile de sticlă indesate în coșul geamgiului: limpezi luate una câte una; obscure laolaltă.”

Un prost se lăuda că vorbește patru limbi.

— Te felicit — îi spuse Rivarol —, ai patru cuvinte împotriva unei idei.

Sînt oameni care n-au de pe urma averii lor decît frica să n-o piardă.

Dreptatea se compune din adevăruri pe care trebuie să le spui și adevăruri pe care trebuie să le taci.

La o reuniune, într-un salon, Rivarol ațipește.

— Să nu vorbim ca să nu-l trezim, — spuse unul din oaspeți.

— Dacă nu mai vorbiți, de ce să mai dorm, interveni Rivarol, deschizînd ochii.

— Te-am auzit ieri vorbind unor proști, — îi reproșă un amic.

— Le vorbeam de teamă să nu-i ascult.

Înainte să moară, Rivarol și-a compus următorul epitaf:

„Lenea mi l-a răpit înaintea morții.”

În românește de S. P.

veranul poate stăvili îndrăznelile Adunării pe care mulți n-o îndrăgeau.

Rivarol ocupă acum un apartament elegant mobilat, are echipaj la scară. Zvon circula că e stipendiatul casei regale. Spionii raportează consfăturile care se țin tîrziu după miezul nopții la numărul 193 pe strada Saint-Marc „unde se conspiră împotriva libertății și a constituției”. După percheziția ordonată de Clubul Cordelierilor, Rivarol se convinge de riscurile unei conspirații. Între timp Ludovic făcuse ultima greșală tactică: fugi la Varennes.

După aducerea lui înapoi, din bruma de autoritate regală rămasă o umbră. *L'Ami du Roi* nu mai poate apărea. Procurorul acuză pe redactori. Ca să scape de urmărire, Rivarol se refugie lingă Paris, la Maisons (azi Maisons-Laffitte). Aici, gîndește el, va scrie lucrarea care de mult îl preocupă, „Suveranitatea poporului”. Compune un discurs de care era sigur că, pronunțat de rege, ar aduce pe calea împăcării și pe cei mai înverșunați antimonarhiști. Vis de poet în 1792. Asupra Capitalei mohorîte, spînzură nori grei de năpraznică furtună gata să izbucnească. Rivarol obține pașaport pentru Anglia sub motiv că are de aranjat chestiuni familiare cu părinții soției... La 10 iunie e în drum spre Ostende. După o săptămînă, poliția revoluționară îl caută. Încă o săptămînă și celui de-al XVI-lea Ludovic i se va pune boneta roșie. După ce va fi dus la Temple și

mele în favoarea regelui. (Să ridice armele? Să dea cu pușca în idei? Spionele deosebite au vult să se contracize...) Dar generalul e acum comandantul armatei și are alte ambiții. Cînd, peste puțin capul regelui cade în coșul primitor al lui Sanson, nervii lui Rivarol sînt prea tociți ca să reacționeze, mai ales că „lovitura căzupe pe o marmură desfigurată.” Regina urcă și ea pe eșafod, fratele și cumnata sînt la închisoare, Rafael, copilul său, cerșește. Dar bani nu are nici el, Rivarol; împărțise din belșug emigranților săraci.

În 1794 Rivarol e la Londra pentru scurt timp, pentru că îl dezgustă politicienii și mai cu seamă nu-i plac englezoaicele care „sînt frumoase dar au amîndouă brațele stîngi”. După un an, bolnav de plictisul insularilor, se înapoiază pe continent. Un naufragiu învioră drumul spre Hamburg! Ajuns aici se hotărîse să claseze maldărul de note și de apotege din sacii care s-au ținut de el ca o cochilie de melc. Aici primește vizita lui Rafael — un copil de 15 ani care nu-și cunoaște mama —, aici îl vizitează vicontele de Rivarol, adică fratele său Claude François, care trecuse la un pas de ghilotină. Află vești multe. Una mai ales îl bucură: beneficiind de proaspetele legi ale republicii, soția lui ceruse și obținuse divorțul. La Hamburg, sînt multe vizite de făcut familiilor regaliste. Cîtă bucurie pentru un *causeur* căruia îi place atît de mult să fie as-

cultat și să se audă! „Uite la Nemții ăștia. Se cotizează ca să priceapă o vorbă de duh!” Iată de ce, opt ani după ce plănuse lucrarea „Suveranitatea poporului”, abia ajunse să-i schimbe titlul în „Teoria corpului politic”. Rivarol nu e grăbit, deși scrierea politică cere, de multe ori să fie îndeplinită la cald.

Hamburgul îl va păstra cinci ani. Aici încheie un contract cu librarul editor Fauche pentru „Noul Dicționar al limbii franceze”. Acesta, nemulțumit că sosește manuscrisul în întîrzie, atrage pe Rivarol și-l pune sub lacăt, păzit de santinele. Astfel constrîns, indolentul autor trimitea zilnic la tipografie cîteva file de caiet. Și ofta: „Par aidoma unui amant silit să-și disece iubita”. Scrise 130 de pagini dezlănate și le completează cu o „Recapitulare” de 108 pagini. Așa apărură „Discursul preliminar”. Pagini bogate în idei, dar expunerea dezordonată ca o cameră de copil.

În 1799 baronul de Thauvenav rămas credincios lui Ludovic al XVIII-lea, îi cere lui Rivarol un pamflet contra lui Napoleon. Rivarol e încîntat și nu cere decît cheltuieli de imprimare; chiar banii proveniți din vînzare, propune să-i dea pentru opere de binefacere „după recomandăția regelui”. Imaginează un plan pentru ca să obțină fonduri și o colportare bună. Trebuia să apară trei fascicule pe săptămînă. De la Mittau, unde se afla în exil, Ludovic îi trimite 500 de ducăți de Olanda (Curtea era în criză financiară). De la baron, 50 de ludovici pentru hirtie. Obisnuitul clișeu, bani pentru hirtie... dar lucrarea nu mai apare. Secretarul lui Rivarol pipiriu des Entelles, obține din caseta regală 50 de ducăți ca să-și stimuleze stăpînul și să-și țină trează conștiința respectării angajamentului! Trec săptămîni, alte cereri, alți ludovici. Secretarul asigură pe de Thauvenav că scrierea progresează și că paginile sînt pline de finețe spirituală. Adevărul: Rivarol nu scriese nici un rînd. Cînd baronul dorește să vadă manuscrisul, pornesc amînări săptămînale. Ca să-l ambigioneze, îl acuză de lasitate, că așteaptă căderea lui Napoleon. Dar Rivarol nu-și pierde cumpătul. După ce îi plimbă prin fața ochilor vreo 20 de caiete, mai obține 100 de ludovici. A fost o scenă de comedie bufă. Dacă baronul ar fi avut curiozitatea să le foileteze, ar fi găsit paginile de nici o literă întinate!... Doar o frază la capitolul *Prospect*: „Epoca îmi pare favorabilă pentru scris”. E penultimul capitol al *Rivaroliane*. Ultimul s-a jucat la Berlin, unde marele lenes plecă nu ca particular, ci în calitate de „ambasador fără mandat al unui rege neîncoronat”. Va fi cea de pe urmă încarnare.

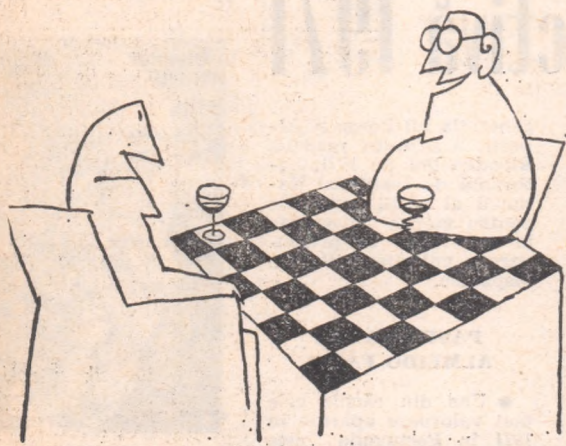
Acum nu-l mai obsedează decît întoarcerea în Franța. Aștepta rezultatul misiunii date soarelui sale. De Beurnonville veghea; Fouché era informat de relațiile lui Rivarol cu dușmanii patriei, „că niciodată nu va fi bun cetățean și republican”. În lipsa lui, e închisă Françoise. Totuși Rivarol nu cedează. Se decide să plece la Dresda. Va vizita celebra galerie de tablouri și va lingui pe margraf. Mulțumită bunelor legături ce întreținea cu guvernul republicii, va obține iertare pentru dînsul. Vînde biblioteca pentru 60 de ludovici: principeselor Dolgorowki și Galitzin. Sigur de izbîndă, anunță pe Manette că va fi „pe malurile Rinului în primele zile ale lui aprilie”. Dar la 4 aprilie se simte indispus, febril: a doua zi rămîne în casă. Peste patru zile se diagnostică o pneumonie infecțioasă. Prieteni îl veghează. Unii în permanență: Dampartin și Donadieu. Un francez, în trecere prin Berlin, își întrerupe călătoria și se instalează la căpătîiul suferindului. În poziția ce trebuie să stea în pat, durerile sînt atroce, dar nu se revoltă pentru că „în pat a conceput cele mai frumoase gîndiri” — spune Rivarol. A șasea zi se simte mai bine. E într-un fotoliu lingă fereastră. Ca să glumească face un calambur pe seama doctorului: „ce cher Formey a eu bien pour me déformer”. În aceeași zi începu să delireze. A doua zi dimineața — 11 aprilie 1801 —, respirația deveni agonică. În ultima clipă, pe obraji se schiță un suris. Peste cîteva minute, intră d'Ancillon, ilustru membru al Academiei berlineze. Și celor de față, care îl cunoscuseră pe Rivarol, nu le părău exagerate cuvintele venerabilului academician: „Ce om de geniu am pierdut!” — rostite cu un strigăt de durere.

Pierderea era mare. Avea numai 48 de ani. Fusese un fiu risipitor de veră și inteligentă specific frantuzească. Se menținuse celebru în permanență. De Lescure, unul din cercetătorii vieții și operei lui Rivarol, sintetizează în încheierea studiului său: „A lăsat cea mai credincioasă și cea mai strălucitoare imagine a conversației și a spiritului francez”.

Sasa Pană

À la manière de ...

saul steinberg

benedict gănescu

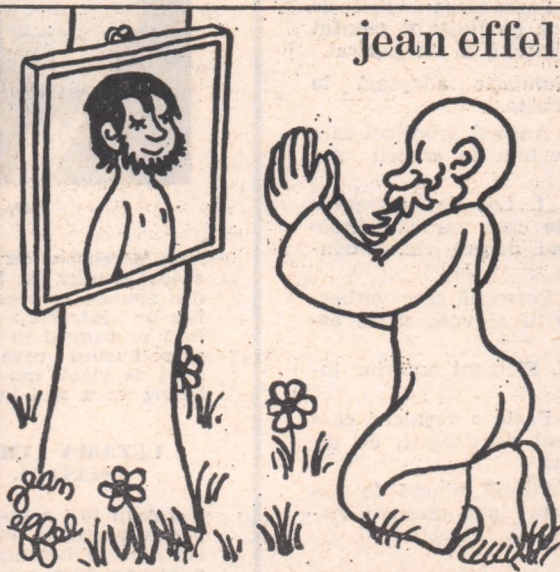
vasile crăiță-mandără

florin pucă

jean effel

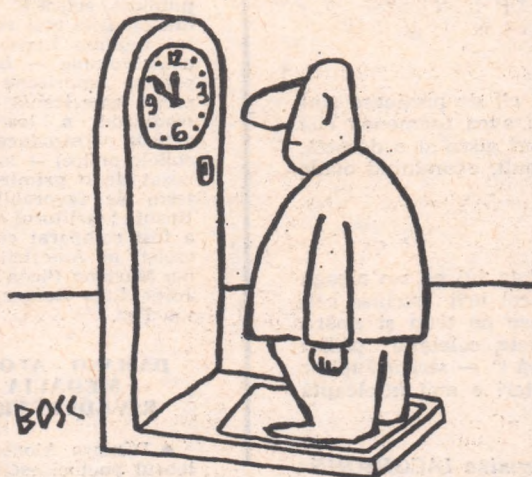
roland topor

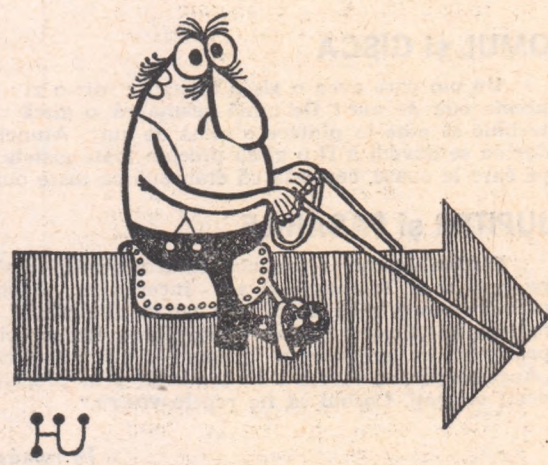
octavian bour

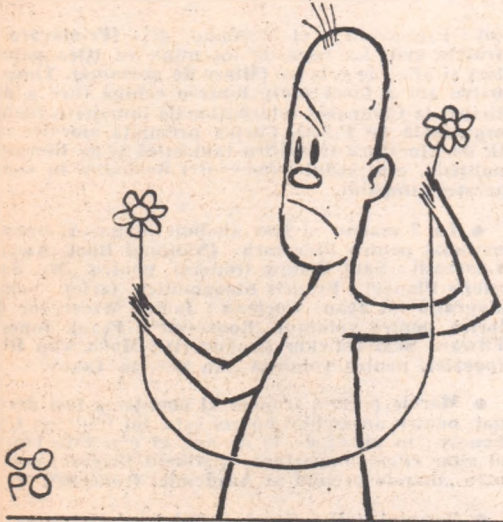
bosc

helga unipan

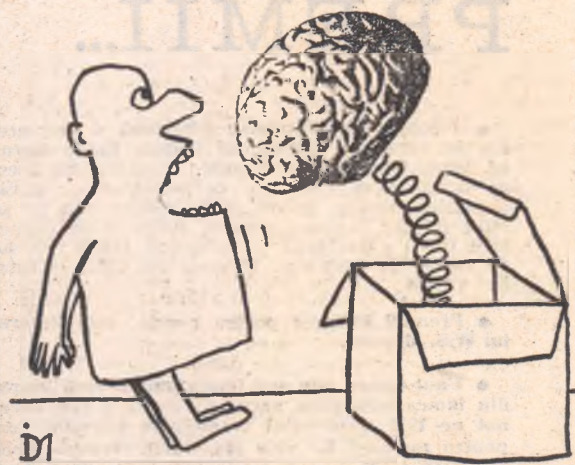
ion ponescu-gopo

adolf born

ion dogar-marinescu

... de ION DOGAR*MARINESCU

AMBROSE BIERCE :

Atracția din ce în ce mai mare pe care o exercită asupra sensibilității contemporane personalitatea neobișnuită și complexă a scriitorului american AMBROSE BIERCE (1842—1914?) se datorește mai ales stilului său incisiv, de o limezime condensată și rece. Publicist și autor a numeroase scrieri fantastice și umoristice, multe din ele cu un pronunțat caracter de satiră socială, „Bierce cel amar” — cum i se mai spunea — a început să-și câștige o largă popularitate abia după moartea sa misterioasă pe meleagurile mexicane, moarte învăluită într-o aură de legendă cu nimie mai prejos decât fantasticul scrierilor sale. Aforismele, epigramele, calambururile din „Dicționarul diavolului” și fabulele inverse din „Aesopus Emendatus” dezvăluie de cele mai multe ori mici adevăruri amare, observate cu minuțiozitatea unui entomolog. O selecție din scrierile lui Ambrose Bierce este în curs de apariție în colecția „Biblioteca pentru toți”.

Din „Dicționarul diavolului”

ADMIRAȚIE, s. f. Recunoaștere politicoasă a asemănării altuia cu noi înșine.

ANTIPATIE, s. f. Sentiment pe care ți-l inspiră prietenul prietenului tău.

BIGAMIE, s. f. Greșală pentru care înțelepciunea viitorului va acorda o pedeapsă numită „trigamie”.

BUNAVOINTĂ, s. f. Prefață scurtă pentru zece volume de pretenții.

CARTEZIAN, adj. Privitor la Descartes, filozof renumit, autor al cunoscutului dicton *Cogito ergo sum* — dicton prin care credea el că a demonstrat realitatea existenței umane. Dictonul poate fi însă corectat în felul acesta: *Cogito cogito ergo cogito sum* (Gîndesc că gîndesc, deci gîndesc că exist). Și nici un filozof n-a ajuns încă la o mai mare certitudine.

CĂSĂTORIE, s. f. Condiție în care se află o comunitate de oameni alcătuită dintr-un stăpîn, o stăpînă și doi sclavi, adică, în total, doi oameni.

COMPROMIS, s. n. Aranjament de interese contradictorii care dă fiecărui adversar satisfacția de a crede că ceea ce i s-a dat n-ar fi trebuit să fie al lui și ceea ce i s-a luat ar fi trebuit să fie.

A CONSOLA, v. A demonstra că pierderea suferită a fost un rău mai mic decât mila.

CONSUL, s. m. În politica americană, persoană care negăsindu-și o slujbă,

primește una de la stat, cu condiția să părăsească țara.

A CONVERSA, v. A comite o indiscreție fără a fi provocat, dintr-un impuls lipsit de sens.

A DEMISIONA, v. A renunța la o onoare în schimbul unui avantaj. A renunța la un avantaj în schimbul unui avantaj mai mare.

EGOIST, adj. Lipsit de considerație pentru egoismul altora.

EGOTIST, s.m. Persoană de prost gust, mai interesată de ea însăși decât de mine.

GELOZIE, s. f. Preocupare inutilă de a păstra ceea ce nu poate fi pierdut decât dacă nu merită să fie păstrat.

INVIDIE, s. f. Emulație adaptată la capacități meschine.

MAIMUȚĂ, s. f. Animal arboricol care se simte foarte bine în arborii genealogici.

MĂNĂSTIRE, s. f. Loc de retragere pentru femeile care vor să trîndăvească meditănd despre viciul trîndăviei.

PISĂLOG, s. m. Persoană care vorbește atunci cînd tu ai vrea să te asculte.

PLĂCINTĂ, s. f. Element anterior indigestiei.

PREZENT, s. n. Parte a veșniciei care desparte tărîmul dezamăgirii de tărîmul speranței.

RĂBDARE, s. f. Formă minoră de disperare, deghizată sub masca virtuții.

Din „Aesopus emendatus”

OMUL și GÎSCA

Un om care avea o gîscă își spuse într-o zi: „Îa te uită cît de prețioase sînt aceste ouă de aur! De bună seamă că o gîscă care poate avea asemenea ouă trebuie să aibă în pintece o mină de aur”. Atunci omul omorî gîsca și o despică, dar ea se dovedî a fi o gîscă precum toate gîștele. Ba mai mult, examinînd ouăle pe care le ouase, constată că erau ouă ca toate ouăle.

JUPITER și PĂSĂRILE

Cîndva Jupiter a poruncit tuturor păsărilor să vină în fața lui ca s-o aleagă pe cea mai frumoasă și s-o încoroneze. Atunci corbul cel urît strînse cele mai frumoase pene căzute de pe la alte păsări și le prinse pe trup și apărî în fața lui Jupiter minunat împodobit. Recunoscîndu-și penele, celelalte păsări protestară cu indignare și începură să-l jumulească. „Opriți-vă!” — strigă Jupiter „Această pasăre care s-a înveșmîntat prin propriile sale puteri e mai înțeleaptă decât voi toți. Corbul să fie regele vostru.”

În românește de Hermina IACOBSON

PREMII...

● Premiul Nobel pentru literatură a fost acordat în acest an scriitorului chilian Pablo Neruda (n. 1904). Dintre scrierile sale: Douăzeci de poeme de dragoste și o cîntare de deznădejde (1924); Tentativa omului infinit (1925); Rezidența pe pămînt (1931); Cîntecul general (1950); Ode elementare (1954); Navigații și întoarceri (1959); O sută de sonete de dragoste: Pietrele din Chile; Cîntece de vitejie.

● Premiul Pulitzer pentru poezie este decernat lui W.S. Merwin.

● Unul dintre cele mai importante premii literare din lumea hispanică, premiul Barral a fost decernat pe 1971 scriitorului argentinian Haroldo Conti pentru romanul *En vida* (În viață). Haroldo Conti, în vîrstă de 46 de ani, este profesor de filozofie și de latină. A mai obținut în ultimii ani cîteva premii importante, dintre care menționăm premiul e-

diturii Fabril pentru romanul *Sudeste* (Sud-est) și premiul Universității din Veracruz (Mexic) pentru un volum de nuvele intitulat *Todos los veranos* (Toate verile). Ținînd seama de prestigiul literar necontestat, precum și de orientarea progresistă a operei lui Haroldo Conti, organizatorii concursului Casa Americilor din Cuba l-au invitat în urmă cu doi ani să facă parte din juriul pentru roman. Decernarea premiului Barral reprezintă pentru Conti consacarea definitivă. Din juriu au făcut parte personalități de primă mărime ale vieții literare spaniole și latino-americane: Vargas Llosa, Carlos Barral, Felix de Azua, José María Castellet, Salvador Clotas și Juan García Hortelano.

● Premiul Lazarillo, care se acordă celor mai valoroase lucrări destinate copiilor, a fost decernat anul acesta scriitoarei Maria Puncel Raparaz, pentru volumul *Operación pata de oso* (Operația labă de urs).

Într-un interviu acordat imediat după festivitatea de premiere, Maria Puncel Raparaz a declarat că a devenit scriitoare povestind celor șapte frați mai mici povești auzite din bătrîni și adaptîndu-le la situații noi, caracteristice lumii moderne. Cu timpul, invenția poetică a căpătat o pondere tot mai mare și, pe cînd lucra la o companie de teatru de păpuși, a așternut pe hîrtie primele piese pentru co-

pui: *Primavera y el hermano gris* (Primăvara și fratele gri), *La hora de los muñecos* (Ora păpușilor) și *Miel de retama* (Miere de grozămă). Timp de patru ani a făcut parte dintr-o echipă care a participat la Campania internațională împotriva foamii, organizată de F.A.O. Cartea premiată, amestec subtil de literatură științifico-fantastică și de literatură polițistă, este rodul experienței dobîndite în cadrul acestei campanii.

● La 2 martie a fost atribuit în S.U.A. premiul național pentru literatură (National Book Award). Laureatii: Saul Bellow (roman), pentru „*Mr. Sammler's Planet*”; Francis Steegmuller (arte), pentru biografia lui Jean Cocteau; James Macgregor (istorie), pentru volumul „*Roosevelt*”; Frank Jones și Edward Seldenticker (traduceri); Mona Van Duyn (poezie), pentru volumul „*To See, to Take*”.

● Marele premiu francez al poeziei a fost decernat, pentru ansamblul operei sale, lui Philippe Chabaneix: în vîrstă de 73 de ani, el mai este laureat al altor cîteva importante distincții literare, printre care „marele premiu al Academiei franceze”.

● Premiul italian Strega, aflat la al 25-lea an de existență, a fost acordat lui Raffaello Brignetti, pentru volumul *Plajă de aur*.

Meridiane

Retrospectivă 1971

SCOPUL POEZIEI

● W. H. Auden scrie textul pentru imnul Națiunilor Unite. Muzica: Pablo Casals.

Pablo Casals

La întrebarea care este scopul poeziei, W. H. Auden spunea în acest an într-un interviu: „Să-i faci pe oameni în stare să se bucure ceva mai mult de viață, sau să o îndure ceva mai ușor”.

LEZAMA LIMA, ESEISTUL

● Anul 1971 a însemnat pentru poetul și prozatorul cubanez Lezama Lima o recunoaștere a marilor sale virtuți de eseist și dincolo de granițele Cubei. Două importante edituri spaniole (*Alianza Editorial* și *Barral*) au publicat selecții ample din eseurile mai vechi ale lui Lezama Lima. Cele două volume — *La expresión americana* (Expresia americană) și *Introducción a los vasos órficos* (Introducere la cupele orfice) — s-au bucurat de o primire extrem de favorabilă în Spania; scriitorul cubanez a fost comparat cu marii eseisti ai Americii latine, Mariano Picón Salas, Jorge Luis Borges, Octavio Paz.

DÁMASO ALONSO, MEDALIA RIVADENEYRA

● Dámaso Alonso, celebrul poet și eseist din

generația lui Lorca și Alberti, a primit medalia *Rivadeneyra* pe 1971, acordată de Institutul Național al cărții spaniole pentru merite deosebite în activitatea de promovare a valorilor literare hispanice.

PASIUNEA LUI ALMEIDO FARIA

● Una din cărțile cele mai valoroase apărute în 1971 în Portugalia este romanul *A páixao* (Pasiunea) de Almeida Faria. Autorul a debutat acum cîțiva ani cu *Rumor branco* (Rumoare albă) și este unanim considerat o revelație a romanului portughez.

REEVALUĂRI BRECHT

● Spectacolele prezentate de Berliner Ensemble în Franța, provoacă atitudini de reevaluare printre „brechtienii” francezi. („Ni se pare că sin-

Bertold Brecht

tem din ce în ce mai sensibili la Brecht și din ce în ce mai puțin sensibili la brechtianismul sistematic, întreținut de teatrolologii noștri de profesie, Berliner Ensemble n-a renegat spiritul lui Brecht, dar a reușit să-l încarneze mai simplu, să-l facă să treacă în actualul reprezentăției teatrale” — scrie criticul Robert Kanters).

AN FERTIL PENTRU ROMAN

● Anul care a trecut este considerat un an fertil pentru romanul albanez. Printre scrierile de mare succes: *Sudul alb* de J. Xoxe și *Cronică în piatră* de Ismail Kadare.

„DE LA VIS LA VIS”

● Eugen Ionescu este primit solemn în Academia Franceză. („Dumneavoastră cereți publicului dumneavoastră o participare de la vis la vis și contați pe geniul lui pentru a vă împlini talen-

Eugen Ionescu

tul”. — Din discursul omagial rostit cu acest prilej de profesorul Jean Delay).

POEZIE, PROZĂ, TEATRU

● Cîteva din lucrările mai importante ale anului literar în Bulgaria: poezie — *Creațiunea* de Vladimir Golev; proză — *Proză umană* de Iordan Radicikov; teatru — *Profesiunea înșelătorilor* de B. Asenov și *Limbușia* — vrăjmasa mea de Gheorghe Karaslavov.

● Poezii — Discursuri despre poezie se intitulă volumul de versuri inedite ale lui Salvatore Quasimodo apărut la editura „Mondadori” sub îngrijirea lui Gilberto Finzi, autor și al prefeței.

● La editura „Mondadori” din Milano a apărut o antologie de poezie sovietică din anii '60 îngrijită de Cesare G. De Michelis. Printre autorii incluși se află Voznesenski, Evtușenko, Ahmadulina, Okudjeva.

● Sosirea la Port-Picasso se intitulă un amplu poem pe care Pablo Neruda l-a scris în semn de omagiu pentru marele artist, care și-a sărbătorit în 1971 împlinirea a 90 de ani de viață.

● Poezii al poporului chinez se intitulează volumul antologic apărut în Franța cu o prefață de André Gideau. Traducerile și prezentarea sint semnate de Michelle Loi.

● Cele mai însemnate lucrări în proză apărute în 1971 în U.R.S.S.: romanul *Blocada* de Aleksandr Ceakovski, volumul de *Nuvela satești* al lui Vasili Belov și povestirea *Un păstor și o păstoriță* de Victor Astasiev.

● Un nou eseu de Roland Barthes a apărut la „Seuil”: *Sade, Fourier, Loyola*.

● Erwin Strittmatter își continuă cu 3/4 *Hundert Kleinesgeschichten* (3/4 de sute de mici povestiri) efortul într-un gen ce-l este specific.

● Cunoscutul prozator ungur Déry Tibor a publicat un „Reportaj imaginar despre un festival pop din America”. De parte de a fi scris un simplu reportaj, autorul abordează în această carte, cu mijloace noi, modalitățile prozei lirice moderne.

● Editura pariziană „Gallimard” a lansat un foarte discutat nou roman de Louis Aragon: *Henri Matisse*.

● La editura „Flammarion” a apărut un *Jurnal al Rezistenței* cuprinzând, în aproximativ 300 de pagini, manifeste, poeme, cîntece și o cronologie a celor mai importante momente din lupta democrațiilor greci. Autor: Mikis Theodorakis.

● Un best-seller: *The Greening of America*, de Charles Reich, profesor la Universitatea Yale, o carte despre tinerețea americană.

INTERPRETĂRI GOETHE ȘI HÖLDERLIN

● Ultima piesă a lui Peter Weiss, *Hölderlin*,

Goethe

este prezentată în premieră la Stuttgart. (Viziune,

amplu discutată, a unui Holderlin revoluționar).

● Tânărul dramaturg Adolf Muschg a preluat în mod politic și contemporan fragmentul dramatic *Die Aufgeregten* (Agitații) rămas de la Goethe. Piesa s-a prezentat la Zürich.

CE SE ȘTIE AZI DESPRE CLASICI

● La Editura Gallimard apar primele 2 masive

Gustave Flaubert

volum din studiul lui Jean-Paul Sartre despre Flaubert. Obiectiv mai amplu: „ce putem ști azi, despre un om” (J.-P. Sartre în prefața studiului).

● În Anglia mulți consideră *Shakespeare, Spenser and Donne* de Frank Keamode drept cel mai bun studiu critic al anului.

RICHARD BRAUTIGAN SE IMPUNE

● Cu două volume într-un singur an, romanul *The Abortion* (Avortul) și selecția de nuvele *Revenge of the Lawn* (Răzbunarea pajiștei), Richard Brautigan se impune definitiv conștiinței publice ca un scriitor de frunte al Americii.

DOUA PREMIERE

● Harold Pinter pentru prima dată pe scena lui Royal Shakespeare Company, cu ultima lui piesă, *Timpuri vechi*.

● La New York, o nouă premieră a lui Edward Albee, *All Over* (S-a terminat).

„MINE DE AUR”

● La seminarul pentru problemele civilizației antice, organizat de Universitatea Columbia, președintele Asociației societăților de papirusologie, prof. W. H. Willis, a comunicat că a descoperit un fragment dintr-un pergament, conținând ci-

teva rînduri dintr-un dialog al lui Platon și reprezentînd, după părerea sa, „o verigă esențială” în istoria dezvoltării cărții.

● Textul inițial al *Tărîmului pustiu* de T.S. Eliot, corecturile operate de Ezra Pound, forma finală — un eveniment editorial englez, o adevărată mină de aur pentru viitoare comentarii critice.

● Un cercetător din Salamanca a descoperit manuscrisul unei importante lucrări a lui Unamuno, *Jurnal intim*, redactată în jurul vîrstei de 33 de ani.

● La British Museum a fost descoperit un autentic manuscris al lui Shakespeare: trei pagini din drama *Thomas Moore*, care nu a fost jucată însă niciodată!

CAPODOPERA LUI UPDIKE

● Ultimul roman al lui John Updike, *Rabbit Redux*, este considerat capodopera sa de pînă acum.

AL V-LEA CONGRES AL SCRITORILOR SOVIETICI

● Între 29 iunie și 2 iulie se desfășoară la Moscova lucrările celui de al V-lea Congres al scriitorilor sovietici. Raportul principal, „Literatura sovietică în lupta pentru comunism”, a fost prezentat de G. M. Markov, secretar al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.

Konstantin Fedin este reales președinte al obștei scriitoricești din

Konstantin Fedin

U.R.S.S.; în funcția de prim-secretar este ales Gheorghi Markov.

M/F ȘI ALTELE

● Romanul *M/F* al lui Anthony Burgess este în orice caz un record de ingeniozitate compozițională, dar poate și un nou roman excelent, atunci cînd, tot în proza engleză *Grendel* al lui John Gardner pare să vestească un romancier nou. *The Onion-Eaters* (Mîncătorii de ceapă) al lui Donleavy este o confirmare solidă, în timp ce Muriel Spark

și Iris Murdoch, cu *Not to Disturb* (A nu se deranja) și respectiv *An Accidental Man* (Un bărbat la întîmplare), nu aduc nimic nou.

POSTUME

● A apărut la Paris un roman inedit de Albert

Albert Camus

Camus. *La Mort heureuse*, prefigurare a *Străinului*.

● În *Windgesträuch* (În tufișul vîntului) reunește poeziile postume ale lui Johannes Bobrowski.

● În R.F.G. apare postum și fragmentar un volum de teorie estetică de Th. W. Adorno, primul dintr-o serie de opere complete.

TREI GENERAȚII

● O nouă carte de Henri Michaux: *Poteaux d'angle*.

● Într-un volum de balade, Heinz Kahlau, unul din cei mai buni poeți din R.D.G., culege rodul unei munci de 15 ani.

● Prin noi volume de poezii Ted Hughes și Thom Gunn își confirmă poziția de lideri ai generației de poeți englezi care atinge maturitatea, în timp ce antologia de poeți tineri de Jeremy Robson pare să vestească un „nou val”.

UN ROMAN SENTIMENTAL

● Cunoscuta scriitoare austriacă Ingeborg Bachmann încearcă în *Malina* o versiune poetic-psihologică a romanului sentimental.

FOTOGRAFIE DE GRUP CU DOAMNĂ

● Un nou roman al lui Heinrich Böll, *Gruppenbild mit Dame* (Fotografie de grup cu doamnă, Kiepenheuer und Witsch).

PUNCTE DE VEDERE AFRICANE

● Editura „Clé” din Yaounde a lansat colecția „Puncte de vedere”; aici apar studii asupra problemelor africane în domeniul cultural și social. Printre primele titluri: „Introducere în literatura neagră” de Jean Pierre Makouta-Mbkoukou.

MEMORII CONTEMPORANE

● André Malraux: *Les chènes qu'on abat* (Stejarii doborîți), ultima lui

André Malraux

întîlnire cu generalul De Gaulle.

● Graham Greene își începe autobiografia cu

Graham Greene

A Sort of Life. (Un soi de viață).

PREȚUL UNUI MANUSCRIS

● La galeria Sotheby din Londra a fost vîndut la licitație cu 12 000 lire sterline un manuscris autograf al lui Dickens. E vorba de 22 de pagini (singurele care se găsesc încă într-o colecție particulară) din *Nicolas Nickleby* sau mai exact de începutul capitolului al XV-lea al amintitei cărți. Manuscrisul a aparținut pînă în noiembrie 1971 contelui Alain de Suzannet, care locuiește în Elveția, la Lausanne.

BESTIARIUM

● De obicei din Suecia — cu excepția ecourilor stîrnite an de an de acordarea premiului sau a premiilor Nobel — ne sosesse rar știri literare. Iată totuși una, privind poezia, copiii și bucuriile: urmînd altor temeri, poezia Maria Wine intră în librării cu (ni se dau asigurări) o remarcabilă culegere de versuri — *Cercul animalelor*. E vorba de un „bestiariu”, însoțit de fotografii de artă. Fotografiile aparțin Annei Riikin. Pentru o demonstrație amuzantă și pîtrunzătoare a omeniei mijinde, a farmecului viețuitoarelor fără grai, autoarea convoacă înaintea penelului său 30 de identități din cele mai diverse spețe (de la girafă la crab, de la melc la struț) și obține 30 de „portrete” animaliere.

SCRITORII VĂ VORBESC

● Fonoteca scriitorilor sovietici dispune astăzi — pe cît aflăm — de peste 1 500 de înregistrări făcute de 320 de scriitori totalizînd 250 de ore de audiere. Casa de discuri „Melodia” popularizează operele poezilor și prozatorilor sovietici prin colecția de discuri *Scriitorii vă vorbesc*. În acest sens, apare și așa-zisa revistă specială „Krugozor”, trasă în 300 000 de exemplare-disc, ce se anexează ca supliment operelor.

● Alt premiu italian important, Viareggio, a revenit în acest an pictorului Ugo Attardi pentru romanul său *L'erede selvaggio*. Premiul pentru poezie a fost decernat lui Libero de Libero, pentru volumul *Di braccia in braccia*, iar cel pentru eseu lui Nino Valeri, pentru *Giolitti*. Premiul internațional Viareggio Versilia a fost atribuit Corettei King, văduva lui Martin Luther King, liderul populației de culoare din S.U.A., asasinat în anul 1969.

● Marele premiu al criticii franceze a fost obținut de Maurice Bardeche pentru lucrarea Marcel Proust, romancier.

● Premiul Fémina a revenit lui Angelo Rinaldi, pentru *La Maison des Atlantes*. Pentru premiul Médicis a fost aleasă cartea *L'Irrévolucion de Pascal Larné*.

● Casa de las Americas, prestigioasă instituție culturală cu vocație internațională din Havana, a acordat următoarele premii: eseu — Manuel Espinosa Garcia (Peru) pentru lucrarea *Política económica a Statelor Unite față de America Latină între 1943-1961*; roman — Manuel Cofiño (Cuba) pentru *Ultima femeie și următoarea luptă*; poe-

zie — Roberto Sose (Honduras) pentru volumul *Un mundo para todos dividida*.

● Cotidianul argentinian *La Nación*, cel mai răspîndit ziar de limbă spaniolă din America de Sud, a decernat premiile acestui an, pentru proză, lui Alberto Adriano Manguel și Barnardo Schiavetti.

● Premiul de stat pentru literatură a fost acordat în U.R.S.S. poetului Alexandr Tvardovski și prozatorului Vadim Kojevnikov.

● În Chile Premiul național de literatură pe 1971 a fost decernat scriitorului Umberto Diaz Casanueva pentru întreaga sa operă.

● Jacques Laurent (n. 1919) este laureatul premiului Goncourt ediția 1971, pentru romanul *Les Bêtises*.

● Romanul *Le Sac du Palais d'été* de Pierre-Jean Remy (n. 1937) a obținut premiul Renaudot.

● Poeta Anna Kamieska este laureata din acest an a Premiului Ministerului culturii și artei din Polonia. Distincția i-a fost acordată pentru volumul *Manuscris alb*.

PREMII...

● Premiul francez de poezie Marie-Noël a fost acordat lui Pierre Hautecombe pentru volumul *Etranges solaires*.

● Marele premiu pentru roman al Academiei Franceze a fost decernat în acest an lui Jean d'Ormesson (n. 1926) pentru romanul *La Gloire de l'Empire*.

● Premiul belgian de poezie Camille Engelmann a fost împărțit între Marc Alyn (pentru volumul *Nuit majeure*) și Toussaint Corticehiato (pentru volumul *Amants de la mer*).

● Scriitoarea austriacă Ilse Aichinger (n. 1921), laureată în 1951 a premiului Grupului 47 iar în 1952 a premiului literar de stat austriac a primit, în 1971, premiul cultural al orașului Dortmund pentru angajarea literară în slujba păcii între popoare. Premiul care poartă numele scriitoarei Nelly Sachs (premiul Nobel 1966).

Meridiane

MAIAKOVSKI LA BERLIN

● „Neue Deutsche Literatur“ găzduiește pe mai multe pagini în numărul său penultim din 1971 amintirile pe care Clare M. Jung le publică despre Lenin, Rosa Luxemburg și poezii Georg Heym, Eich Mühsam și Maïakovski, așa cum i-a cunoscut ea între 1910-1924. Pe Maïakovski l-a vizitat chiar în vara lui 1924, locuia pe Kurfürstentrasse, în Germania încă era inflație și Cläre Jung (care stătuse doi ani în U.R.S.S. și o rupea cit de cit rusește) a mers la el să-i solicite — ba a și căpătat — o colaborare pentru revistele „Die Freie Strasse“, „Erde“ și „Neue Jugend“. A impresionat-o cit arăta de impunător, de falnic, de vital: „Cu rusa mea puțină și cu germana lui aproximativă — își aminteste povestitoarea — ne-am vorbit vag, însă ne-am înțeles destul de bine“. Singurul onorariu

pe care i-l putea oferi era suma de 500 mărci. Maïakovski a vrut să afle corespondentul în dolari. N-a reușit. Și atunci „întrebă din nou: — Aproximativ câtă vodcă se poate cumpăra cu banii aceștia?“ A aflat că o cadă plină, a izbucnit în ris, i-a mai dat și alte poezii etc., dar mai ales i-a mărturisit că lucra la poemul despre Lenin și „pentru ca poezia să fie cit mai veridică“, se apucase și citise toată opera lui Lenin.

CE E POEZIA?

● „Paragone“, revista de artă figurativă și literatură care apare la Florența, se ocupă în nr. 254 de opera lui Giuseppe Ungaretti, văzută prin prizma variantelor unor poeme, prin temele sale complexe și prin mitul autobiografic. Cunoscutul poet Andrea Zanzotto, care trăiește la Treviso, referindu-se la tăcerile pe care le exprimă această poezie, fixează lo-

gica fonetică și sensibilă a versului ei. Am avea de subliniat trei definiții ale inefabilului poeziei, pe care le încearcă într-un studiu Riccardo Campo și pe care le transcriem: **Poezia e revolta omului împotriva sfârșitului**; — **Poezia e supraviețuirea unei viziuni orifice asupra vieții**; — **Poezia glorifică tot ceea ce este inevitabil**.

Desigur, deși Riccardo Campo o gîndește așa de frumos, mai rămîne să știm ce e poezia...

POEMELE LUI EHRENBURG

● În U.R.S.S. se anunță publicarea unei culegeri de versuri de Ilya Ehrenburg, sub îngrijirea poetului Leonid Martînov. Ea va pune în relief încă un aspect al creației redutabilului scriitor sovietic și va cuprinde placheta **Credință**, apărută în 1941, precum și un ciclu de versuri publicat în 1965 în revista „Znamia“.

● La Universitatea din Tübingen, prima carte editată cu mijloace automatizate: o analiză metrică a **Artei poetice** a lui Horațiu, realizată de calculatorul universității, pe baza a 476 de cartele perforate.

● Conferință internațională P.E.N., desfășurată între 7 și 12 mai, la Piren, în Iugoslavia; se dezbate o problemă veche cu implicații noi: **Pentru ce scriem?**

● În Iugoslavia, la Struga, sub înaltul patronaj al președintelui Tito, s-a desfășurat ediția jubiliară (a zecea) a Festivalului internațional de poezie.

● Congresul Mondial Shakespeare la Vancouver (Canada). Printre participanți: Roman Jakobson, Robert Escarpit, Marshall McLuhan, Jan Kott.

● André Malraux a împlinit 70 de ani.

● Scurt timp după ce primește premiul de stat, marele poet sovietic Aleksandr Tvardovski se stinge din viață.

● Sint aniversați doi mari scriitori minori: P.G. Wodehouse (romancier comic prolific și părintele nemuritorului Jeeves) și Agatha Christie, bătrîna doamnă a detecției literare.

● Pablo Picasso a împlinit 90 de ani.

● În Republica Populară Chineză se aniversază împlinirea a 90 de ani de la nașterea marelui scriitor Lu-Sin (1881-1936), despre care președintele Mao a spus că este „eroul național cel mai lucid, cel mai curajos, cel mai ferm, cel mai credincios și cel mai ardent“.

PREZENTE

● La Catania, lui **EUGEN JEBELEANU** i se decernează premiul Etna-Taormina, pentru volumele apărute în traducere italiană în anul 1970: **La porta dei leoni** (Poarta leilor), în versiunea italiană a lui Dragoș Vrânceanu și **Il sorriso di Hiroshima** e alți vers, în tîlmăci-

Eugen Jebeleanu

rea lui Dragoș Vrânceanu și E. F. Accrocca.

(Prestigioasa distincție a mai fost atribuită în anii anteriori unor poeți ca Giuseppe Ungaretti, Salvatore Quasimodo, Dylan Thomas, Anna Ahmatova, Jules Supervielle, Vladimir Holan, Lawrence Ferlinghetti, Gabriel Celaya).

● Lui **ZAHARIA STANCU** i se acordă premiul Gottfried von Herder. (Premiile Herder sînt decernate în fiecare an, începînd din 1964, de Fundația „Freiher von Stein“ din Hamburg, împreună cu Fundația „Johann-Wolfgang von Goethe“ din Basel, alegerea laureatilor revenind Universității din Viena. Ele disting personalități de seamă în domeniul artei, literaturii, științei — originare din țările estului și sud-estului european).

● La British Museum se deschide expoziția „**Comori vechi de artă românească**“. Printre exponate, celebra „Cloșcă cu pui de aur“. (Piese expuse „au stîrnit un mare interes în rândul arheologilor și savanților care le-au văzut [...] Într-un moment cînd tot mai multe comori sînt scoase din muzee, din colecții particulare și din saloanele de antichități ca fiind imitații sau avînd origini dubioase, fiecare din piesele acestor tezaure expuse are o proveniență imaculată“. („Times“, Londra).

● Editura Universității din Moscova publică o „Crestomație a literaturii române din secolele XIX-XX“, alcătuită de I. P. Zaicunickovski.

● În Polonia apare traducerea romanului **Vestibul** de Al. Ivăsiuc.

● În celebrul Ermitaj din Leninigrad s-a deschis o expoziție N. Grigorescu. („Grigorescu nu este numai mindria națională a poporului român. Artă sa este o sursă dătătoare de viață pentru creatori ai frumosului de astăzi și pentru generații viitoare“. — Elena Variakina, artistă a poporului din U.R.S.S.).

● În colecția „Geistige Begegnungen“ (întîlniri spirituale), publicată în R. F. a Germaniei, la editura „Horst Erdmann“, a apărut antologia de proză **Die Schwarze Truhe und andere rumänische Erzählungen** (Scriinul negru și alte povestiri românești) alcătuită de Michael Rehs și Edith Horowitz-Silbermann, cuprinzînd texte de Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Urmuz, Liviu Rebreanu, Vasile Voiculescu, Ion Vineanu, Gib. Mihăescu, G. Călinescu, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Pavel Dan, Mircea Eliade, Marin Preda, Eugen Barbu, A. E. Bacconsky, Ștefan Bănuțescu, Nicolae Velia, Sorin Titel, Aurel Dragoș Munteanu, Dumitru Radu Popescu, Teodor Mazilu, Fănuș Neagu.

● În colecția „Cartea secolului XX“ a editurii „Eesti raamat“ din Tallin apare traducerea în limba estonă a romanului **Ion** de Liviu Rebreanu (traducători: Natalia Alver și Telma Tali).

● În revista „Inostrannaja Literatura“ din Moscova (nr. 1-2) este publicat romanul **Ce mult te-am iubit** de Zaharia Stancu, cu o prezentare de Leonid Leonov.

● La editura „Hudojstvennaia Literatura“ din Moscova, în colecția „Romanul străin în secolul 20“, apare romanul **Pădurea nebulă** de Zaharia Stancu. Prefața volumului este semnată de Galina Serebrenkova.

Marin Sorescu

● În Elveția, la „Theater an der Winkelweide“ se joacă piesa **Iona** de Marin Sorescu. („În calitate de elvețian, te poți gîndi uneori la Dürrenmatt, în special la proza acestuia de început. Dar la Sorescu totul este mai aerian.“ — „Zürcher Abendzeitung“).

● Teatrul „Jókai“ din Békéscsaba (R. P. Ungară) a prezentat în premieră piesa **Omul care a văzut moartea** de Victor Eftimiu, în traducerea lui Szemlér Ferenc.

● Premiera mondială a piesei lui Marin Sorescu **Paraciserul** are loc la Teatrul Dramatic din Skopje (R.S.F. Iugoslavia), în regia lui Liubiša Georgievski.

● La Praga se joacă un **Spectacol Caragiale**, în adaptarea și regia Zuzanei Kociova Burianova, prezentînd într-un montaj original piesa **Conu Leonida față cu reacțiunea** și citeva din textele din **Momente și schițe**.

● Dan Iordăchescu debutează pe scena Scaiei din Milano. („Baritonul român este unul dintre cei mai pregătiți ai școlii muzicale mondiale“. — „Corriere del teatro“).

● Ansamblul „Musica Nova“ concertează la Washington prezentînd, împreună cu alte lucrări, compoziții de Anatol Vieru și Doru Popovici.

(„...un ansamblu românesc de fenomenală virtuozitate...“, „...o muzică dintre cele mai interesante [...] se scrie astăzi la București...“ — „Washington Star“).

Turneul se desfășoară cu același succes în Canada, Franța, Italia, Austria, propunînd atenției publicului și alte lucrări aparținînd compozitorilor români Adrian Rățiu, Miriam Marbă, Dan Constantinescu, Costin Mioreanu, Ștefan Zorzor.

PERFORMANȚE

● Au apărut primele două volume, din cele 10 programate, ale **Dicționarului latinității medievale în Iugoslavia**, lucrare pregătită în colaborare de trei academii de știință iugo-

slave (din Zagreb, din Belgrad și din Ljubljana).

● În Uniunea Sovietică a fost publicat al VI-lea volum al monumentalei **Istorie a literaturii sovietice multinaționale**.

ÎNȚÎLNIRI, REUNIUNI

● La Nisa a avut loc **Congresul internațional al criticilor literari**, sub președinția lui Yves Gendon. S-au dezbătut diferite aspecte ale specificului național, regional pe care critica are datoria a le apăra într-o literatură pîndită de primejdia uniformizării „planetare“ a mijloacelor de comunicație actuale. Asociația a decis ca viitorul ei congres să aibă loc în 1972 la Reims și să editeze un Buletin.

● În Irlanda, la Dun Laoghaire, lingă Dublin, au loc lucrările celui de

al 38-lea congres, jubiliar, al P.E.N.-clubului internațional societate internațională a scriitorilor (înființată în 1921). A fost ales un nou președinte, în persoana prozatorului vest-german Heinrich Böll. Din țara noastră au participat Al. Ivăsiuc și N. Manolescu.

● Oubă la civilizație? — a fost tema de discuție a celei de a XXIII-a întîlniri internaționale de la Geneva, desfășurată între 31 august și 8 septembrie 1971. Din România participă: George Ivașcu, Adrian Marino, N. Tertulian și G. Vlădescu-Răcoasa.

ANIVERSĂRI, COMEMORĂRI, DISPARIȚII

● S-au sărbătorit 120 de ani de la moartea poetului Petar Petrovici Njegoș, bardul național al Iugoslaviei.

● A murit, înecîndu-se într-un lac din Berlinul occidental, marele eseist german Peter Szondi (n. 1929). Scrierea lui cea mai importantă: Teoria dramei moderne (1961).

● 150 de ani de la nașterea lui F.M. Dostoievski.

● 100 de ani de la nașterea lui Heinrich Mann.

● Centenar Marcel Proust.

● 150 de ani de la nașterea lui Gustave Flaubert.

● Centenar Paul Valéry.

● 150 de ani de la nașterea lui N. A. Nekrasov.

● 100 de ani de la nașterea lui Theodore Dreiser.

● Marele estetician și filozof marxist Georg Lukács moare în vara anului 1971.

● Moare, lovit de un automobil, cunoscutul poet francez Jean Follain.

● A 650-a aniversare a unuia din cei mai de seamă poeți turci, Yunus Emre, este marcată de un coloeviu internațional la Istanbul (6-8 sept.) și de reeditarea operelor sale în limbile turcă, franceză și engleză.

● Încetează din viață, în vîrstă de 64 de ani, Georg Maurer, unul din cei mai de frunte poeți din R.D.G.

ROMÂNESȚI ÎN 1971

Ion Băieșu

● La „Little Theatre” din Londra se joacă, în premieră mondială, piesa **Dresoarea de fantome** de Ion Băieșu.

● La Roma, i s-a decernat lui Alexandru Balaci premiul **Tormargana**, „ca recunoaștere pentru o întreagă viață de cercetător dedicată cu pasiune și prestigiu literaturii italiene...” Din 1958, de când premiul a început să se acorde, prestigiosul club al deținătorilor acestei distincții reunește personalități ca: Giuseppe Ungaretti,

Alexandru Balaci

Quasimodo, Jean-Paul Sartre, Rafael Alberti, Giorgio de Chirico.

● La editura „Progress” din Moreova este publicat romanul **Serenadă la trompetă** de Sânziana Pop, tradus în limba rusă de Tatiana Ivanova.

● Sub titlul „România vă vorbește” — revista „Synthesés” din Bruxelles consacră un număr al său țării noastre, cu prilejul semicentenarului P.C.R.

● În R. F. a Germaniei, la Saarbrücken, are loc prezentarea operei enesciene **Oedip**. („Am îndrăgit acest rol într-o măsură atât de mare, încît pe scenă mă simt transpus în epoca de aur a Atenei antice, înnoibilă de culoare și parfum arhaic.” — Siegmund Niernsgern, interpretul rolului Oedip).

● În revista engleză „Modern Poetry in Translation” (nr. 9) apare traducerea integrală a celor 11 **elegii** de Nichita Stănescu.

● În sala Gaveau din Paris, un concert Enescu, avîndu-l interpret pe Yehudi Menuhin.

● Valentin Gheorghiu într-un prestigios turneu european (R. D. Germană, Grecia, Suedia, R. F. a Germaniei, U.R.S.S.).

● Ludovic Spiess la „Metropolitan”.
● În editura „Volk und Welt” din Berlin a apărut romanul **Șatra** de Zaharia Stancu, în traducerea lui Valentin Lupescu.

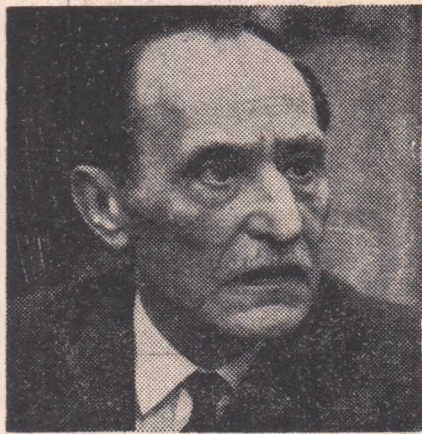
● La Atena apare o nouă traducere a **Neranțulei** lui Panait Istrati realizată de Tasos Lazaridis; prima apăruse în urmă cu două decenii și apar-

ținea marelui prozator Pandelis Prevelakis.

● La Primul Festival Internațional al filmului muzical și de dans de la Menton (Franța) filmul regizorului Alecu Croitoru **Anotimpul miresei** a obținut premiul CIDALC (Comitetul internațional pentru difuzarea artelor și literelor prin cinematografe) și Medalia „Casei de Portugal” din Paris.

● Göttingen: Emilia Petrescu la Festivalul Haendel.

● La un an de la moartea lui Ionel Perlea, mai multe posturi americane de radio transmit lucrări dirijate de marele șef de orchestră, pre-

Ionel Perlea

cum și compoziții de George Enescu, Alfred Alessandrescu și Ionel Perlea.

● La „Editori riuniti” din Roma a apărut în traducere italiană lucrarea **Istoria poporului român** de A. Oțetea, I. Popescu-Puțuri, I. Nestor, M. Berza, U. Maciu.

MICHEL STÉRIADE

ANTHOLOGIE INACHEVÉE DE LA POÉSIE ROUMAINE

EDMONS SOVEJA
Soci. Modernisme 11 — 3000 Louvain

● Poetul Mihail Stăniade tipărește, la editura „Soveja” din Bruxelles, o „Anthologie inachevée de la poésie roumaine”.

● După o antologie întocmită de Jacob Steinberg (**Introducere în literatura română**), după traducerea romanului **Ion** de Liviu Rebreanu și a trei volume din povestirile lui Mihail Sadoveanu, la editura newyorkeză „Twayne publishers” apare romanul

Coperta ediției newyorkeze a romanului „Desculț”

Desculț de Zaharia Stancu. Pe coperta volumului este reproduc cunoscu-

tul tablou al lui Corneliu Baba — **Țărani**.

W. H. Auden și Nichita Stănescu

● Al IV-lea Festival internațional de poezie, Londra 1971: printre cei nouă participanți se află poetul român Nichita Stănescu („unul dintre cei mai fascinanți poeți veniți la Festival” — „Financial Times”). În fotografie: Nichita Stănescu și W. H. Auden.

● În revista „La Quinzaine Littéraire” apare eseu lui N. Tertulian „Lukács ou la synthèse impossible”, text apărut inițial în „România literară”.

● Între 25 iulie — 25 august la Sinaia au loc cursurile de vară și colocviile științifice de limbă, literatură și istorie românească pentru profesorii de limbă română din străinătate, studenți și oameni de știință preocupați de cultura poporului român. Participă 50 de profesori și aproape 80 de studenți din Europa, Asia, America de Nord și America de Sud.

● La București, al patrulea Congres de logică, metodologie și filozofie a științei.

● Un număr special al revistei cubaneze „Union” este dedicat literaturii române contemporane. Culegerea debutează cu versuri din Tudor Arghezi și se încheie cu texte ale unui reprezentant al generației tinere, Ion Alexandru. Conținând versuri și proză, „aceasta este cea mai completă antologie a literaturii române a secolului XX, publicată vreodată în limba spaniolă” — se afirmă în revistă.

● Teatrul „Bulandra” prezintă, în cadrul prestigiosului Festival de la Edinburgh, piesele **D-ale carnavalului** în regia lui Lucian Pintilie și **Leonce și Lena** în regia lui Liviu Ciulei. („În sfîrșit, Festivalul de la Edinburgh ne dă prilejul mult așteptat de a ne întâlni cu faimosul Teatrul „Bulandra”. A fost o dublă bucurie această întâlnire, datorită faptului că am cunoscut cu această ocazie și pe unul din marii clasici români, Ion Luca Caragiale — „Times”; „...jocul cu adevărat glorios al românilor...” — „Scotsman”).

● La Mangalia se deschide, la 25 august, primul simpozion al traducătorilor de literatură română din străinătate. Participă peste 40 de traducători, din 14 țări europene și asiatice.

● În revista poloneză „Poezja” este publicat un amplu grupaj de poezie românească, cuprinzînd versuri de G. Bacovia, Lucian Blaga, Matei Călinescu, Ion Caraion, Nina Cassian, Petru Popescu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu.

● La editura „Borgen” din Danemarca apare volumul **România** de Eigil Schrodder, selecție de texte semnificative despre realizările cele mai însemnate ale țării noastre.

● Romanul **Ingerul a strigat de Fănuș Neagu** este publicat integral, în două numere consecutive ale revistei ucrainene de literatură universală „Vsesvit.”

● În colecția „Biblioteca modernă” a editurii „Europa” din Budapesta este

publicat, în traducerea lui István Klumák, romanul **Porțile** de Veronica Pomrumbacu.

● Horia Bernea, Șerban Epure și Paul Neagu participă la „Bienala tinerilor artiști” de la Paris. Horia Bernea obține una dintre cele mai importante distincții ale Bienalei — premiul „François Stahly”.

● San Marino: Zile ale culturii românești în cadrul „Festivalului de teatru al popoarelor”, dedicat în acest an țării noastre.

● Teatrul Național din București ia parte la tradiționalul festival B.I.T.E.F., care se desfășoară în Iugoslavia, cu spectacolul **Regele Lear**. („Un spectacol excepțional al artiștilor români [...] întîmpnat cu o extraordinară curiozitate” — „Oslobodjenje”).

● Teatrul de Comedie întreprinde un turneu în Bulgaria, cu spectacolele **Croitorii cei mari din Valahia**. Dispariția lui Galy Gay și Cher Antoine. („Puternic ansamblu actoricesc compus din remarcabile individualități creatoare” — „Narodna Kultura”).

● La București au loc lucrările celui de al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine.

● „Musica Nova” în Polonia și Cehoslovacia.

● Corul „Madrigal” în Italia.

● În Italia a apărut **Introduzione alla linguistica matematica** de Solomon Marcus, Edmond Nicolau și Sorin Stati. Prefața traducerii italiene este semnată de Carlo Tagliavini.

● La editura austriacă „Styria” a apărut romanul lui Zaharia Stancu, **Șatra**.

● Horiana Brănișteanu — premiul I la al 18-lea Concurs internațional de canto de la Hertzenbosch (Olanda).

● La cel de-al doilea Festival internațional al filmului, consacrat artelor populare și meșteșugurilor tradiționale de la Orvieto (Italia), marele premiu „Maurizio 1971” a fost decernat filmului lui Alecu Croitoru — **Anotimpul miresei**.

● Opera română în turneu la Praga, cu **Bărbierul din Sevilla** și **Lacul lebedelor**.

● Naționalul bucureștean, în turneu la Moscova, cu **Coana Chirița** și **Camera de alături**.

● Tragicomedia lui Teodor Mazilu — **Inundația** — este publicată în revista maghiară „Nagy Világ”, împreună cu un eseu de Georgeta Horodincă: **Lumea paralelă a lui Teodor Mazilu**.

● La editura budapestană Gondolat” apare **România**, un volum de peste 750 de pagini, consacrat prezentării țării noastre sub toate aspectele.

● În colecția „Tezaurul poeziei lirice” a editurii „Hudojestvennaia Literatura” este publicată o selecție din poeziile lui Tudor Arghezi, o bună parte fiind traduse de Anna Ahmatova. Prefața cărții aparține lui Dumitru Micu.

● Radu Beligan este ales președinte al Institutului Internațional de Teatru (I.T.J.).

● În cadrul Festivalului dramaturgiei țărilor socialiste, desfășurat în Polonia, colectivul Teatrului de Stat din Lublin a prezentat piesa **Nu sînt turnul Eiffel de Ecaterina Oproiu**.

● Ludovic Spiess pe scena lui „Balșoi Teatr” din Moscova.

● La Varșovia, într-o culegere dedicată marilor aniversări ale anului 1971, a apărut un amplu studiu despre **Vasile Alecsandri**, semnat de Mieczysław Jawcowski.

1972 — ANUL INTERNAȚIONAL AL CĂRȚII

ANUL 1972 a fost decretat de UNESCO „an internațional al cărții” indicându-se și o efigie: două siluete omenești care-și dau mîna deasupra unei cărți deschise, simbolizînd îndemnul la cooperare între culturile naționale.

Evoluția „spiritului livresc” în ultima jumătate de veac ne a dat prilejul să urmărim cît de profund s-a modificat concepția despre lume a scriitorilor moderni între, să zicem apariția celebrei antologii de poezie lirică din 1920 a lui Kurt Pinthus, — unul din veterani în viață ai expresionismului literar — intitulată *Crepusculul Umanității* (*Menschheitsdämmerung*) și poziția pe care se situează literatura altui scriitor german, Heinrich Böll, ales astăzi toamnă președinte al PEN-Clubului internațional, societate scriitoricească de asemenea semicentenară. Pentru că ultima carte a acestui autor născut în „anii crepusculului” și debutant în 1949 (a cărui operă însumează un tiraj global de peste șapte milioane de exemplare) este portretul unei generații (*Gruppenbild mit Dame*) zugrăvit cu penelul unui umanist contemporan.

Independent de experiențele formale, mai mult sau mai puțin teoretizate, ale literaturii acestor ultime decenii, din istoria și consecințele ei pe planul informației și cunoașterii se desprinde concluzia fermă că asistăm la etapele unui **proces de politizare**, în orice caz de participare a scrisului literar la viața socială și politică a lumii contemporane la făurirea și elucidarea acelei **culturi care este zilnic elaborată de inter-relațiile sociale**. Adică acelei **culturi concrete** (înțelesă în sens gramscian) care ia naștere din lucruri, din relațiile de muncă la toate nivelurile și din viața politică internă și internațională.

În felul acesta, în anii din urmă, nu numai o dată s-a făcut simțită influența „condeiului” asupra cursului evenimentelor apărute, sau mai bine zis determinate de relații de producție și de forțe politice clar definite, de toate suveranitățile societății noastre, prin excelență propagandistică.

Au existat și există încă manifestări scriptice ale unei atitudini de „dezangajare” determinate de faptul că autorul respectiv este conștient de propria neputință de a exercita vreo influență asupra realității și de caracterul izolat și ineficace al acțiunii sale dezinteresate romantico-umaniste. (Această poziție este analizată de G. C. Ferretti în cartea sa *Autocritica intelectualului*).

Procesul de participare la fenomenul social-politic s-a extins puternic în toate zonele estetice ale verbului, în teatru și mai ales în film, unde lung-metrajul artistic a evoluat în direcția amestecului dintre documentar și ficțiune.

CONSTRUIND poduri noi între „poezie și adevăr” scriitorii de azi aplică la realitatea zilelor noastre celelalte versuri ale lui Terențiu (din comedia *Omul care se pedepsește singur*), profesiune de credință și stindard al realismului de peste două mii de ani: „Homo sum, humani nihil a me alienum puto”. Și fiindcă realitatea de azi este una politică prin excelență, aduc în discuție acest alt exemplu recent.

Cu doi ani în urmă, cu ocazia bicentenarului nașterii

lui Hölderlin, a putut fi combătută ipoteza că poetul clasic german a fost doar un vizionar al naționalismului burghez. Profesorul Pierre Bertaux și-a susținut cu succes teza expusă în cartea lui, *Hölderlin și Revoluția Franceză*, în care demonstrează opțiunea revoluționară iacobină a solitarului claustrat în turnul de la Tübingen. Dramaturgul Peter Weiss, reluînd această teză, a creat piesa de teatru *Hölderlin*, actualmente cea mai bună lucrare dramatică germană a anului, care a stîrnit multe discuții pe marginea aluziilor ei la unele stări de fapt din prezent. Relația dintre poezie, revoluție și teatru rămîne mai actuală ca oricînd.

Una din formele cele mai populare și mai eficiente de proză literară este literatura memorialistică, jurnalul. Mărturie și rechizitoriu, elegie și odă, cîntec și strigăt, o astfel de carte actuală este *Jurnal de rezistență* de Mikis Theodorakis, recent apărut la Paris. Am recunoscut cu emoție în acest document cîteva din amintirile de lăgar pe care ni le-a povestit și ni le-a cîntat autorul în vizita lui la București.

CITEVA CUVINTE acum, despre proză și accesibilitate. Accesibilă prin definiție, „povestirea” a urmat, de la Joyce încolo, un drum sinuos. Limbajul criptic, cu public restrîns, a fost însă cu vremea părăsit, fiindcă scriitorul contemporan nu concepe să strige în deșert, sau între cei patru pereți ai cabinetului său de lucru. Proza actuală se adresează categoriilor celor mai largi de cititori. Aici, într-adevăr, numărul exemplarelor este foarte mare în toate formele cunoscute ale genului epic, și niciunul dintre premii literare prestigioase din ultimii ani n-a fost decernat unei cărți fără adresă socială, ori rezervată unui limbaj de club intelectual.

La 40 de ani după *Drumul tutunului*, Erskine Caldwell, — aflat la al 50-lea volum de proză — recomandă tinerilor scriitori: „învățați înțelesul și uzul exact al cuvintelor, nu folosiți niciodată un cuvînt lung cînd aveți altul scurt la dispoziție și nu utilizați în ruptul capului un cuvînt pe care cititorul obișnuit să trebuiască să-l caute în dicționar ca să-l priceapă”. Și mai departe, despre compoziție: „învățați să construiți propozițiunea care vă exprimă cel mai fidel gîndul dorit; înainte de a începe o povestire gîndiți-vă dacă aveți într-adevăr de spus ceva care merită și învățați să utilizați forța emoțională a unei proze, așa încît să producă asupra spiritului cititorului o impresie cît mai durabilă”.

Caldwell se prezintă ca „un romantic pe care criticii îl consideră un realist uneori prea crud”, prea dur, cînd de fapt, declară el (interviul acesta a fost publicat recent în *Japan Times*): „intenția tuturor navelor și romanelor mele a fost să ofere oamenilor o oglindă în care să se reflecte; oricît bine sau rău au făcut cuiva cărțile mele, aceasta a depins numai de reacția fiecăruia în fața propriei lui imagini, oferite de mine..”

Anul internațional al cărții va fi prin urmare un nou și mare prilej pe care literatura universală contemporană ni-l va acorda, ca să ne cunoaștem mai bine **prin noi-înșine**.

Mihnea Gheorghiu

Clopoței de liliac alb

PE malul celălalt al timpului, anul 1972 își pocnește călcieile, ca un sublocotenent tînăr, nerăbdător să se prezinte-n garnizoană. Va fi venit cu sania? Cîrduri de miei idilici, strînși în jurul brazilor în care atîrnă per-

tocale, vervețe de ciocolată și zine de mătase se ațin să-i lumineze calea. Purceluși răscopți, cu măru-n gură, stropiți cu vin aromat, au luat poziția de drepti, pe tavă. Ușile cramelor s-au deschis ca să-l întîmpine. Vîntul, purtînd în el mirosuri primăvăratice (în Ungaria au înflorit trandafirii, în satele din Deltă, violetele de Parma, rămîne s-auzim și de-un cires dat în pîrgă sub geana cercului polar), le pocnește festiv de pereți. La noapte, cînd anul 1971 se va duce-n Dunăre și-n Rhin, cînd se va deschide balul și va curge gîlgînd frîncașă și galbena de Odobești (cei ce n-au rude sau prieteni în podgorii vor bea vinul de pe piață și vor boli, timp de trei zile, cu capul înfășurat în foi de varză acră), vom închina, sub flacări de bronz, sub flacără de magneziu pentru bucurii împlinite, pentru speranța din inimă. Clopoței de liliac alb, pe marginea gîndului. Și între ei, înaltă, floarea norocului.

Trecem în noul an, cu pas de prinț, semănînd zăpezile cu grîu. Și cîntînd:

Peste-un deal și peste-o vale.
Iaca soarele răsare,
Și nu-i soare răsărind
Ci-i un brad călătorind.

Florile dalbe. Flori de măr. Ridicate din livezile iernii. Îngrămădite de vînt în chenarul ferestrei. Și un brad călătorind spre noi.

Această noapte, plină de vin și de colindători, cum e țara plină de munții Bucegi, mă azvîrle cu capul în nori. Luna, bob de perlă înfipt în Virful cu Dor, aprinde butucii din vetrele odăilor. Vinul clădește-n noi o creangă pe care dansează jderii. Bătaia inimii mele, brătară pe mîna tuturor prietenilor.

Sărut cu buze dulci mîna fetelor.

Cu buze arzînd de dragoste, mîna bătrînilor.

Aurul sufletului meu, cît va fi fiind, potcoavă pe toate.

Fănuș Neagu

„ROMÂNIA LITERARĂ”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

